shrImadbhAgavataM - aShTamaskandhaH

શ્રીમદ્ભાગવતં - અષ્ટમસ્કન્ધઃ

Document Information

Text title : shrImadbhAgavatam - 08 - aShTamaskandhaH

File name : bhagpur-08.itx

Category : purana, shrimadbhagavatam, vyAsa, krishna

Location : doc_purana

Proofread by : PSA Easwaran

Latest update : July 4, 2021

Send corrections to : Sanskrit@cheerful.com

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

October 3, 2021

sanskritdocuments.org

shrImadbhAgavataM - aShTamaskandhaH

શ્રીમદ્ભાગવતં - અષ્ટમસ્કન્ધઃ

શ્રીમદ્ભાગવતં - અષ્ટમસ્કન્ધઃ

॥ ॐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ અષ્ટમસ્કન્ધઃ ॥

॥ પ્રથમોઽધ્યાયઃ - ૧ ॥

રાજોવાચ
સ્વાયમ્ભુવસ્યેહ ગુરો વંશોઽયં વિસ્તરાચ્છ્રુતઃ ।
યત્ર વિશ્વસૃજાં સર્ગો મનૂનન્યાન્ વદસ્વ નઃ ॥ ૧॥

યત્ર યત્ર હરેર્જન્મ કર્માણિ ચ મહીયસઃ ।
ગૃણન્તિ કવયો બ્રહ્મંસ્તાનિ નો વદ શૃણ્વતામ્ ॥ ૨॥

યદ્યસ્મિન્નન્તરે બ્રહ્મન્ ભગવાન્ વિશ્વભાવનઃ ।
કૃતવાન્ કુરુતે કર્તા હ્યતીતેઽનાગતેઽદ્ય વા ॥ ૩॥

ઋષિરુવાચ
મનવોઽસ્મિન્ વ્યતીતાઃ ષટ્ કલ્પે સ્વાયમ્ભુવાદયઃ ।
આદ્યસ્તે કથિતો યત્ર દેવાદીનાં ચ સમ્ભવઃ ॥ ૪॥

આકૂત્યાં દેવહૂત્યાં ચ દુહિત્રોસ્તસ્ય વૈ મનોઃ ।
ધર્મજ્ઞાનોપદેશાર્થં ભગવાન્ પુત્રતાં ગતઃ ॥ ૫॥

કૃતં પુરા ભગવતઃ કપિલસ્યાનુવર્ણિતમ્ ।
આખ્યાસ્યે ભગવાન્ યજ્ઞો યચ્ચકાર કુરૂદ્વહ ॥ ૬॥

વિરક્તઃ કામભોગેષુ શતરૂપાપતિઃ પ્રભુઃ ।
વિસૃજ્ય રાજ્યં તપસે સભાર્યો વનમાવિશત્ ॥ ૭॥

સુનન્દાયાં વર્ષશતં પદૈકેન ભુવં સ્પૃશન્ ।
તપ્યમાનસ્તપો ઘોરમિદમન્વાહ ભારત ॥ ૮॥

મનુરુવાચ
યેન ચેતયતે વિશ્વં વિશ્વં ચેતયતે ન યમ્ ।
યો જાગર્તિ શયાનેઽસ્મિન્નાયં તં વેદ વેદ સઃ ॥ ૯॥

આત્માવાસ્યમિદં વિશ્વં યત્કિઞ્ચિજ્જગત્યાં જગત્ ।
તેન ત્યક્તેન ભુઞ્જીથા મા ગૃધઃ કસ્ય સ્વિદ્ધનમ્ ॥ ૧૦॥

યં ન પશ્યતિપશ્યન્તં ચક્ષુર્યસ્ય ન રિષ્યતિ ।
તં ભૂતનિલયં દેવં સુપર્ણમુપધાવત ॥ ૧૧॥

ન યસ્યાદ્યન્તૌ મધ્યં ચ સ્વઃ પરો નાન્તરં બહિઃ ।
વિશ્વસ્યામૂનિ યદ્યસ્માદ્વિશ્વં ચ તદૃતં મહત્ ॥ ૧૨॥

સ વિશ્વકાયઃ પુરુહૂત ઈશઃ
સત્યઃ સ્વયઞ્જ્યોતિરજઃ પુરાણઃ ।
ધત્તેઽસ્ય જન્માદ્યજયાઽઽત્મશક્ત્યા
તાં વિદ્યયોદસ્ય નિરીહ આસ્તે ॥ ૧૩॥

અથાગ્રે ઋષયઃ કર્માણીહન્તેઽકર્મહેતવે ।
ઈહમાનો હિ પુરુષઃ પ્રાયોઽનીહાં પ્રપદ્યતે ॥ ૧૪॥

ઈહતે ભગવાનીશો ન હિ તત્ર વિષજ્જતે ।
આત્મલાભેન પૂર્ણાર્થો નાવસીદન્તિ યેઽનુ તમ્ ॥ ૧૫॥

તમીહમાનં નિરહઙ્કૃતં બુધં
નિરાશિષં પૂર્ણમનન્યચોદિતમ્ ।
નૄન્ શિક્ષયન્તં નિજવર્ત્મસંસ્થિતં
પ્રભું પ્રપદ્યેઽખિલધર્મભાવનમ્ ॥ ૧૬॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇતિ મન્ત્રોપનિષદં વ્યાહરન્તં સમાહિતમ્ ।
દૃષ્ટ્વાસુરા યાતુધાના જગ્ધુમભ્યદ્રવન્ ક્ષુધા ॥ ૧૭॥

તાંસ્તથાવસિતાન્ વીક્ષ્ય યજ્ઞઃ સર્વગતો હરિઃ ।
યામૈઃ પરિવૃતો દેવૈર્હત્વાશાસત્ત્રિવિષ્ટપમ્ ॥ ૧૮॥

સ્વારોચિષો દ્વિતીયસ્તુ મનુરગ્નેઃ સુતોઽભવત્ ।
દ્યુમત્સુષેણરોચિષ્મત્પ્રમુખાસ્તસ્ય ચાત્મજાઃ ॥ ૧૯॥

તત્રેન્દ્રો રોચનસ્ત્વાસીદ્દેવાશ્ચ તુષિતાદયઃ ।
ઊર્જસ્તમ્ભાદયઃ સપ્ત ઋષયો બ્રહ્મવાદિનઃ ॥ ૨૦॥

ઋષેસ્તુ વેદશિરસસ્તુષિતા નામ પત્ન્યભૂત્ ।
તસ્યાં જજ્ઞે તતો દેવો વિભુરિત્યભિવિશ્રુતઃ ॥ ૨૧॥

અષ્ટાશીતિસહસ્રાણિ મુનયો યે ધૃતવ્રતાઃ ।
અન્વશિક્ષન્ વ્રતં તસ્ય કૌમારબ્રહ્મચારિણઃ ॥ ૨૨॥

તૃતીય ઉત્તમો નામ પ્રિયવ્રતસુતો મનુઃ ।
પવનઃ સૃઞ્જયો યજ્ઞહોત્રાદ્યાસ્તત્સુતા નૃપ ॥ ૨૩॥

વસિષ્ઠતનયાઃ સપ્ત ઋષયઃ પ્રમદાદયઃ ।
સત્યા વેદશ્રુતા ભદ્રા દેવા ઇન્દ્રસ્તુ સત્યજિત્ ॥ ૨૪॥

ધર્મસ્ય સૂનૃતાયાં તુ ભગવાન્ પુરુષોત્તમઃ ।
સત્યસેન ઇતિ ખ્યાતો જાતઃ સત્યવ્રતૈઃ સહ ॥ ૨૫॥

સોઽનૃતવ્રતદુઃશીલાનસતો યક્ષરાક્ષસાન્ ।
ભૂતદ્રુહો ભૂતગણાંસ્ત્વવધીત્સત્યજિત્સખઃ ॥ ૨૬॥

ચતુર્થ ઉત્તમભ્રાતા મનુર્નામ્ના ચ તામસઃ ।
પૃથુઃ ખ્યાતિર્નરઃ કેતુરિત્યાદ્યા દશ તત્સુતાઃ ॥ ૨૭॥

સત્યકા હરયો વીરા દેવાસ્ત્રિશિખ ઈશ્વરઃ ।
જ્યોતિર્ધામાદયઃ સપ્ત ઋષયસ્તામસેઽન્તરે ॥ ૨૮॥

દેવા વૈધૃતયો નામ વિધૃતેસ્તનયા નૃપ ।
નષ્ટાઃ કાલેન યૈર્વેદા વિધૃતાઃ સ્વેન તેજસા ॥ ૨૯॥

તત્રાપિ જજ્ઞે ભગવાન્ હરિણ્યાં હરિમેધસઃ ।
હરિરિત્યાહૃતો યેન ગજેન્દ્રો મોચિતો ગ્રહાત્ ॥ ૩૦॥

રાજોવાચ
બાદરાયણ એતત્તે શ્રોતુમિચ્છામહે વયમ્ ।
હરિર્યથા ગજપતિં ગ્રાહગ્રસ્તમમૂમુચત્ ॥ ૩૧॥

તત્કથા સુમહત્પુણ્યં ધન્યં સ્વસ્ત્યયનં શુભમ્ ।
યત્ર યત્રોત્તમશ્લોકો ભગવાન્ ગીયતે હરિઃ ॥ ૩૨॥

સૂત ઉવાચ
પરીક્ષિતૈવં સ તુ બાદરાયણિઃ
પ્રાયોપવિષ્ટેન કથાસુ ચોદિતઃ ।
ઉવાચ વિપ્રાઃ પ્રતિનન્દ્ય પાર્થિવં
મુદા મુનીનાં સદસિ સ્મ શ‍ૃણ્વતામ્ ॥ ૩૩॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
અષ્ટમસ્કન્ધે મન્વન્તરાનુચરિતે પ્રથમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ દ્વિતીયોઽધ્યાયઃ - ૨ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
આસીદ્ગિરિવરો રાજંસ્ત્રિકૂટ ઇતિ વિશ્રુતઃ ।
ક્ષીરોદેનાવૃતઃ શ્રીમાન્ યોજનાયુતમુચ્છ્રિતઃ ॥ ૧॥

તાવતા વિસ્તૃતઃ પર્યક્ ત્રિભિઃ શ‍ૃઙ્ગૈઃ પયોનિધિમ્ ।
દિશઃ ખં રોચયન્નાસ્તે રૌપ્યાયસહિરણ્મયૈઃ ॥ ૨॥

અન્યૈશ્ચ કકુભઃ સર્વા રત્નધાતુવિચિત્રિતૈઃ ।
નાનાદ્રુમલતાગુલ્મૈર્નિર્ઘોષૈર્નિર્ઝરામ્ભસામ્ ॥ ૩॥

સ ચાવનિજ્યમાનાઙ્ઘ્રિઃ સમન્તાત્પયઊર્મિભિઃ ।
કરોતિ શ્યામલાં ભૂમિં હરિણ્મરકતાશ્મભિઃ ॥ ૪॥

સિદ્ધચારણગન્ધર્વવિદ્યાધરમહોરગૈઃ ।
કિન્નરૈરપ્સરોભિશ્ચ ક્રીડદ્ભિર્જુષ્ટકન્દરઃ ॥ ૫॥

યત્ર સઙ્ગીતસન્નાદૈર્નદદ્ગુહમમર્ષયા ।
અભિગર્જન્તિ હરયઃ શ્લાઘિનઃ પરશઙ્કયા ॥ ૬॥

નાનારણ્યપશુવ્રાતસઙ્કુલદ્રોણ્યલઙ્કૃતઃ ।
ચિત્રદ્રુમસુરોદ્યાનકલકણ્ઠવિહઙ્ગમઃ ॥ ૭॥

સરિત્સરોભિરચ્છોદૈઃ પુલિનૈર્મણિવાલુકૈઃ ।

દેવસ્ત્રીમજ્જનામોદસૌરભામ્બ્વનિલૈર્યુતઃ ॥ ૮॥

તસ્ય દ્રોણ્યાં ભગવતો વરુણસ્ય મહાત્મનઃ ।
ઉદ્યાનમૃતુમન્નામ આક્રીડં સુરયોષિતામ્ ॥ ૯॥

સર્વતોઽલઙ્કૃતં દિવ્યૈર્નિત્યં પુષ્પફલદ્રુમૈઃ ।
મન્દારૈઃ પારિજાતૈશ્ચ પાટલાશોકચમ્પકૈઃ ॥ ૧૦॥

ચૂતૈઃ પ્રિયાલૈઃ પનસૈરામ્રૈરામ્રાતકૈરપિ ।
ક્રમુકૈર્નાલિકેરૈશ્ચ ખર્જૂરૈર્બીજપૂરકૈઃ ॥ ૧૧॥

મધૂકૈઃ શાલતાલૈશ્ચ તમાલૈરસનાર્જુનૈઃ ।
અરિષ્ટોદુમ્બરપ્લક્ષૈર્વટૈઃ કિંશુકચન્દનૈઃ ॥ ૧૨॥

પિચુમન્દૈઃ કોવિદારૈઃ સરલૈઃ સુરદારુભિઃ ।
દ્રાક્ષેક્ષુરમ્ભાજમ્બૂભિર્બદર્યક્ષાભયામલૈઃ ॥ ૧૩॥

બિલ્વૈઃ કપિત્થૈર્જમ્બીરૈર્વૃતો ભલ્લાતકાદિભિઃ ।
તસ્મિન્ સરઃ સુવિપુલં લસત્કાઞ્ચનપઙ્કજમ્ ॥ ૧૪॥

કુમુદોત્પલકહ્લારશતપત્રશ્રિયોર્જિતમ્ ।
મત્તષટ્પદનિર્ઘુષ્ટં શકુન્તૈશ્ચ કલસ્વનૈઃ ॥ ૧૫॥

હંસકારણ્ડવાકીર્ણં ચક્રાહ્વૈઃ સારસૈરપિ ।
જલકુક્કુટકોયષ્ટિદાત્યૂહકુલકૂજિતમ્ ॥ ૧૬॥

મત્સ્યકચ્છપસઞ્ચારચલત્પદ્મરજઃપયઃ ।
કદમ્બવેતસનલનીપવઞ્જુલકૈર્વૃતમ્ ॥ ૧૭॥

કુન્દૈઃ કુરબકાશોકૈઃ શિરીષૈઃ કુટજેઙ્ગુદૈઃ ।
કુબ્જકૈઃ સ્વર્ણયૂથીભિર્નાગપુન્નાગજાતિભિઃ ॥ ૧૮॥

મલ્લિકાશતપત્રૈશ્ચ માધવીજાલકાદિભિઃ ।
શોભિતં તીરજૈશ્ચાન્યૈર્નિત્યર્તુભિરલં દ્રુમૈઃ ॥ ૧૯॥

તત્રૈકદા તદ્ગિરિકાનનાશ્રયઃ
કરેણુભિર્વારણયૂથપશ્ચરન્ ।
સકણ્ટકાન્ કીચકવેણુવેત્રવ-
દ્વિશાલગુલ્મં પ્રરુજન્ વનસ્પતીન્ ॥ ૨૦॥

યદ્ગન્ધમાત્રાદ્ધરયો ગજેન્દ્રા

વ્યાઘ્રાદયો વ્યાલમૃગાઃ સખડ્ગાઃ ।
મહોરગાશ્ચાપિ ભયાદ્દ્રવન્તિ
સગૌરકૃષ્ણાઃ શરભાશ્ચમર્યઃ ॥ ૨૧॥

વૃકા વરાહા મહિષર્ક્ષશલ્યા
ગોપુચ્છસાલાવૃકમર્કટાશ્ચ ।
અન્યત્ર ક્ષુદ્રા હરિણાઃ શશાદય-
શ્ચરન્ત્યભીતા યદનુગ્રહેણ ॥ ૨૨॥

સ ઘર્મતપ્તઃ કરિભિઃ કરેણુભિ-
ર્વૃતો મદચ્યુત્કરભૈરનુદ્રુતઃ ।
ગિરિં ગરિમ્ણા પરિતઃ પ્રકમ્પયન્
નિષેવ્યમાણોઽલિકુલૈર્મદાશનૈઃ ॥ ૨૩॥

સરોઽનિલં પઙ્કજરેણુરૂષિતં
જિઘ્રન્ વિદૂરાન્મદવિહ્વલેક્ષણઃ ।
વૃતઃ સ્વયૂથેન તૃષાર્દિતેન તત્
સરોવરાભ્યાશમથાગમદ્દ્રુતમ્ ॥ ૨૪॥

વિગાહ્ય તસ્મિન્નમૃતામ્બુ નિર્મલં
હેમારવિન્દોત્પલરેણુવાસિતમ્ ।
પપૌ નિકામં નિજપુષ્કરોદ્ધૃત-
માત્માનમદ્ભિઃ સ્નપયન્ ગતક્લમઃ ॥ ૨૫॥

સ્વપુષ્કરેણોદ્ધૃતશીકરામ્બુભિ-
ર્નિપાયયન્ સંસ્નપયન્ યથા ગૃહી ।
ઘૃણી કરેણુઃ કલભાંશ્ચ દુર્મદો
નાચષ્ટ કૃચ્છ્રં કૃપણોઽજમાયયા ॥ ૨૬॥

તં તત્ર કશ્ચિન્નૃપ દૈવચોદિતો
ગ્રાહો બલીયાંશ્ચરણે રુષાગ્રહીત્ ।
યદૃચ્છયૈવં વ્યસનં ગતો ગજો
યથાબલં સોઽતિબલો વિચક્રમે ॥ ૨૭॥

તથાઽઽતુરં યૂથપતિં કરેણવો
વિકૃષ્યમાણં તરસા બલીયસા ।
વિચુક્રુશુર્દીનધિયોઽપરે ગજાઃ

પાર્ષ્ણિગ્રહાસ્તારયિતું ન ચાશકન્ ॥ ૨૮॥

નિયુધ્યતોરેવમિભેન્દ્રનક્રયો-
ર્વિકર્ષતોરન્તરતો બહિર્મિથઃ ।
સમાઃ સહસ્રં વ્યગમન્ મહીપતે
સપ્રાણયોશ્ચિત્રમમંસતામરાઃ ॥ ૨૯॥

તતો ગજેન્દ્રસ્ય મનોબલૌજસાં
કાલેન દીર્ઘેણ મહાનભૂદ્વ્યયઃ ।
વિકૃષ્યમાણસ્ય જલેઽવસીદતો
વિપર્યયોઽભૂત્સકલં જલૌકસઃ ॥ ૩૦॥

ઇત્થં ગજેન્દ્રઃ સ યદાઽઽપ સઙ્કટં
પ્રાણસ્ય દેહી વિવશો યદૃચ્છયા ।
અપારયન્નાત્મવિમોક્ષણે ચિરં
દધ્યાવિમાં બુદ્ધિમથાભ્યપદ્યત ॥ ૩૧॥

ન મામિમે જ્ઞાતય આતુરં ગજાઃ
કુતઃ કરિણ્યઃ પ્રભવન્તિ મોચિતુમ્ ।
ગ્રાહેણ પાશેન વિધાતુરાવૃતો-
ઽપ્યહં ચ તં યામિ પરં પરાયણમ્ ॥ ૩૨॥

યઃ કશ્ચનેશો બલિનોઽન્તકોરગા-
ત્પ્રચણ્ડવેગાદભિધાવતો ભૃશમ્ ।
ભીતં પ્રપન્નં પરિપાતિ યદ્ભયા-
ન્મૃત્યુઃ પ્રધાવત્યરણં તમીમહિ ॥ ૩૩॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં અષ્ટમસ્કન્ધે
મન્વન્તરાનુવર્ણને ગજેન્દ્રોપાખ્યાને દ્વિતીયોઽધ્યાયઃ ॥ ૨॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ તૃતીયોઽધ્યાયઃ - ૩ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એવં વ્યવસિતો બુદ્ધ્યા સમાધાય મનો હૃદિ ।
જજાપ પરમં જાપ્યં પ્રાગ્જન્મન્યનુશિક્ષિતમ્ ॥ ૧॥

ગજેન્દ્ર ઉવાચ
ૐ નમો ભગવતે તસ્મૈ યત એતચ્ચિદાત્મકમ્ ।
પુરુષાયાદિબીજાય પરેશાયાભિધીમહિ ॥ ૨॥

યસ્મિન્નિદં યતશ્ચેદં યેનેદં ય ઇદં સ્વયમ્ ।
યોઽસ્માત્પરસ્માચ્ચ પરસ્તં પ્રપદ્યે સ્વયમ્ભુવમ્ ॥ ૩॥

યઃ સ્વાત્મનીદં નિજમાયયાર્પિતં
ક્વચિદ્વિભાતં ક્વ ચ તત્તિરોહિતમ્ ।
અવિદ્ધદૃક્સાક્ષ્યુભયં તદીક્ષતે
સ આત્મમૂલોઽવતુ માં પરાત્પરઃ ॥ ૪॥

કાલેન પઞ્ચત્વમિતેષુ કૃત્સ્નશો
લોકેષુ પાલેષુ ચ સર્વહેતુષુ ।
તમસ્તદાસીદ્ગહનં ગભીરં
યસ્તસ્ય પારેઽભિવિરાજતે વિભુઃ ॥ ૫॥

ન યસ્ય દેવા ઋષયઃ પદં વિદુ-
ર્જન્તુઃ પુનઃ કોઽર્હતિ ગન્તુમીરિતુમ્ ।
યથા નટસ્યાકૃતિભિર્વિચેષ્ટતો
દુરત્યયાનુક્રમણઃ સ માવતુ ॥ ૬॥

દિદૃક્ષવો યસ્ય પદં સુમઙ્ગલં
વિમુક્તસઙ્ગા મુનયઃ સુસાધવઃ ।
ચરન્ત્યલોકવ્રતમવ્રણં વને
ભૂતાત્મભૂતાઃ સુહૃદઃ સ મે ગતિઃ ॥ ૭॥

ન વિદ્યતે યસ્ય ચ જન્મ કર્મ વા
ન નામરૂપે ગુણદોષ એવ વા ।
તથાપિ લોકાપ્યયસમ્ભવાય યઃ
સ્વમાયયા તાન્યનુકાલમૃચ્છતિ ॥ ૮॥

તસ્મૈ નમઃ પરેશાય બ્રહ્મણેઽનન્તશક્તયે ।
અરૂપાયોરુરૂપાય નમ આશ્ચર્યકર્મણે ॥ ૯॥

નમ આત્મપ્રદીપાય સાક્ષિણે પરમાત્મને ।
નમો ગિરાં વિદૂરાય મનસશ્ચેતસામપિ ॥ ૧૦॥

સત્ત્વેન પ્રતિલભ્યાય નૈષ્કર્મ્યેણ વિપશ્ચિતા ।
નમઃ કૈવલ્યનાથાય નિર્વાણસુખસંવિદે ॥ ૧૧॥

નમઃ શાન્તાય ઘોરાય મૂઢાય ગુણધર્મિણે ।
નિર્વિશેષાય સામ્યાય નમો જ્ઞાનઘનાય ચ ॥ ૧૨॥

ક્ષેત્રજ્ઞાય નમસ્તુભ્યં સર્વાધ્યક્ષાય સાક્ષિણે ।
પુરુષાયાત્મમૂલાય મૂલપ્રકૃતયે નમઃ ॥ ૧૩॥

સર્વેન્દ્રિયગુણદ્રષ્ટ્રે સર્વપ્રત્યયહેતવે ।
અસતાચ્છાયયોક્તાય સદાભાસાય તે નમઃ ॥ ૧૪॥

નમો નમસ્તેઽખિલકારણાય
નિષ્કારણાયાદ્ભુતકારણાય ।
સર્વાગમામ્નાયમહાર્ણવાય
નમોઽપવર્ગાય પરાયણાય ॥ ૧૫॥

ગુણારણિચ્છન્નચિદૂષ્મપાય
તત્ક્ષોભવિસ્ફૂર્જિતમાનસાય ।
નૈષ્કર્મ્યભાવેન વિવર્જિતાગમ-
સ્વયમ્પ્રકાશાય નમસ્કરોમિ ॥ ૧૬॥

માદૃક્ પ્રપન્નપશુપાશવિમોક્ષણાય
મુક્તાય ભૂરિકરુણાય નમોઽલયાય ।
સ્વાંશેન સર્વતનુભૃન્મનસિ પ્રતીત-
પ્રત્યગ્દૃશે ભગવતે બૃહતે નમસ્તે ॥ ૧૭॥

આત્માઽઽત્મજાપ્તગૃહવિત્તજનેષુ સક્તૈ-
ર્દુષ્પ્રાપણાય ગુણસઙ્ગવિવર્જિતાય ।
મુક્તાત્મભિઃ સ્વહૃદયે પરિભાવિતાય
જ્ઞાનાત્મને ભગવતે નમ ઈશ્વરાય ॥ ૧૮॥

યં ધર્મકામાર્થવિમુક્તિકામા

ભજન્ત ઇષ્ટાં ગતિમાપ્નુવન્તિ ।
કિં ત્વાશિષો રાત્યપિ દેહમવ્યયં
કરોતુ મેઽદભ્રદયો વિમોક્ષણમ્ ॥ ૧૯॥

એકાન્તિનો યસ્ય ન કઞ્ચનાર્થં
વાઞ્છન્તિ યે વૈ ભગવત્પ્રપન્નાઃ ।
અત્યદ્ભુતં તચ્ચરિતં સુમઙ્ગલં
ગાયન્ત આનન્દસમુદ્રમગ્નાઃ ॥ ૨૦॥

તમક્ષરં બ્રહ્મ પરં પરેશ-
મવ્યક્તમાધ્યાત્મિકયોગગમ્યમ્ ।
અતીન્દ્રિયં સૂક્ષ્મમિવાતિદૂર-
મનન્તમાદ્યં પરિપૂર્ણમીડે ॥ ૨૧॥

યસ્ય બ્રહ્માદયો દેવા વેદા લોકાશ્ચરાચરાઃ ।
નામરૂપવિભેદેન ફલ્ગ્વ્યા ચ કલયા કૃતાઃ ॥ ૨૨॥

યથાર્ચિષોઽગ્નેઃ સવિતુર્ગભસ્તયો
નિર્યાન્તિ સંયાન્ત્યસકૃત્સ્વરોચિષઃ ।
તથા યતોઽયં ગુણસમ્પ્રવાહો
બુદ્ધિર્મનઃ ખાનિ શરીરસર્ગાઃ ॥ ૨૩॥

સ વૈ ન દેવાસુરમર્ત્યતિર્યઙ્-
ન સ્ત્રી ન ષણ્ઢો ન પુમાન્ન જન્તુઃ ।
નાયં ગુણઃ કર્મ ન સન્ન ચાસ-
ન્નિષેધશેષો જયતાદશેષઃ ॥ ૨૪॥

જિજીવિષે નાહમિહામુયા કિ-
મન્તર્બહિશ્ચાવૃતયેભયોન્યા ।
ઇચ્છામિ કાલેન ન યસ્ય વિપ્લવ-
સ્તસ્યાત્મલોકાવરણસ્ય મોક્ષમ્ ॥ ૨૫॥

સોઽહં વિશ્વસૃજં વિશ્વમવિશ્વં વિશ્વવેદસમ્ ।
વિશ્વાત્માનમજં બ્રહ્મ પ્રણતોઽસ્મિ પરં પદમ્ ॥ ૨૬॥

યોગરન્ધિતકર્માણો હૃદિ યોગવિભાવિતે ।
યોગિનો યં પ્રપશ્યન્તિ યોગેશં તં નતોઽસ્મ્યહમ્ ॥ ૨૭॥

નમો નમસ્તુભ્યમસહ્યવેગ-
શક્તિત્રયાયાખિલધીગુણાય ।
પ્રપન્નપાલાય દુરન્તશક્તયે
કદિન્દ્રિયાણામનવાપ્યવર્ત્મને ॥ ૨૮॥

નાયં વેદ સ્વમાત્માનં યચ્છક્ત્યાહન્ધિયા હતમ્ ।
તં દુરત્યયમાહાત્મ્યં ભગવન્તમિતોઽસ્મ્યહમ્ ॥ ૨૯॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એવં ગજેન્દ્રમુપવર્ણિતનિર્વિશેષં
બ્રહ્માદયો વિવિધલિઙ્ગભિદાભિમાનાઃ ।
નૈતે યદોપસસૃપુર્નિખિલાત્મકત્વા-
ત્તત્રાખિલામરમયો હરિરાવિરાસીત્ ॥ ૩૦॥

તં તદ્વદાર્તમુપલભ્ય જગન્નિવાસઃ
સ્તોત્રં નિશમ્ય દિવિજૈઃ સહ સંસ્તુવદ્ભિઃ ।
છન્દોમયેન ગરુડેન સમુહ્યમાન-
શ્ચક્રાયુધોઽભ્યગમદાશુ યતો ગજેન્દ્રઃ ॥ ૩૧॥

સોઽન્તઃસરસ્યુરુબલેન ગૃહીત આર્તો
દૃષ્ટ્વા ગરુત્મતિ હરિં ખ ઉપાત્તચક્રમ્ ।
ઉત્ક્ષિપ્ય સામ્બુજકરં ગિરમાહ કૃચ્છ્રા-
ન્નારાયણાખિલગુરો ભગવન્નમસ્તે ॥ ૩૨॥

તં વીક્ષ્ય પીડિતમજઃ સહસાવતીર્ય
સગ્રાહમાશુ સરસઃ કૃપયોજ્જહાર ।
ગ્રાહાદ્વિપાટિતમુખાદરિણા ગજેન્દ્રં
સમ્પશ્યતાં હરિરમૂમુચદુચ્છ્રિયાણામ્ ॥ ૩૩॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં અષ્ટમસ્કન્ધે
મન્વન્તરાનુવર્ણને ગજેન્દ્રોપાખ્યાને તૃતીયોઽધ્યાયઃ ॥ ૩॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ચતુર્થોઽધ્યાયઃ - ૪ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
તદા દેવર્ષિગન્ધર્વા બ્રહ્મેશાનપુરોગમાઃ ।
મુમુચુઃ કુસુમાસારં શંસન્તઃ કર્મ તદ્ધરેઃ ॥ ૧॥

નેદુર્દુન્દુભયો દિવ્યા ગન્ધર્વા નનૃતુર્જગુઃ ।
ઋષયશ્ચારણાઃ સિદ્ધાસ્તુષ્ટુવુઃ પુરુષોત્તમમ્ ॥ ૨॥

યોઽસૌ ગ્રાહઃ સ વૈ સદ્યઃ પરમાશ્ચર્યરૂપધૃક્ ।
મુક્તો દેવલશાપેન હૂહૂર્ગન્ધર્વસત્તમઃ ॥ ૩॥

પ્રણમ્ય શિરસાધીશમુત્તમશ્લોકમવ્યયમ્ ।
અગાયત યશોધામ કીર્તન્યગુણસત્કથમ્ ॥ ૪॥

સોઽનુકમ્પિત ઈશેન પરિક્રમ્ય પ્રણમ્ય તમ્ ।
લોકસ્ય પશ્યતો લોકં સ્વમગાન્મુક્તકિલ્બિષઃ ॥ ૫॥

ગજેન્દ્રો ભગવત્સ્પર્શાદ્વિમુક્તોઽજ્ઞાનબન્ધનાત્ ।
પ્રાપ્તો ભગવતો રૂપં પીતવાસાશ્ચતુર્ભુજઃ ॥ ૬॥

સ વૈ પૂર્વમભૂદ્રાજા પાણ્ડ્યો દ્રવિડસત્તમઃ ।
ઇન્દ્રદ્યુમ્ન ઇતિ ખ્યાતો વિષ્ણુવ્રતપરાયણઃ ॥ ૭॥

સ એકદાઽઽરાધનકાલ આત્મવાન્
ગૃહીતમૌનવ્રત ઈશ્વરં હરિમ્ ।
જટાધરસ્તાપસ આપ્લુતોઽચ્યુતં
સમર્ચયામાસ કુલાચલાશ્રમઃ ॥ ૮॥

યદૃચ્છયા તત્ર મહાયશા મુનિઃ
સમાગમચ્છિષ્યગણૈઃ પરિશ્રિતઃ ।
તં વીક્ષ્ય તૂષ્ણીમકૃતાર્હણાદિકં
રહસ્યુપાસીનમૃષિશ્ચુકોપ હ ॥ ૯॥

તસ્મા ઇમં શાપમદાદસાધુ-
રયં દુરાત્માકૃતબુદ્ધિરદ્ય ।
વિપ્રાવમન્તા વિશતાં તમોઽન્ધં
યથા ગજઃ સ્તબ્ધમતિઃ સ એવ ॥ ૧૦॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એવં શપ્ત્વા ગતોઽગસ્ત્યો ભગવાન્ નૃપ સાનુગઃ ।
ઇન્દ્રદ્યુમ્નોઽપિ રાજર્ષિર્દિષ્ટં તદુપધારયન્ ॥ ૧૧॥

આપન્નઃ કૌઞ્જરીં યોનિમાત્મસ્મૃતિવિનાશિનીમ્ ।
હર્યર્ચનાનુભાવેન યદ્ગજત્વેઽપ્યનુસ્મૃતિઃ ॥ ૧૨॥

એવં વિમોક્ષ્ય ગજયૂથપમબ્જનાભ-
સ્તેનાપિપાર્ષદગતિં ગમિતેન યુક્તઃ ।
ગન્ધર્વસિદ્ધવિબુધૈરુપગીયમાન-
કર્માદ્ભુતં સ્વભવનં ગરુડાસનોઽગાત્ ॥ ૧૩॥

એતન્મહારાજ તવેરિતો મયા
કૃષ્ણાનુભાવો ગજરાજમોક્ષણમ્ ।
સ્વર્ગ્યં યશસ્યં કલિકલ્મષાપહં
દુઃસ્વપ્નનાશં કુરુવર્ય શ‍ૃણ્વતામ્ ॥ ૧૪॥

યથાનુકીર્તયન્ત્યેતચ્છ્રેયસ્કામા દ્વિજાતયઃ ।
શુચયઃ પ્રાતરુત્થાય દુઃસ્વપ્નાદ્યુપશાન્તયે ॥ ૧૫॥

ઇદમાહ હરિઃ પ્રીતો ગજેન્દ્રં કુરુસત્તમ ।
શ‍ૃણ્વતાં સર્વભૂતાનાં સર્વભૂતમયો વિભુઃ ॥ ૧૬॥

શ્રીભગવાનુવાચ
યે માં ત્વાં ચ સરશ્ચેદં ગિરિકન્દરકાનનમ્ ।
વેત્રકીચકવેણૂનાં ગુલ્માનિ સુરપાદપાન્ ॥ ૧૭॥

શ‍ૃઙ્ગાણીમાનિ ધિષ્ણ્યાનિ બ્રહ્મણો મે શિવસ્ય ચ ।
ક્ષીરોદં મે પ્રિયં ધામ શ્વેતદ્વીપં ચ ભાસ્વરમ્ ॥ ૧૮॥

શ્રીવત્સં કૌસ્તુભં માલાં ગદાં કૌમોદકીં મમ ।
સુદર્શનં પાઞ્ચજન્યં સુપર્ણં પતગેશ્વરમ્ ॥ ૧૯॥

શેષં ચ મત્કલાં સૂક્ષ્માં શ્રિયં દેવીં મદાશ્રયામ્ ।
બ્રહ્માણં નારદમૃષિં ભવં પ્રહ્લાદમેવ ચ ॥ ૨૦॥

મત્સ્યકૂર્મવરાહાદ્યૈરવતારૈઃ કૃતાનિ મે ।
કર્માણ્યનન્તપુણ્યાનિ સૂર્યં સોમં હુતાશનમ્ ॥ ૨૧॥

પ્રણવં સત્યમવ્યક્તં ગોવિપ્રાન્ ધર્મમવ્યયમ્ ।
દાક્ષાયણીર્ધર્મપત્નીઃ સોમકશ્યપયોરપિ ॥ ૨૨॥

ગઙ્ગાં સરસ્વતીં નન્દાં કાલિન્દીં સિતવારણમ્ ।
ધ્રુવં બ્રહ્મઋષીન્ સપ્ત પુણ્યશ્લોકાંશ્ચ માનવાન્ ॥ ૨૩॥

ઉત્થાયાપરરાત્રાન્તે પ્રયતાઃ સુસમાહિતાઃ ।
સ્મરન્તિ મમ રૂપાણિ મુચ્યન્તે હ્યેનસોઽખિલાત્ ॥ ૨૪॥

યે માં સ્તુવન્ત્યનેનાઙ્ગ પ્રતિબુધ્ય નિશાત્યયે ।
તેષાં પ્રાણાત્યયે ચાહં દદામિ વિમલાં મતિમ્ ॥ ૨૫॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇત્યાદિશ્ય હૃષીકેશઃ પ્રધ્માય જલજોત્તમમ્ ।
હર્ષયન્ વિબુધાનીકમારુરોહ ખગાધિપમ્ ॥ ૨૬॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
અષ્ટમસ્કન્ધે ગજેન્દ્રમોક્ષણં નામ ચતુર્થોઽધ્યાયઃ ॥ ૪॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ પઞ્ચમોઽધ્યાયઃ - ૫ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
રાજન્નુદિતમેતત્તે હરેઃ કર્માઘનાશનમ્ ।
ગજેન્દ્રમોક્ષણં પુણ્યં રૈવતં ત્વન્તરં શ‍ૃણુ ॥ ૧॥

પઞ્ચમો રૈવતો નામ મનુસ્તામસસોદરઃ ।
બલિવિન્ધ્યાદયસ્તસ્ય સુતા અર્જુનપૂર્વકાઃ ॥ ૨॥

વિભુરિન્દ્રઃ સુરગણા રાજન્ ભૂતરયાદયઃ ।
હિરણ્યરોમા વેદશિરા ઊર્ધ્વબાહ્વાદયો દ્વિજાઃ ॥ ૩॥

પત્ની વિકુણ્ઠા શુભ્રસ્ય વૈકુણ્ઠૈઃ સુરસત્તમૈઃ ।
તયોઃ સ્વકલયા જજ્ઞે વૈકુણ્ઠો ભગવાન્ સ્વયમ્ ॥ ૪॥

વૈકુણ્ઠઃ કલ્પિતો યેન લોકો લોકનમસ્કૃતઃ ।

રમયા પ્રાર્થ્યમાનેન દેવ્યા તત્પ્રિયકામ્યયા ॥ ૫॥

તસ્યાનુભાવઃ કથિતો ગુણાશ્ચ પરમોદયાઃ ।
ભૌમાન્ રેણૂન્ સ વિમમે યો વિષ્ણોર્વર્ણયેદ્ગુણાન્ ॥ ૬॥

ષષ્ઠશ્ચ ચક્ષુષઃ પુત્રશ્ચાક્ષુષો નામ વૈ મનુઃ ।
પૂરુપૂરુષસુદ્યુમ્નપ્રમુખાશ્ચાક્ષુષાત્મજાઃ ॥ ૭॥

ઇન્દ્રો મન્ત્રદ્રુમસ્તત્ર દેવા આપ્યાદયો ગણાઃ ।
મુનયસ્તત્ર વૈ રાજન્ હવિષ્મદ્વીરકાદયઃ ॥ ૮॥

તત્રાપિ દેવઃ સમ્ભૂત્યાં વૈરાજસ્યાભવત્સુતઃ ।
અજિતો નામ ભગવાનંશેન જગતઃ પતિઃ ॥ ૯॥

પયોધિં યેન નિર્મથ્ય સુરાણાં સાધિતા સુધા ।
ભ્રમમાણોઽમ્ભસિ ધૃતઃ કૂર્મરૂપેણ મન્દરઃ ॥ ૧૦॥

રાજોવાચ
યથા ભગવતા બ્રહ્મન્ મથિતઃ ક્ષીરસાગરઃ ।
યદર્થં વા યતશ્ચાદ્રિં દધારામ્બુચરાત્મના ॥ ૧૧॥

યથામૃતં સુરૈઃ પ્રાપ્તં કિં ચાન્યદભવત્તતઃ ।
એતદ્ભગવતઃ કર્મ વદસ્વ પરમાદ્ભુતમ્ ॥ ૧૨॥

ત્વયા સઙ્કથ્યમાનેન મહિમ્ના સાત્વતાં પતેઃ ।
નાતિતૃપ્યતિ મે ચિત્તં સુચિરં તાપતાપિતમ્ ॥ ૧૩॥

સૂત ઉવાચ
સમ્પૃષ્ટો ભગવાનેવં દ્વૈપાયનસુતો દ્વિજાઃ ।
અભિનન્દ્ય હરેર્વીર્યમભ્યાચષ્ટું પ્રચક્રમે ॥ ૧૪॥

શ્રીશુક ઉવાચ
યદા યુદ્ધેઽસુરૈર્દેવા બાધ્યમાનાઃ શિતાયુધૈઃ ।
ગતાસવો નિપતિતા નોત્તિષ્ઠેરન્ સ્મ ભૂયશઃ ॥ ૧૫॥

યદા દુર્વાસસઃ શાપાત્સેન્દ્રા લોકાસ્ત્રયો નૃપ ।
નિઃશ્રીકાશ્ચાભવંસ્તત્ર નેશુરિજ્યાદયઃ ક્રિયાઃ ॥ ૧૬॥

નિશામ્યૈતત્સુરગણા મહેન્દ્રવરુણાદયઃ ।
નાધ્યગચ્છન્ સ્વયં મન્ત્રૈર્મન્ત્રયન્તો વિનિશ્ચયમ્ ॥ ૧૭॥

તતો બ્રહ્મસભાં જગ્મુર્મેરોર્મૂર્ધનિ સર્વશઃ ।
સર્વં વિજ્ઞાપયાઞ્ચક્રુઃ પ્રણતાઃ પરમેષ્ઠિને ॥ ૧૮॥

સ વિલોક્યેન્દ્રવાય્વાદીન્ નિઃસત્ત્વાન્ વિગતપ્રભાન્ ।
લોકાનમઙ્ગલપ્રાયાનસુરાનયથા વિભુઃ ॥ ૧૯॥

સમાહિતેન મનસા સંસ્મરન્ પુરુષં પરમ્ ।
ઉવાચોત્ફુલ્લવદનો દેવાન્ સ ભગવાન્ પરઃ ॥ ૨૦॥

અહં ભવો યૂયમથોઽસુરાદયો
મનુષ્યતિર્યગ્દ્રુમઘર્મજાતયઃ ।
યસ્યાવતારાંશકલાવિસર્જિતા
વ્રજામ સર્વે શરણં તમવ્યયમ્ ॥ ૨૧॥

ન યસ્ય વધ્યો ન ચ રક્ષણીયો
નોપેક્ષણીયાદરણીયપક્ષઃ ।
અથાપિ સર્ગસ્થિતિસંયમાર્થં
ધત્તે રજઃસત્ત્વતમાંસિ કાલે ॥ ૨૨॥

અયં ચ તસ્ય સ્થિતિપાલનક્ષણઃ
સત્ત્વં જુષાણસ્ય ભવાય દેહિનામ્ ।
તસ્માદ્વ્રજામઃ શરણં જગદ્ગુરું
સ્વાનાં સ નો ધાસ્યતિ શં સુરપ્રિયઃ ॥ ૨૩॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇત્યાભાષ્ય સુરાન્ વેધાઃ સહ દેવૈરરિન્દમ ।
અજિતસ્ય પદં સાક્ષાજ્જગામ તમસઃ પરમ્ ॥ ૨૪॥

તત્રાદૃષ્ટસ્વરૂપાય શ્રુતપૂર્વાય વૈ વિભો ।
સ્તુતિમબ્રૂત દૈવીભિર્ગીર્ભિસ્ત્વવહિતેન્દ્રિયઃ ॥ ૨૫॥

બ્રહ્મોવાચ
અવિક્રિયં સત્યમનન્તમાદ્યં
ગુહાશયં નિષ્કલમપ્રતર્ક્યમ્ ।
મનોઽગ્રયાનં વચસાનિરુક્તં
નમામહે દેવવરં વરેણ્યમ્ ॥ ૨૬॥

વિપશ્ચિતં પ્રાણમનોધિયાત્મના-

મર્થેન્દ્રિયાભાસમનિદ્રમવ્રણમ્ ।
છાયાતપૌ યત્ર ન ગૃધ્રપક્ષૌ
તમક્ષરં ખં ત્રિયુગં વ્રજામહે ॥ ૨૭॥

અજસ્ય ચક્રં ત્વજયેર્યમાણં
મનોમયં પઞ્ચદશારમાશુ ।
ત્રિનાભિ વિદ્યુચ્ચલમષ્ટનેમિ
યદક્ષમાહુસ્તમૃતં પ્રપદ્યે ॥ ૨૮॥

ય એકવર્ણં તમસઃ પરં ત-
દલોકમવ્યક્તમનન્તપારમ્ ।
આસાં ચકારોપસુપર્ણમેન-
મુપાસતે યોગરથેન ધીરાઃ ॥ ૨૯॥

ન યસ્ય કશ્ચાતિતિતર્તિ માયાં
યયા જનો મુહ્યતિ વેદ નાર્થમ્ ।
તં નિર્જિતાત્માઽઽત્મગુણં પરેશં
નમામ ભૂતેષુ સમં ચરન્તમ્ ॥ ૩૦॥

ઇમે વયં યત્પ્રિયયૈવ તન્વા
સત્ત્વેન સૃષ્ટા બહિરન્તરાવિઃ ।
ગતિં ન સૂક્ષ્મામૃષયશ્ચ વિદ્મહે
કુતોઽસુરાદ્યા ઇતરપ્રધાનાઃ ॥ ૩૧॥

પાદૌ મહીયં સ્વકૃતૈવ યસ્ય
ચતુર્વિધો યત્ર હિ ભૂતસર્ગઃ ।
સ વૈ મહાપૂરુષ આત્મતન્ત્રઃ
પ્રસીદતાં બ્રહ્મ મહાવિભૂતિઃ ॥ ૩૨॥

અમ્ભસ્તુ યદ્રેત ઉદારવીર્યં
સિધ્યન્તિ જીવન્ત્યુત વર્ધમાનાઃ ।
લોકાસ્ત્રયોઽથાખિલલોકપાલાઃ
પ્રસીદતાં બ્રહ્મ મહાવિભૂતિઃ ॥ ૩૩॥

સોમં મનો યસ્ય સમામનન્તિ
દિવૌકસાં વૈ બલમન્ધ આયુઃ ।
ઈશો નગાનાં પ્રજનઃ પ્રજાનાં

પ્રસીદતાં નઃ સ મહાવિભૂતિઃ ॥ ૩૪॥

અગ્નિર્મુખં યસ્ય તુ જાતવેદા
જાતઃ ક્રિયાકાણ્ડનિમિત્તજન્મા ।
અન્તઃસમુદ્રેऽનુપચન્ સ્વધાતૂન્
પ્રસીદતાં નઃ સ મહાવિભૂતિઃ ॥ ૩૫॥

યચ્ચક્ષુરાસીત્તરણિર્દેવયાનં
ત્રયીમયો બ્રહ્મણ એષ ધિષ્ણ્યમ્ ।
દ્વારં ચ મુક્તેરમૃતં ચ મૃત્યુઃ
પ્રસીદતાં નઃ સ મહાવિભૂતિઃ ॥ ૩૬॥

પ્રાણાદભૂદ્યસ્ય ચરાચરાણાં
પ્રાણઃ સહો બલમોજશ્ચ વાયુઃ ।
અન્વાસ્મ સમ્રાજમિવાનુગા વયં
પ્રસીદતાં નઃ સ મહાવિભૂતિઃ ॥ ૩૭॥

શ્રોત્રાદ્દિશો યસ્ય હૃદશ્ચ ખાનિ
પ્રજજ્ઞિરે ખં પુરુષસ્ય નાભ્યાઃ ।
પ્રાણેન્દ્રિયાત્માસુશરીરકેતં
પ્રસીદતાં નઃ સ મહાવિભૂતિઃ ॥ ૩૮॥

બલાન્મહેન્દ્રસ્ત્રિદશાઃ પ્રસાદા-
ન્મન્યોર્ગિરીશો ધિષણાદ્વિરિઞ્ચઃ ।
ખેભ્યશ્ચ છન્દાંસ્યૃષયો મેઢ્રતઃ કઃ
પ્રસીદતાં નઃ સ મહાવિભૂતિઃ ॥ ૩૯॥

શ્રીર્વક્ષસઃ પિતરશ્છાયયાऽऽસન્
ધર્મઃ સ્તનાદિતરઃ પૃષ્ઠતોऽભૂત્ ।
દ્યૌર્યસ્ય શીર્ષ્ણોऽપ્સરસો વિહારા-
ત્પ્રસીદતાં નઃ સ મહાવિભૂતિઃ ॥ ૪૦॥

વિપ્રો મુખં બ્રહ્મ ચ યસ્ય ગુહ્યં
રાજન્ય આસીદ્ભુજયોર્બલં ચ ।
ઊર્વોર્વિડોऽજોऽઙ્ઘ્રિરવેદશૂદ્રૌ
પ્રસીદતાં નઃ સ મહાવિભૂતિઃ ॥ ૪૧॥

લોભોઽધરાત્પ્રીતિરુપર્યભૂદ્દ્યુતિ-
ર્નસ્તઃ પશવ્યઃ સ્પર્શેન કામઃ ।
ભ્રુવોર્યમઃ પક્ષ્મભવસ્તુ કાલઃ
પ્રસીદતાં નઃ સ મહાવિભૂતિઃ ॥ ૪૨॥

દ્રવ્યં વયઃ કર્મ ગુણાન્ વિશેષં
યદ્યોગમાયાવિહિતાન્ વદન્તિ ।
યદ્દુર્વિભાવ્યં પ્રબુધાપબાધં
પ્રસીદતાં નઃ સ મહાવિભૂતિઃ ॥ ૪૩॥

નમોઽસ્તુ તસ્મા ઉપશાન્તશક્તયે
સ્વારાજ્યલાભપ્રતિપૂરિતાત્મને ।
ગુણેષુ માયારચિતેષુ વૃત્તિભિ-
ર્નસજ્જમાનાય નભસ્વદૂતયે ॥ ૪૪॥

સ ત્વં નો દર્શયાત્માનમસ્મત્કરણગોચરમ્ ।
પ્રપન્નાનાં દિદૃક્ષૂણાં સસ્મિતં તે મુખામ્બુજમ્ ॥ ૪૫॥

તૈસ્તૈઃ સ્વેચ્છાધૃતૈ રૂપૈઃ કાલે કાલે સ્વયં વિભો ।
કર્મ દુર્વિષહં યન્નો ભગવાંસ્તત્કરોતિ હિ ॥ ૪૬॥

ક્લેશભૂર્યલ્પસારાણિ કર્માણિ વિફલાનિ વા ।
દેહિનાં વિષયાર્તાનાં ન તથૈવાર્પિતં ત્વયિ ॥ ૪૭॥

નાવમઃ કર્મકલ્પોઽપિ વિફલાયેશ્વરાર્પિતઃ ।
કલ્પતે પુરુષસ્યૈષ સ હ્યાત્મા દયિતો હિતઃ ॥ ૪૮॥

યથા હિ સ્કન્ધશાખાનાં તરોર્મૂલાવસેચનમ્ ।
એવમારાધનં વિષ્ણોઃ સર્વેષામાત્મનશ્ચ હિ ॥ ૪૯॥

નમસ્તુભ્યમનન્તાય દુર્વિતર્ક્યાત્મકર્મણે ।
નિર્ગુણાય ગુણેશાય સત્ત્વસ્થાય ચ સામ્પ્રતમ્ ॥ ૫૦॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
અષ્ટમસ્કન્ધે અમૃતમથને પઞ્ચમોઽધ્યાયઃ ॥ ૫॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ષષ્ઠોઽધ્યાયઃ - ૬ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એવં સ્તુતઃ સુરગણૈર્ભગવાન્ હરિરીશ્વરઃ ।
તેષામાવિરભૂદ્રાજન્ સહસ્રાર્કોદયદ્યુતિઃ ॥ ૧॥

તેનૈવ મહસા સર્વે દેવાઃ પ્રતિહતેક્ષણાઃ ।
નાપશ્યન્ ખં દિશઃ ક્ષોણીમાત્માનં ચ કુતો વિભુમ્ ॥ ૨॥

વિરિઞ્ચો ભગવાન્ દૃષ્ટ્વા સહ શર્વેણ તાં તનુમ્ ।
સ્વચ્છાં મરકતશ્યામાં કઞ્જગર્ભારુણેક્ષણામ્ ॥ ૩॥

તપ્તહેમાવદાતેન લસત્કૌશેયવાસસા ।
પ્રસન્નચારુસર્વાઙ્ગીં સુમુખીં સુન્દરભ્રુવમ્ ॥ ૪॥

મહામણિકિરીટેન કેયૂરાભ્યાં ચ ભૂષિતામ્ ।
કર્ણાભરણનિર્ભાતકપોલશ્રીમુખામ્બુજામ્ ॥ ૫॥

કાઞ્ચીકલાપવલયહારનૂપુરશોભિતામ્ ।
કૌસ્તુભાભરણાં લક્ષ્મીં બિભ્રતીં વનમાલિનીમ્ ॥ ૬॥

સુદર્શનાદિભિઃ સ્વાસ્ત્રૈર્મૂર્તિમદ્ભિરુપાસિતામ્ ।
તુષ્ટાવ દેવપ્રવરઃ સશર્વઃ પુરુષં પરમ્ ।
સર્વામરગણૈઃ સાકં સર્વાઙ્ગૈરવનિં ગતૈઃ ॥ ૭॥

બ્રહ્મોવાચ
અજાતજન્મસ્થિતિસંયમાયા-
ગુણાયનિર્વાણસુખાર્ણવાય ।
અણોરણિમ્નેઽપરિગણ્યધામ્ને
મહાનુભાવાય નમો નમસ્તે ॥ ૮॥

રૂપં તવૈતત્પુરુષર્ષભેજ્યં
શ્રેયોઽર્થિભિર્વૈદિકતાન્ત્રિકેણ ।
યોગેન ધાતઃ સહ નસ્ત્રિલોકાન્
પશ્યામ્યમુષ્મિન્નુ હ વિશ્વમૂર્તૌ ॥ ૯॥

ત્વય્યગ્ર આસીત્ત્વયિ મધ્ય આસી-
ત્ત્વય્યન્ત આસીદિદમાત્મતન્ત્રે ।
ત્વમાદિરન્તો જગતોઽસ્ય મધ્યં
ઘટસ્ય મૃત્સ્નેવ પરઃ પરસ્માત્ ॥ ૧૦॥

ત્વં માયયાઽઽત્માઽઽશ્રયયા સ્વયેદં
નિર્માય વિશ્વં તદનુપ્રવિષ્ટઃ ।
પશ્યન્તિ યુક્તા મનસા મનીષિણો
ગુણવ્યવાયેઽપ્યગુણં વિપશ્ચિતઃ ॥ ૧૧॥

યથાગ્નિમેધસ્યમૃતં ચ ગોષુ
ભુવ્યન્નમમ્બૂદ્યમને ચ વૃત્તિમ્ ।
યોગૈર્મનુષ્યા અધિયન્તિ હિ ત્વાં
ગુણેષુ બુદ્ધ્યા કવયો વદન્તિ ॥ ૧૨॥

તં ત્વાં વયં નાથ સમુજ્જિહાનં
સરોજનાભાતિચિરેપ્સિતાર્થમ્ ।
દૃષ્ટ્વા ગતા નિર્વૃતમદ્ય સર્વે
ગજા દવાર્તા ઇવ ગાઙ્ગમમ્ભઃ ॥ ૧૩॥

સ ત્વં વિધત્સ્વાખિલલોકપાલા
વયં યદર્થાસ્તવ પાદમૂલમ્ ।
સમાગતાસ્તે બહિરન્તરાત્મન્
કિં વાન્યવિજ્ઞાપ્યમશેષસાક્ષિણઃ ॥ ૧૪॥

અહં ગિરિત્રશ્ચ સુરાદયો યે
દક્ષાદયોઽગ્નેરિવ કેતવસ્તે ।
કિં વા વિદામેશ પૃથગ્વિભાતા
વિધત્સ્વ શં નો દ્વિજદેવમન્ત્રમ્ ॥ ૧૫॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એવં વિરિઞ્ચાદિભિરીડિતસ્ત-
દ્વિજ્ઞાય તેષાં હૃદયં યથૈવ ।
જગાદ જીમૂતગભીરયા ગિરા
બદ્ધાઞ્જલીન્ સંવૃતસર્વકારકાન્ ॥ ૧૬॥

એક એવેશ્વરસ્તસ્મિન્ સુરકાર્યે સુરેશ્વરઃ ।

વિહર્તુકામસ્તાનાહ સમુદ્રોન્મથનાદિભિઃ ॥ ૧૭॥

શ્રીભગવાનુવાચ
હન્ત બ્રહ્મન્નહો શમ્ભો હે દેવા મમ ભાષિતમ્ ।
શ ृણુતાવહિતાઃ સર્વે શ્રેયો વઃ સ્યાદ્યથા સુરાઃ ॥ ૧૮॥

યાત દાનવદૈતેયૈસ્તાવત્સન્ધિર્વિધીયતામ્ ।
કાલેનાનુગૃહીતૈસ્તૈર્યાવદ્વો ભવ આત્મનઃ ॥ ૧૯॥

અરયોઽપિ હિ સન્ધેયાઃ સતિ કાર્યાર્થગૌરવે ।
અહિમૂષિકવદ્દેવા હ્યર્થસ્ય પદવીં ગતૈઃ ॥ ૨૦॥

અમૃતોત્પાદને યત્નઃ ક્રિયતામવિલમ્બિતમ્ ।
યસ્ય પીતસ્ય વૈ જન્તુર્મૃત્યુગ્રસ્તોઽમરો ભવેત્ ॥ ૨૧॥

ક્ષિપ્ત્વા ક્ષીરોદધૌ સર્વા વીરુત્તૃણલતૌષધીઃ ।
મન્થાનં મન્દરં કૃત્વા નેત્રં કૃત્વા તુ વાસુકિમ્ ॥ ૨૨॥

સહાયેન મયા દેવા નિર્મન્થધ્વમતન્દ્રિતાઃ ।
ક્લેશભાજો ભવિષ્યન્તિ દૈત્યા યૂયં ફલગ્રહાઃ ॥ ૨૩॥

યૂયં તદનુમોદધ્વં યદિચ્છન્ત્યસુરાઃ સુરાઃ ।
ન સંરમ્ભેણ સિધ્યન્તિ સર્વેઽર્થાઃ સાન્ત્વયા યથા ॥ ૨૪॥

ન ભેતવ્યં કાલકૂટાદ્વિષાજ્જલધિસમ્ભવાત્ ।
લોભઃ કાર્યો ન વો જાતુ રોષઃ કામસ્તુ વસ્તુષુ ॥ ૨૫॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇતિ દેવાન્ સમાદિશ્ય ભગવાન્ પુરુષોત્તમઃ ।
તેષામન્તર્દધે રાજન્ સ્વચ્છન્દગતિરીશ્વરઃ ॥ ૨૬॥

અથ તસ્મૈ ભગવતે નમસ્કૃત્ય પિતામહઃ ।
ભવશ્ચ જગ્મતુઃ સ્વં સ્વં ધામોપેયુર્બલિં સુરાઃ ॥ ૨૭॥

દૃષ્ટ્વારીનપ્યસંયત્તાન્ જાતક્ષોભાન્ સ્વનાયકાન્ ।
ન્યષેધદ્દૈત્યરાટ્ શ્લોક્યઃ સન્ધિવિગ્રહકાલવિત્ ॥ ૨૮॥

તે વૈરોચનિમાસીનં ગુપ્તં ચાસુરયૂથપૈઃ ।
શ્રિયા પરમયા જુષ્ટં જિતાશેષમુપાગમન્ ॥ ૨૯॥

મહેન્દ્રઃ શ્લક્ષ્ણયા વાચા સાન્ત્વયિત્વા મહામતિઃ ।

અભ્યભાષત તત્સર્વં શિક્ષિતં પુરુષોત્તમાત્ ॥ ૩૦॥

તદરોચત દૈત્યસ્ય તત્રાન્યે યેઽસુરાધિપાઃ ।
શમ્બરોઽરિષ્ટનેમિશ્ચ યે ચ ત્રિપુરવાસિનઃ ॥ ૩૧॥

તતો દેવાસુરાઃ કૃત્વા સંવિદં કૃતસૌહૃદાઃ ।
ઉદ્યમં પરમં ચક્રુરમૃતાર્થે પરન્તપ ॥ ૩૨॥

તતસ્તે મન્દરગિરિમોજસોત્પાટ્ય દુર્મદાઃ ।
નદન્ત ઉદધિં નિન્યુઃ શક્તાઃ પરિઘબાહવઃ ॥ ૩૩॥

દૂરભારોદ્વહશ્રાન્તાઃ શક્રવૈરોચનાદયઃ ।
અપારયન્તસ્તં વોઢું વિવશા વિજહુઃ પથિ ॥ ૩૪॥

નિપતન્ સ ગિરિસ્તત્ર બહૂનમરદાનવાન્ ।
ચૂર્ણયામાસ મહતા ભારેણ કનકાચલઃ ॥ ૩૫॥

સ્તથા ભગ્નમનસો ભગ્નબાહૂરુકન્ધરાન્ ।
વિજ્ઞાય ભગવાંસ્તત્ર બભૂવ ગરુડધ્વજઃ ॥ ૩૬॥

ગિરિપાતવિનિષ્પિષ્ટાન્ વિલોક્યામરદાનવાન્ ।
ઈક્ષયા જીવયામાસ નિર્જરાન્ નિર્વ્રણાન્ યથા ॥ ૩૭॥

ગિરિં ચારોપ્ય ગરુડે હસ્તેનૈકેન લીલયા ।
આરુહ્ય પ્રયયાવબ્ધિં સુરાસુરગણૈર્વૃતઃ ॥ ૩૮॥

અવરોપ્ય ગિરિં સ્કન્ધાત્સુપર્ણઃ પતતાં વરઃ ।
યયૌ જલાન્ત ઉત્સૃજ્ય હરિણા સ વિસર્જિતઃ ॥ ૩૯॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં અષ્ટમસ્કન્ધે
અમૃતમથને મન્દરાચલાનયનં નામ ષષ્ઠોઽધ્યાયઃ ॥ ૬॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ સપ્તમોઽધ્યાયઃ - ૭ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ

તે નાગરાજમામન્ત્ર્ય ફલભાગેન વાસુકિમ્ ।
પરિવીય ગિરૌ તસ્મિન્ નેત્રમબ્ધિં મુદાન્વિતાઃ ॥ ૧॥

આરેભિરે સુસંયત્તા અમૃતાર્થે કુરૂદ્વહ ।
હરિઃ પુરસ્તાજ્જગૃહે પૂર્વં દેવાસ્તતોઽભવન્ ॥ ૨॥

તન્નૈચ્છન્ દૈત્યપતયો મહાપુરુષચેષ્ટિતમ્ ।
ન ગૃહ્ણીમો વયં પુચ્છમહેરઙ્ગમમઙ્ગલમ્ ॥ ૩॥

સ્વાધ્યાયશ્રુતસમ્પન્નાઃ પ્રખ્યાતા જન્મકર્મભિઃ ।
ઇતિ તૂષ્ણીં સ્થિતાન્ દૈત્યાન્ વિલોક્ય પુરુષોત્તમઃ ।
સ્મયમાનો વિસૃજ્યાગ્રં પુચ્છં જગ્રાહ સામરઃ ॥ ૪॥

કૃતસ્થાનવિભાગાસ્ત એવં કશ્યપનન્દનાઃ ।
મમન્થુઃ પરમાયત્તા અમૃતાર્થં પયોનિધિમ્ ॥ ૫॥

મથ્યમાનેઽર્ણવે સોઽદ્રિરનાધારો હ્યપોઽવિશત્ ।
ધ્રિયમાણોઽપિ બલિભિર્ગૌરવાત્પાણ્ડુનન્દન ॥ ૬॥

તે સુનિર્વિણ્ણમનસઃ પરિમ્લાનમુખશ્રિયઃ ।
આસન્ સ્વપૌરુષે નષ્ટે દૈવેનાતિબલીયસા ॥ ૭॥

વિલોક્ય વિઘ્નેશવિધિં તદેશ્વરો
દુરન્તવીર્યોઽવિતથાભિસન્ધિઃ ।
કૃત્વા વપુઃ કાચ્છપમદ્ભુતં મહત્
પ્રવિશ્ય તોયં ગિરિમુજ્જહાર ॥ ૮॥

તમુત્થિતં વીક્ષ્ય કુલાચલં પુનઃ
સમુદ્યતા નિર્મથિતું સુરાસુરાઃ ।
દધાર પૃષ્ઠેન સ લક્ષયોજન-
પ્રસ્તારિણા દ્વીપ ઇવાપરો મહાન્ ॥ ૯॥

સુરાસુરેન્દ્રૈર્ભુજવીર્યવેપિતં
પરિભ્રમન્તં ગિરિમઙ્ગ પૃષ્ઠતઃ ।
બિભ્રત્તદાવર્તનમાદિકચ્છપો
મેનેઽઙ્ગકણ્ડૂયનમપ્રમેયઃ ॥ ૧૦॥

તથાસુરાનાવિશદાસુરેણ
રૂપેણ તેષાં બલવીર્યમીરયન્ ।

ઉદ્દીપયન્ દેવગણાંશ્ચ વિષ્ણુ-
ર્દૈવેન નાગેન્દ્રમબોધરૂપઃ ॥ ૧૧॥

ઉપર્યગેન્દ્રં ગિરિરાડિવાન્ય
આક્રમ્ય હસ્તેન સહસ્રબાહુઃ ।
તસ્થૌ દિવિ બ્રહ્મભવેન્દ્રમુખ્યૈ-
રભિષ્ટુવદ્ભિઃ સુમનોઽભિવૃષ્ટઃ ॥ ૧૨॥

ઉપર્યધશ્ચાત્મનિ ગોત્રનેત્રયોઃ
પરેણ તે પ્રાવિશતા સમેધિતાઃ ।
મમન્થુરબ્ધિં તરસા મદોત્કટા
મહાદ્રિણા ક્ષોભિતનક્રચક્રમ્ ॥ ૧૩॥

અહીન્દ્રસાહસ્રકઠોરદૃઙ્મુખ-
શ્વાસાગ્નિધૂમાહતવર્ચસોઽસુરાઃ ।
પૌલોમકાલેયબલીલ્વલાદયો
દવાગ્નિદગ્ધાઃ સરલા ઇવાભવન્ ॥ ૧૪॥

દેવાંશ્ચ તચ્છ્વાસશિખાહતપ્રભાન્
ધૂમ્રામ્બરસ્રગ્વરકઞ્ચુકાનનાન્ ।
સમભ્યવર્ષન્ ભગવદ્વશા ઘના
વવુઃ સમુદ્રોર્મ્યુપગૂઢવાયવઃ ॥ ૧૫॥

મથ્યમાનાત્તથા સિન્ધોર્દેવાસુરવરૂથપૈઃ ।
યદા સુધા ન જાયેત નિર્મમન્થાજિતઃ સ્વયમ્ ॥ ૧૬॥

મેઘશ્યામઃ કનકપરિધિઃ કર્ણવિદ્યોતવિદ્યુ-
ન્મૂર્ધ્નિ ભ્રાજદ્વિલુલિતકચઃ સ્રગ્ધરો રક્તનેત્રઃ ।
જૈત્રૈર્દોર્ભિર્જગદભયદૈર્દન્દશૂકં ગૃહીત્વા
મથ્નન્ મથ્ના પ્રતિગિરિરિવાશોભતાથો ધૃતાદ્રિઃ ॥ ૧૭॥

નિર્મથ્યમાનાદુદધેરભૂદ્વિષં
મહોલ્બણં હાલહલાહ્વમગ્રતઃ ।
સમ્ભ્રાન્તમીનોન્મકરાહિકચ્છપા-
ત્તિમિદ્વિપગ્રાહતિમિઙ્ગિલાકુલાત્ ॥ ૧૮॥

તદુગ્રવેગં દિશિ દિશ્યુપર્યધો

વિસર્પદુત્સર્પદસહ્યમપ્રતિ ।
ભીતાઃ પ્રજા દુદ્રુવુરઙ્ગ સેશ્વરા
અરક્ષ્યમાણાઃ શરણં સદાશિવમ્ ॥ ૧૯॥

વિલોક્ય તં દેવવરં ત્રિલોક્યા
ભવાય દેવ્યાભિમતં મુનીનામ્ ।
આસીનમદ્રાવપવર્ગહેતો-
સ્તપો જુષાણં સ્તુતિભિઃ પ્રણેમુઃ ॥ ૨૦॥

પ્રજાપતય ઊચુઃ
દેવદેવ મહાદેવ ભૂતાત્મન્ ભૂતભાવન ।
ત્રાહિ નઃ શરણાપન્નાંસ્ત્રૈલોક્યદહનાદ્વિષાત્ ॥ ૨૧॥

ત્વમેકઃ સર્વજગત ઈશ્વરો બન્ધમોક્ષયોઃ ।
તં ત્વામર્ચન્તિ કુશલાઃ પ્રપન્નાર્તિહરં ગુરુમ્ ॥ ૨૨॥

ગુણમય્યા સ્વશક્ત્યાસ્ય સર્ગસ્થિત્યપ્યયાન્ વિભો ।
ધત્સે યદા સ્વદૃગ્ભૂમન્ બ્રહ્મવિષ્ણુશિવાભિધામ્ ॥ ૨૩॥

ત્વં બ્રહ્મ પરમં ગુહ્યં સદસદ્ભાવભાવનઃ ।
નાનાશક્તિભિરાભાતસ્ત્વમાત્મા જગદીશ્વરઃ ॥ ૨૪॥

ત્વં શબ્દયોનિર્જગદાદિરાત્મા
પ્રાણેન્દ્રિયદ્રવ્યગુણસ્વભાવઃ ।
કાલઃ ક્રતુઃ સત્યમૃતં ચ ધર્મ-
સ્ત્વય્યક્ષરં યત્રિવૃદામનન્તિ ॥ ૨૫॥

અગ્નિર્મુખં તેઽખિલદેવતાઽઽત્મા
ક્ષિતિં વિદુર્લોકભવાઙ્ઘ્રિપઙ્કજમ્ ।
કાલં ગતિં તેઽખિલદેવતાઽઽત્મનો
દિશશ્ચ કર્ણૌ રસનં જલેશમ્ ॥ ૨૬॥

નાભિર્નભસ્તે શ્વસનં નભસ્વાન્
સૂર્યશ્ચ ચક્ષૂંષિ જલં સ્મ રેતઃ ।
પરાવરાત્માશ્રયણં તવાત્મા
સોમો મનો દ્યૌર્ભગવન્ શિરસ્તે ॥ ૨૭॥

કુક્ષિઃ સમુદ્રા ગિરયોઽસ્થિસઙ્ઘા

રોમાણિ સર્વૌષધિવીરુધસ્તે ।
છન્દાંસિ સાક્ષાત્તવ સપ્તધાતવ-
સ્ત્રયીમયાત્મન્ હૃદયં સર્વધર્મઃ ॥ ૨૮॥

મુખાનિ પઞ્ચોપનિષદસ્તવેશ
યૈસ્ત્રિંશદષ્ટોત્તરમન્ત્રવર્ગઃ ।
યત્તચ્છિવાખ્યં પરમાર્થતત્ત્વં
દેવ સ્વયઞ્જ્યોતિરવસ્થિતિસ્તે ॥ ૨૯॥

છાયા ત્વધર્મોર્મિષુ યૈર્વિસર્ગો
નેત્રત્રયં સત્ત્વરજસ્તમાંસિ ।
સાઙ્ખ્યાત્મનઃ શાસ્ત્રકૃતસ્તવેક્ષા
છન્દોમયો દેવ ઋષિઃ પુરાણઃ ॥ ૩૦॥

ન તે ગિરિત્રાખિલલોકપાલ-
વિરિઞ્ચવૈકુણ્ઠસુરેન્દ્રગમ્યમ્ ।
જ્યોતિઃ પરં યત્ર રજસ્તમશ્ચ
સત્ત્વં ન યદ્બ્રહ્મ નિરસ્તભેદમ્ ॥ ૩૧॥

કામાધ્વરત્રિપુરકાલગરાદ્યનેક-
ભૂતદ્રુહઃ ક્ષપયતઃ સ્તુતયે ન તત્તે ।
યસ્ત્વન્તકાલ ઇદમાત્મકૃતં સ્વનેત્ર-
વહ્નિસ્ફુલિઙ્ગશિખયા ભસિતં ન વેદ ॥ ૩૨॥

યે ત્વાત્મરામગુરુભિર્હૃદિ ચિન્તિતાઙ્ઘ્રિ-
દ્વન્દ્વં ચરન્તમુમયા તપસાભિતપ્તમ્ ।
કત્થન્ત ઉગ્રપુરુષં નિરતં શ્મશાને
તે નૂનમૂતિમવિદંસ્તવ હાતલજ્જાઃ ॥ ૩૩॥

તત્તસ્ય તે સદસતોઃ પરતઃ પરસ્ય
નાઞ્જઃ સ્વરૂપગમને પ્રભવન્તિ ભૂમ્નઃ ।
બ્રહ્માદયઃ કિમુત સંસ્તવને વયં તુ
તત્સર્ગસર્ગવિષયા અપિ શક્તિમાત્રમ્ ॥ ૩૪॥

એતત્પરં પ્રપશ્યામો ન પરં તે મહેશ્વર ।
મૃડનાય હિ લોકસ્ય વ્યક્તિસ્તેઽવ્યક્તકર્મણઃ ॥ ૩૫॥

શ્રીશુક ઉવાચ
તદ્વીક્ષ્ય વ્યસનં તાસાં કૃપયા ભૃશપીડિતઃ ।
સર્વભૂતસુહૃદ્દેવ ઇદમાહ સતીં પ્રિયામ્ ॥ ૩૬॥

શિવ ઉવાચ
અહો બત ભવાન્યેતત્પ્રજાનાં પશ્ય વૈશસમ્ ।
ક્ષીરોદમથનોદ્ભૂતાત્કાલકૂટાદુપસ્થિતમ્ ॥ ૩૭॥

આસાં પ્રાણપરીપ્સૂનાં વિધેયમભયં હિ મે ।
એતાવાન્ હિ પ્રભોરર્થો યદ્દીનપરિપાલનમ્ ॥ ૩૮॥

પ્રાણૈઃ સ્વૈઃ પ્રાણિનઃ પાન્તિ સાધવઃ ક્ષણભઙ્ગુરૈઃ ।
બદ્ધવૈરેષુ ભૂતેષુ મોહિતેષ્વાત્મમાયયા ॥ ૩૯॥

પુંસઃ કૃપયતો ભદ્રે સર્વાત્મા પ્રીયતે હરિઃ ।
પ્રીતે હરૌ ભગવતિ પ્રીયેઽહં સચરાચરઃ ।
તસ્માદિદં ગરં ભુઞ્જે પ્રજાનાં સ્વસ્તિરસ્તુ મે ॥ ૪૦॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એવમામન્ત્ર્ય ભગવાન્ ભવાનીં વિશ્વભાવનઃ ।
તદ્વિષં જગ્ધુમારેભે પ્રભાવજ્ઞાન્વમોદત ॥ ૪૧॥

તતઃ કરતલીકૃત્ય વ્યાપિ હાલાહલં વિષમ્ ।
અભક્ષયન્મહાદેવઃ કૃપયા ભૂતભાવનઃ ॥ ૪૨॥

(હર હર નમઃ પાર્વતીપતયે હર હર મહાદેવ)
તસ્યાપિ દર્શયામાસ સ્વવીર્યં જલકલ્મષઃ ।
યચ્ચકાર ગલે નીલં તચ્ચ સાધોર્વિભૂષણમ્ ॥ ૪૩॥

તપ્યન્તે લોકતાપેન સાધવઃ પ્રાયશો જનાઃ ।
પરમારાધનં તદ્ધિ પુરુષસ્યાખિલાત્મનઃ ॥ ૪૪॥

નિશમ્ય કર્મ તચ્છમ્ભોર્દેવદેવસ્ય મીઢુષઃ ।
પ્રજા દાક્ષાયણી બ્રહ્મા વૈકુણ્ઠશ્ચ શશંસિરે ॥ ૪૫॥

પ્રસ્કન્નં પિબતઃ પાણેર્યત્કિઞ્ચિજ્જગૃહુઃ સ્મ તત્ ।
વૃશ્ચિકાહિવિષૌષધ્યો દન્દશૂકાશ્ચ યેઽપરે ॥ ૪૬॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સમ્હિતાયાં

અષ્ટમસ્કન્ધે અમૃતમથને સપ્તમોઽધ્યાયઃ ॥ ૭॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ અષ્ટમોઽધ્યાયઃ - ૮ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
પીતે ગરે વૃષાઙ્કેણ પ્રીતાસ્તેઽમરદાનવાઃ ।
મમન્થુસ્તરસા સિન્ધું હવિર્ધાની તતોઽભવત્ ॥ ૧॥

તામગ્નિહોત્રીમૃષયો જગૃહુર્બ્રહ્મવાદિનઃ ।
યજ્ઞસ્ય દેવયાનસ્ય મેધ્યાય હવિષે નૃપ ॥ ૨॥

તત ઉચ્ચૈઃશ્રવા નામ હયોઽભૂચ્ચન્દ્રપાણ્ડુરઃ ।
તસ્મિન્ બલિઃ સ્પૃહાં ચક્રે નેન્દ્ર ઈશ્વરશિક્ષયા ॥ ૩॥

તત ઐરાવતો નામ વારણેન્દ્રો વિનિર્ગતઃ ।
દન્તૈશ્ચતુર્ભિઃ શ્વેતાદ્રેર્હરન્ ભગવતો મહિમ્ ॥ ૪॥

(ઐરાવણાદયસ્ત્વષ્ટૌ દિગ્ગજા અભવંસ્તતઃ ।
અભ્રપ્રભૃતયોઽષ્ટૌ ચ કરિણ્યસ્ત્વભવન્ નૃપ ॥)
કૌસ્તુભાખ્યમભૂદ્રત્નં પદ્મરાગો મહોદધેઃ ।
તસ્મિન્ હરિઃ સ્પૃહાં ચક્રે વક્ષોઽલઙ્કરણે મણૌ ॥ ૫॥

તતોઽભવત્પારિજાતઃ સુરલોકવિભૂષણમ્ ।
પૂરયત્યર્થિનો યોઽર્થૈઃ શશ્વદ્ભુવિ યથા ભવાન્ ॥ ૬॥

તતશ્ચાપ્સરસો જાતા નિષ્કકણ્ઠ્યઃ સુવાસસઃ ।
રમણ્યઃ સ્વર્ગિણાં વલ્ગુગતિલીલાવલોકનૈઃ ॥ ૭॥

તતશ્ચાવિરભૂત્સાક્ષાચ્છ્રી રમા ભગવત્પરા ।
રઞ્જયન્તી દિશઃ કાન્ત્યા વિદ્યુત્સૌદામની યથા ॥ ૮॥

તસ્યાં ચક્રુઃ સ્પૃહાં સર્વે સસુરાસુરમાનવાઃ ।
રૂપૌદાર્યવયોવર્ણમહિમાક્ષિપ્તચેતસઃ ॥ ૯॥

તસ્યા આસનમાનિન્યે મહેન્દ્રો મહદદ્ભુતમ્ ।

મૂર્તિમત્યઃ સરિચ્છ્રેષ્ઠા હેમકુમ્ભૈર્જલં શુચિ ॥ ૧૦॥

આભિષેચનિકા ભૂમિરાહરત્સકલૌષધીઃ ।
ગાવઃ પઞ્ચ પવિત્રાણિ વસન્તો મધુમાધવૌ ॥ ૧૧॥

ઋષયઃ કલ્પયાઞ્ચક્રુરભિષેકં યથાવિધિ ।
જગુર્ભદ્રાણિ ગન્ધર્વા નટ્યશ્ચ નનૃતુર્જગુઃ ॥ ૧૨॥

મેઘા મૃદઙ્ગપણવમુરજાનકગોમુખાન્ ।
વ્યનાદયન્ શઙ્ખવેણુવીણાસ્તુમુલનિઃસ્વનાન્ ॥ ૧૩॥

તતોઽભિષિષિચુર્દેવીં શ્રિયં પદ્મકરાં સતીમ્ ।
દિગિભાઃ પૂર્ણકલશૈઃ સૂક્તવાક્યૈર્દ્વિજેરિતૈઃ ॥ ૧૪॥

સમુદ્રઃ પીતકૌશેયવાસસી સમુપાહરત્ ।
વરુણઃ સ્રજં વૈજયન્તીં મધુના મત્તષટ્પદામ્ ॥ ૧૫॥

ભૂષણાનિ વિચિત્રાણિ વિશ્વકર્મા પ્રજાપતિઃ ।
હારં સરસ્વતી પદ્મમજો નાગાશ્ચ કુણ્ડલે ॥ ૧૬॥

તતઃ કૃતસ્વસ્ત્યયનોત્પલસ્રજં
નદદ્દ્વિરેફાં પરિગૃહ્ય પાણિના ।
ચચાલ વક્ત્રં સુકપોલકુણ્ડલં
સવ્રીડહાસં દધતી સુશોભનમ્ ॥ ૧૭॥

સ્તનદ્વયં ચાતિકૃશોદરી સમં
નિરન્તરં ચન્દનકુઙ્કુમોક્ષિતમ્ ।
તતસ્તતો નૂપુરવલ્ગુશિઞ્જિતૈ-
ર્વિસર્પતી હેમલતેવ સા બભૌ ॥ ૧૮॥

વિલોકયન્તી નિરવદ્યમાત્મનઃ
પદં ધ્રુવં ચાવ્યભિચારિસદ્ગુણમ્ ।
ગન્ધર્વયક્ષાસુરસિદ્ધચારણ-
ત્રૈવિષ્ટપેયાદિષુ નાન્વવિન્દત ॥ ૧૯॥

નૂનં તપો યસ્ય ન મન્યુનિર્જયો
જ્ઞાનં ક્વચિત્તચ્ચ ન સઙ્ગવર્જિતમ્ ।
કશ્ચિન્મહાંસ્તસ્ય ન કામનિર્જયઃ
સ ઈશ્વરઃ કિં પરતો વ્યપાશ્રયઃ ॥ ૨૦॥

ધર્મઃ ક્વચિત્તત્ર ન ભૂતસૌહૃદં
ત્યાગઃ ક્વચિત્તત્ર ન મુક્તિકારણમ્ ।
વીર્યં ન પુંસોઽસ્ત્યજવેગનિષ્કૃતં
ન હિ દ્વિતીયો ગુણસઙ્ગવર્જિતઃ ॥ ૨૧॥

ક્વચિચ્ચિરાયુર્ન હિ શીલમઙ્ગલં
ક્વચિત્તદપ્યસ્તિ ન વેદ્યમાયુષઃ ।
યત્રોભયં કુત્ર ચ સોઽપ્યમઙ્ગલઃ
સુમઙ્ગલઃ કશ્ચ ન કાઙ્ક્ષતે હિ મામ્ ॥ ૨૨॥

એવં વિમૃશ્યાવ્યભિચારિસદ્ગુણૈ-
ર્વરં નિજૈકાશ્રયતાગુણાશ્રયમ્ ।
વવ્રે વરં સર્વગુણૈરપેક્ષિતં
રમા મુકુન્દં નિરપેક્ષમીપ્સિતમ્ ॥ ૨૩॥

તસ્યાંસદેશ ઉશતીં નવકઞ્જમાલાં
માદ્યન્મધુવ્રતવરૂથગિરોપઘુષ્ટામ્ ।
તસ્થૌ નિધાય નિકટે તદુરઃ સ્વધામ
સવ્રીડહાસવિકસન્નયનેન યાતા ॥ ૨૪॥

તસ્યાઃ શ્રિયસ્ત્રિજગતો જનકો જનન્યા
વક્ષોનિવાસમકરોત્પરમં વિભૂતેઃ ।
શ્રીઃ સ્વાઃ પ્રજાઃ સકરુણેન નિરીક્ષણેન
યત્ર સ્થિતૈધયત સાધિપતીંસ્ત્રિલોકાન્ ॥ ૨૫॥

શઙ્ખતૂર્યમૃદઙ્ગાનાં વાદિત્રાણાં પૃથુઃ સ્વનઃ ।
દેવાનુગાનાં સસ્ત્રીણાં નૃત્યતાં ગાયતામભૂત્ ॥ ૨૬॥

બ્રહ્મરુદ્રાઙ્ગિરોમુખ્યાઃ સર્વે વિશ્વસૃજો વિભુમ્ ।
ઈડિરેઽવિતથૈર્મન્ત્રૈસ્તલ્લિઙ્ગૈઃ પુષ્પવર્ષિણઃ ॥ ૨૭॥

શ્રિયા વિલોકિતા દેવાઃ સપ્રજાપતયઃ પ્રજાઃ ।
શીલાદિગુણસમ્પન્ના લેભિરે નિર્વૃતિં પરામ્ ॥ ૨૮॥

નિઃસત્ત્વા લોલુપા રાજન્ નિરુદ્યોગા ગતત્રપાઃ ।
યદા ચોપેક્ષિતા લક્ષ્મ્યા બભૂવુર્દૈત્યદાનવાઃ ॥ ૨૯॥

અથાસીદ્વારુણી દેવી કન્યા કમલલોચના ।
અસુરા જગૃહુસ્તાં વૈ હરેરનુમતેન તે ॥ ૩૦॥

અથોદધેર્મથ્યમાનાત્કાશ્યપૈરમૃતાર્થિભિઃ ।
ઉદતિષ્ઠન્મહારાજ પુરુષઃ પરમાદ્ભુતઃ ॥ ૩૧॥

દીર્ઘપીવરદોર્દણ્ડઃ કમ્બુગ્રીવોઽરુણેક્ષણઃ ।
શ્યામલસ્તરુણઃ સ્રગ્વી સર્વાભરણભૂષિતઃ ॥ ૩૨॥

પીતવાસા મહોરસ્કઃ સુમૃષ્ટમણિકુણ્ડલઃ ।
સ્નિગ્ધકુઞ્ચિતકેશાન્તઃ સુભગઃ સિંહવિક્રમઃ ॥ ૩૩॥

અમૃતાપૂર્ણકલશં બિભ્રદ્વલયભૂષિતઃ ।
સ વૈ ભગવતઃ સાક્ષાદ્વિષ્ણોરંશાંશસમ્ભવઃ ॥ ૩૪॥

ધન્વન્તરિરિતિ ખ્યાત આયુર્વેદદૃગિજ્યભાક્ ।
તમાલોક્યાસુરાઃ સર્વે કલશં ચામૃતાભૃતમ્ ॥ ૩૫॥

લિપ્સન્તઃ સર્વવસ્તૂનિ કલશં તરસાહરન્ ।
નીયમાનેઽસુરૈસ્તસ્મિન્ કલશેઽમૃતભાજને ॥ ૩૬॥

વિષણ્ણમનસો દેવા હરિં શરણમાયયુઃ ।
ઇતિ તદ્દૈન્યમાલોક્ય ભગવાન્ ભૃત્યકામકૃત્ ।
મા ખિદ્યત મિથોઽર્થં વઃ સાધયિષ્યે સ્વમાયયા ॥ ૩૭॥

મિથઃ કલિરભૂત્તેષાં તદર્થે તર્ષચેતસામ્ ।
અહં પૂર્વમહં પૂર્વં ન ત્વં ન ત્વમિતિ પ્રભો ॥ ૩૮॥

દેવાઃ સ્વં ભાગમર્હન્તિ યે તુલ્યાયાસહેતવઃ ।
સત્રયાગ ઇવૈતસ્મિન્નેષ ધર્મઃ સનાતનઃ ॥ ૩૯॥

ઇતિ સ્વાન્ પ્રત્યષેધન્ વૈ દૈતેયા જાતમત્સરાઃ ।
દુર્બલાઃ પ્રબલાન્ રાજન્ ગૃહીતકલશાન્ મુહુઃ ॥ ૪૦॥

એતસ્મિન્નન્તરે વિષ્ણુઃ સર્વોપાયવિદીશ્વરઃ ।
યોષિદ્રૂપમનિર્દેશ્યં દધાર પરમાદ્ભુતમ્ ॥ ૪૧॥

પ્રેક્ષણીયોત્પલશ્યામં સર્વાવયવસુન્દરમ્ ।
સમાનકર્ણાભરણં સુકપોલોન્નસાનનમ્ ॥ ૪૨॥

નવયૌવનનિર્વૃત્તસ્તનભારકૃશોદરમ્ ।

મુખામોદાનુરક્તાલિ ઝઙ્કારોદ્વિગ્નલોચનમ્ ॥ ૪૩॥

બિભ્રત્સ્વકેશભારેણ માલામુત્ફુલ્લમલ્લિકામ્ ।
સુગ્રીવકણ્ઠાભરણં સુભુજાઙ્ગદભૂષિતમ્ ॥ ૪૪॥

વિરજામ્બરસંવીતનિતમ્બદ્વીપશોભયા ।
કાઞ્ચ્યા પ્રવિલસદ્વલ્ગુચલચ્ચરણનૂપુરમ્ ॥ ૪૫॥

સવ્રીડસ્મિતવિક્ષિપ્તભ્રૂવિલાસાવલોકનૈઃ ।
દૈત્યયૂથપચેતઃસુ કામમુદ્દીપયન્ મુહુઃ ॥ ૪૬॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
અષ્ટમસ્કન્ધે ભગવન્માયોપલમ્ભનં નામાષ્ટમોઽધ્યાયઃ ॥ ૮॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ નવમોઽધ્યાયઃ - ૯ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
તેઽન્યોન્યતોઽસુરાઃ પાત્રં હરન્તસ્ત્યક્તસૌહૃદાઃ ।
ક્ષિપન્તો દસ્યુધર્માણ આયાન્તીં દદૃશુઃ સ્ત્રિયમ્ ॥ ૧॥

અહો રૂપમહો ધામ અહો અસ્યા નવં વયઃ ।
ઇતિ તે તામભિદ્રુત્ય પપ્રચ્છુર્જાતહૃચ્છયાઃ ॥ ૨॥

કા ત્વં કઞ્જપલાશાક્ષિ કુતો વા કિં ચિકીર્ષસિ ।
કસ્યાસિ વદ વામોરુ મથ્નન્તીવ મનાંસિ નઃ ॥ ૩॥

ન વયં ત્વામરૈર્દૈત્યૈઃ સિદ્ધગન્ધર્વચારણૈઃ ।
નાસ્પૃષ્ટપૂર્વાં જાનીમો લોકેશૈશ્ચ કુતો નૃભિઃ ॥ ૪॥

નૂનં ત્વં વિધિના સુભ્રૂઃ પ્રેષિતાસિ શરીરિણામ્ ।
સર્વેન્દ્રિયમનઃપ્રીતિં વિધાતું સઘૃણેન કિમ્ ॥ ૫॥

સા ત્વં નઃ સ્પર્ધમાનાનામેકવસ્તુનિ માનિનિ ।
જ્ઞાતીનાં બદ્ધવૈરાણાં શં વિધત્સ્વ સુમધ્યમે ॥ ૬॥

વયં કશ્યપદાયાદા ભ્રાતરઃ કૃતપૌરુષાઃ ।
વિભજસ્વ યથાન્યાયં નૈવ ભેદો યથા ભવેત્ ॥ ૭॥

ઇત્યુપામન્ત્રિતો દૈત્યૈર્માયાયોષિદ્વપુર્હરિઃ ।
પ્રહસ્ય રુચિરાપાઙ્ગૈર્નિરીક્ષન્નિદમબ્રવીત્ ॥ ૮॥

શ્રીભગવાનુવાચ
કથં કશ્યપદાયાદાઃ પુંશ્ચલ્યાં મયિ સઙ્ગતાઃ ।
વિશ્વાસં પણ્ડિતો જાતુ કામિનીષુ ન યાતિ હિ ॥ ૯॥

સાલાવૃકાણાં સ્ત્રીણાં ચ સ્વૈરિણીનાં સુરદ્વિષઃ ।
સખ્યાન્યાહુરનિત્યાનિ નૂત્નં નૂત્નં વિચિન્વતામ્ ॥ ૧૦॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇતિ તે ક્ષ્વેલિતૈસ્તસ્યા આશ્વસ્તમનસોઽસુરાઃ ।
જહસુર્ભાવગમ્ભીરં દદુશ્ચામૃતભાજનમ્ ॥ ૧૧॥

તતો ગૃહીત્વામૃતભાજનં હરિ-
ર્બભાષ ઈષત્સ્મિતશોભયા ગિરા ।
યદ્યભ્યુપેતં ક્વ ચ સાધ્વસાધુ વા
કૃતં મયા વો વિભજે સુધામિમામ્ ॥ ૧૨॥

ઇત્યભિવ્યાહૃતં તસ્યા આકર્ણ્યાસુરપુઙ્ગવાઃ ।
અપ્રમાણવિદસ્તસ્યાસ્તત્તથેત્યન્વમંસત ॥ ૧૩॥

અથોપોષ્ય કૃતસ્નાના હુત્વા ચ હવિષાનલમ્ ।
દત્ત્વા ગોવિપ્રભૂતેભ્યઃ કૃતસ્વસ્ત્યયના દ્વિજૈઃ ॥ ૧૪॥

યથોપજોષં વાસાંસિ પરિધાયાહતાનિ તે ।
કુશેષુ પ્રાવિશન્ સર્વે પ્રાગગ્રેષ્વભિભૂષિતાઃ ॥ ૧૫॥

પ્રાઙ્મુખેષૂપવિષ્ટેષુ સુરેષુ દિતિજેષુ ચ ।
ધૂપામોદિતશાલાયાં જુષ્ટાયાં માલ્યદીપકૈઃ ॥ ૧૬॥

તસ્યાં નરેન્દ્ર કરભોરુરુશદ્દુકૂલ-
શ્રોણીતટાલસગતિર્મદવિહ્વલાક્ષી ।
સા કૂજતી કનકનૂપુરશિઞ્જિતેન
કુમ્ભસ્તની કલશપાણિરથાવિવેશ ॥ ૧૭॥

તાં શ્રીસખીં કનકકુણ્ડલચારુકર્ણ-
નાસાકપોલવદનાં પરદેવતાખ્યામ્ ।
સંવીક્ષ્ય સમ્મુમુહુરુત્સ્મિતવીક્ષણેન
દેવાસુરા વિગલિતસ્તનપટ્ટિકાન્તામ્ ॥ ૧૮॥

અસુરાણાં સુધાદાનં સર્પાણામિવ દુર્નયમ્ ।
મત્વા જાતિનૃશંસાનાં ન તાં વ્યભજદચ્યુતઃ ॥ ૧૯॥

કલ્પયિત્વા પૃથક્ પઙ્ક્તીરુભયેષાં જગત્પતિઃ ।
તાંશ્ચોપવેશયામાસ સ્વેષુ સ્વેષુ ચ પઙ્ક્તિષુ ॥ ૨૦॥

દૈત્યાન્ ગૃહીતકલશો વઞ્ચયન્નુપસઞ્ચરૈઃ ।
દૂરસ્થાન્ પાયયામાસ જરામૃત્યુહરાં સુધામ્ ॥ ૨૧॥

તે પાલયન્તઃ સમયમસુરાઃ સ્વકૃતં નૃપ ।
તૂષ્ણીમાસન્ કૃતસ્નેહાઃ સ્ત્રીવિવાદજુગુપ્સયા ॥ ૨૨॥

તસ્યાં કૃતાતિપ્રણયાઃ પ્રણયાપાયકાતરાઃ ।
બહુમાનેન ચાબદ્ધા નોચુઃ કિઞ્ચન વિપ્રિયમ્ ॥ ૨૩॥

દેવલિઙ્ગપ્રતિચ્છન્નઃ સ્વર્ભાનુર્દેવસંસદિ ।
પ્રવિષ્ટઃ સોમમપિબચ્ચન્દ્રાર્કાભ્યાં ચ સૂચિતઃ ॥ ૨૪॥

ચક્રેણ ક્ષુરધારેણ જહાર પિબતઃ શિરઃ ।
હરિસ્તસ્ય કબન્ધસ્તુ સુધયાઽઽપ્લાવિતોઽપતત્ ॥ ૨૫॥

શિરસ્ત્વમરતાં નીતમજો ગ્રહમચીક્લૃપત્ ।
યસ્તુ પર્વણિ ચન્દ્રાર્કાવભિધાવતિ વૈરધીઃ ॥ ૨૬॥

પીતપ્રાયેઽમૃતે દેવૈર્ભગવાન્ લોકભાવનઃ ।
પશ્યતામસુરેન્દ્રાણાં સ્વં રૂપં જગૃહે હરિઃ ॥ ૨૭॥

એવં સુરાસુરગણાઃ સમદેશકાલ-
હેત્વર્થકર્મમતયોઽપિ ફલે વિકલ્પાઃ ।
તત્રામૃતં સુરગણાઃ ફલમઞ્જસાઽઽપુ-
ર્યત્પાદપઙ્કજરજઃશ્રયણાન્ન દૈત્યાઃ ॥ ૨૮॥

યદ્યુજ્યતેઽસુવસુકર્મમનોવચોભિ-
ર્દેહાત્મજાદિષુ નૃભિસ્તદસત્પૃથક્ત્વાત્ ।

તૈરેવ સદ્ભવતિ યત્ક્રિયતેઽપૃથક્ત્વાત્
સર્વસ્ય તદ્ભવતિ મૂલનિષેચનં યત્ ॥ ૨૯॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
અષ્ટમસ્કન્ધે અમૃતમથને નવમોઽધ્યાયઃ ॥ ૯॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ દશમોઽધ્યાયઃ - ૧૦ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇતિ દાનવદૈતેયા નાવિન્દન્નમૃતં નૃપ ।
યુક્તાઃ કર્મણિ યત્તાશ્ચ વાસુદેવપરાઙ્મુખાઃ ॥ ૧॥

સાધયિત્વામૃતં રાજન્ પાયયિત્વા સ્વકાન્ સુરાન્ ।
પશ્યતાં સર્વભૂતાનાં યયૌ ગરુડવાહનઃ ॥ ૨॥

સપત્નાનાં પરામૃદ્ધિં દૃષ્ટ્વા તે દિતિનન્દનાઃ ।
અમૃષ્યમાણા ઉત્પેતુર્દેવાન્ પ્રત્યુદ્યતાયુધાઃ ॥ ૩॥

તતઃ સુરગણાઃ સર્વે સુધયા પીતયૈધિતાઃ ।
પ્રતિસંયુયુધુઃ શસ્ત્રૈર્નારાયણપદાશ્રયાઃ ॥ ૪॥

તત્ર દૈવાસુરો નામ રણઃ પરમદારુણઃ ।
રોધસ્યુદન્વતો રાજંસ્તુમુલો રોમહર્ષણઃ ॥ ૫॥

તત્રાન્યોન્યં સપત્નાસ્તે સંરબ્ધમનસો રણે ।
સમાસાદ્યાસિભિર્બાણૈર્નિજઘ્નુર્વિવિધાયુધૈઃ ॥ ૬॥

શઙ્ખતૂર્યમૃદઙ્ગાનાં ભેરીડમરિણાં મહાન્ ।
હસ્ત્યશ્વરથપત્તીનાં નદતાં નિઃસ્વનોઽભવત્ ॥ ૭॥

રથિનો રથિભિસ્તત્ર પત્તિભિઃ સહ પત્તયઃ ।
હયા હયૈરિભાશ્ચેભૈઃ સમસજ્જન્ત સંયુગે ॥ ૮॥

ઉષ્ટ્રૈઃ કેચિદિભૈઃ કેચિદપરે યુયુધુઃ ખરૈઃ ।
કેચિદ્ગૌરમુખૈરૃક્ષૈર્દ્વીપિભિર્હરિભિર્ભટાઃ ॥ ૯॥

ગૃધ્રૈઃ કઙ્કૈર્બકૈરન્યે શ્યેનભાસૈસ્તિમિઙ્ગિલૈઃ ।
શરભૈર્મહિષૈઃ ખડ્ગૈર્ગોવૃષૈર્ગવયારુણૈઃ ॥ ૧૦॥

શિવાભિરાખુભિઃ કેચિત્કૃકલાસૈઃ શશૈર્નરૈઃ ।
બસ્તૈરેકે કૃષ્ણસારૈર્હંસૈરન્યે ચ સૂકરૈઃ ॥ ૧૧॥

અન્યે જલસ્થલખગૈઃ સત્ત્વૈર્વિકૃતવિગ્રહૈઃ ।
સેનયોરુભયો રાજન્ વિવિશુસ્તેઽગ્રતોઽગ્રતઃ ॥ ૧૨॥

ચિત્રધ્વજપટૈ રાજન્નાતપત્રૈઃ સિતામલૈઃ ।
મહાધનૈર્વજ્રદણ્ડૈર્વ્યજનૈર્બાર્હચામરૈઃ ॥ ૧૩॥

વાતોદ્ધૂતોત્તરોષ્ણીષૈરર્ચિર્ભિર્વર્મભૂષણૈઃ ।
સ્ફુરદ્ભિર્વિશદૈઃ શસ્ત્રૈઃ સુતરાં સૂર્યરશ્મિભિઃ ॥ ૧૪॥

દેવદાનવવીરાણાં ધ્વજિન્યૌ પાણ્ડુનન્દન ।
રેજતુર્વીરમાલાભિર્યાદસામિવ સાગરૌ ॥ ૧૫॥

વૈરોચનો બલિઃ સઙ્ખ્યે સોઽસુરાણાં ચમૂપતિઃ ।
યાનં વૈહાયસં નામ કામગં મયનિર્મિતમ્ ॥ ૧૬॥

સર્વસાઙ્ગ્રામિકોપેતં સર્વાશ્ચર્યમયં પ્રભો ।
અપ્રતર્ક્યમનિર્દેશ્યં દૃશ્યમાનમદર્શનમ્ ॥ ૧૭॥

આસ્થિતસ્તદ્વિમાનાગ્ર્યં સર્વાનીકાધિપૈર્વૃતઃ ।
વાલવ્યજનછત્રાગ્ર્યૈ રેજે ચન્દ્ર ઇવોદયે ॥ ૧૮॥

તસ્યાસન્ સર્વતો યાનૈર્યૂથાનાં પતયોઽસુરાઃ ।
નમુચિઃ શમ્બરો બાણો વિપ્રચિત્તિરયોમુખઃ ॥ ૧૯॥

દ્વિમૂર્ધા કાલનાભોઽથ પ્રહેતિર્હેતિરિલ્વલઃ ।
શકુનિર્ભૂતસન્તાપો વજ્રદંષ્ટ્રો વિરોચનઃ ॥ ૨૦॥

હયગ્રીવઃ શઙ્કુશિરાઃ કપિલો મેઘદુન્દુભિઃ ।
તારકશ્ચક્રદૃક્ શુમ્ભો નિશુમ્ભો જમ્ભ ઉત્કલઃ ॥ ૨૧॥

અરિષ્ટોઽરિષ્ટનેમિશ્ચ મયશ્ચ ત્રિપુરાધિપઃ ।
અન્યે પૌલોમકાલેયા નિવાતકવચાદયઃ ॥ ૨૨॥

અલબ્ધભાગાઃ સોમસ્ય કેવલં ક્લેશભાગિનઃ ।

સર્વ એતે રણમુખે બહુશો નિર્જિતામરાઃ ॥ ૨૩॥

સિંહનાદાન્ વિમુઞ્ચન્તઃ શઙ્ખાન્ દધ્મુર્મહારવાન્ ।
દૃષ્ટ્વા સપત્નાનુત્સિક્તાન્ બલભિત્કુપિતો ભૃશમ્ ॥ ૨૪॥

ઐરાવતં દિક્કરિણમારૂઢઃ શુશુભે સ્વરાટ્ ।
યથા સ્રવત્પ્રસ્રવણમુદયાદ્રિમહર્પતિઃ ॥ ૨૫॥

તસ્યાસન્ સર્વતો દેવા નાનાવાહધ્વજાયુધાઃ ।
લોકપાલાઃ સહ ગણૈર્વાય્વગ્નિવરુણાદયઃ ॥ ૨૬॥

તેઽન્યોન્યમભિસંસૃત્ય ક્ષિપન્તો મર્મભિર્મિથઃ ।
આહ્વયન્તો વિશન્તોઽગ્રે યુયુધુર્દ્વન્દ્વયોધિનઃ ॥ ૨૭॥

યુયોધ બલિરિન્દ્રેણ તારકેણ ગુહોઽસ્યત ।
વરુણો હેતિનાયુધ્યન્મિત્રો રાજન્ પ્રહેતિના ॥ ૨૮॥

યમસ્તુ કાલનાભેન વિશ્વકર્મા મયેન વૈ ।
શમ્બરો યુયુધે ત્વષ્ટ્રા સવિત્રા તુ વિરોચનઃ ॥ ૨૯॥

અપરાજિતેન નમુચિરશ્વિનૌ વૃષપર્વણા ।
સૂર્યો બલિસુતૈર્દેવો બાણજ્યેષ્ઠૈઃ શતેન ચ ॥ ૩૦॥

રાહુણા ચ તથા સોમઃ પુલોમ્ના યુયુધેઽનિલઃ ।
નિશુમ્ભશુમ્ભયોર્દેવી ભદ્રકાલી તરસ્વિની ॥ ૩૧॥

વૃષાકપિસ્તુ જમ્ભેન મહિષેણ વિભાવસુઃ ।
ઇલ્વલઃ સહ વાતાપિર્બ્રહ્મપુત્રૈરરિન્દમ ॥ ૩૨॥

કામદેવેન દુર્મર્ષ ઉત્કલો માતૃભિઃ સહ ।
બૃહસ્પતિશ્ચોશનસા નરકેણ શનૈશ્ચરઃ ॥ ૩૩॥

મરુતો નિવાતકવચૈઃ કાલેયૈર્વસવોઽમરાઃ ।
વિશ્વેદેવાસ્તુ પૌલોમૈ રુદ્રાઃ ક્રોધવશૈઃ સહ ॥ ૩૪॥

ત એવમાજાવસુરાઃ સુરેન્દ્રાઃ
દ્વન્દ્વેન સંહત્ય ચ યુધ્યમાનાઃ ।
અન્યોન્યમાસાદ્ય નિજઘ્નુરોજસા
જિગીષવસ્તીક્ષ્ણશરાસિતોમરૈઃ ॥ ૩૫॥

ભુશુણ્ડિભિશ્ચક્રગદર્ષ્ટિપટ્ટિશૈઃ

શક્ત્યુલ્મુકૈઃ પ્રાસપરશ્વધૈરપિ ।
નિસ્ત્રિંશભલ્લૈઃ પરિઘૈઃ સમુદ્ગરૈઃ
સભિન્દિપાલૈશ્ચ શિરાંસિ ચિચ્છિદુઃ ॥ ૩૬॥

ગજાસ્તુરઙ્ગાઃ સરથાઃ પદાતયઃ
સારોહવાહા વિવિધા વિખણ્ડિતાઃ ।
નિકૃત્તબાહૂરુશિરોધરાઙ્ઘ્રય-
શ્છિન્નધ્વજેષ્વાસતનુત્રભૂષણાઃ ॥ ૩૭॥

તેષાં પદાઘાતરથાઙ્ગચૂર્ણિતા-
દાયોધનાદુલ્બણ ઉત્થિતસ્તદા ।
રેણુર્દિશઃ ખં દ્યુમણિં ચ છાદયન્
ન્યવર્તતાસૃક્સ્રુતિભિઃ પરિપ્લુતાત્ ॥ ૩૮॥

શિરોભિરુદ્ધૂતકિરીટકુણ્ડલૈઃ
સંરમ્ભદૃગ્ભિઃ પરિદષ્ટદચ્છદૈઃ ।
મહાભુજૈઃ સાભરણૈઃ સહાયુધૈઃ
સા પ્રાસ્તૃતા ભૂઃ કરભોરુભિર્બભૌ ॥ ૩૯॥

કબન્ધાસ્તત્ર ચોત્પેતુઃ પતિતસ્વશિરોઽક્ષિભિઃ ।
ઉદ્યતાયુધદોર્દણ્ડૈરાધાવન્તો ભટાન્ મૃધે ॥ ૪૦॥

બલિર્મહેન્દ્રં દશભિસ્ત્રિભિરૈરાવતં શરૈઃ ।
ચતુર્ભિશ્ચતુરો વાહાનેકેનારોહમાર્ચ્છયત્ ॥ ૪૧॥

સ તાનાપતતઃ શક્રસ્તાવદ્ભિઃ શીઘ્રવિક્રમઃ ।
ચિચ્છેદ નિશિતૈર્ભલ્લૈરસમ્પ્રાપ્તાન્ હસન્નિવ ॥ ૪૨॥

તસ્ય કર્મોત્તમં વીક્ષ્ય દુર્મર્ષઃ શક્તિમાદદે ।
તાં જ્વલન્તીં મહોલ્કાભાં હસ્તસ્થામચ્છિનદ્ધરિઃ ॥ ૪૩॥

તતઃ શૂલં તતઃ પ્રાસં તતસ્તોમરમૃષ્ટયઃ ।
યદ્યચ્છસ્ત્રં સમાદદ્યાત્સર્વં તદચ્છિનદ્વિભુઃ ॥ ૪૪॥

સસર્જાથાસુરીં માયામન્તર્ધાનગતોઽસુરઃ ।
તતઃ પ્રાદુરભૂચ્છૈલઃ સુરાનીકોપરિ પ્રભો ॥ ૪૫॥

તતો નિપેતુસ્તરવો દહ્યમાના દવાગ્નિના ।
શિલાઃ સટઙ્કશિખરાશ્ચૂર્ણયન્ત્યો દ્વિષદ્બલમ્ ॥ ૪૬॥

મહોરગાઃ સમુત્પેતુર્દન્દશૂકાઃ સવૃશ્ચિકાઃ ।
સિંહવ્યાઘ્રવરાહાશ્ચ મર્દયન્તો મહાગજાન્ ॥ ૪૭॥

યાતુધાન્યશ્ચ શતશઃ શૂલહસ્તા વિવાસસઃ ।
છિન્ધિ ભિન્ધીતિ વાદિન્યસ્તથા રક્ષોગણાઃ પ્રભો ॥ ૪૮॥

તતો મહાઘના વ્યોમ્નિ ગમ્ભીરપરુષસ્વનાઃ ।
અઙ્ગારાન્ મુમુચુર્વાતૈરાહતાઃ સ્તનયિત્નવઃ ॥ ૪૯॥

સૃષ્ટો દૈત્યેન સુમહાન્ વહ્નિઃ શ્વસનસારથિઃ ।
સાંવર્તક ઇવાત્યુગ્રો વિબુધધ્વજિનીમધાક્ ॥ ૫૦॥

તતઃ સમુદ્ર ઉદ્વેલઃ સર્વતઃ પ્રત્યદૃશ્યત ।
પ્રચણ્ડવાતૈરુદ્ધૂતતરઙ્ગાવર્તભીષણઃ ॥ ૫૧॥

એવં દૈત્યૈર્મહામાયૈરલક્ષ્યગતિભીષણૈઃ ।
સૃજ્યમાનાસુ માયાસુ વિષેદુઃ સુરસૈનિકાઃ ॥ ૫૨॥

ન તત્પ્રતિવિધિં યત્ર વિદુરિન્દ્રાદયો નૃપ ।
ધ્યાતઃ પ્રાદુરભૂત્તત્ર ભગવાન્ વિશ્વભાવનઃ ॥ ૫૩॥

તતઃ સુપર્ણાંસકૃતાઙ્ઘ્રિપલ્લવઃ
પિશઙ્ગવાસા નવકઞ્જલોચનઃ ।
અદૃશ્યતાષ્ટાયુધબાહુરુલ્લસ-
ચ્છ્રીકૌસ્તુભાનર્ઘ્યકિરીટકુણ્ડલઃ ॥ ૫૪॥

તસ્મિન્ પ્રવિષ્ટેઽસુરકૂટકર્મજા
માયા વિનેશુર્મહિના મહીયસઃ ।
સ્વપ્નો યથા હિ પ્રતિબોધ આગતે
હરિસ્મૃતિઃ સર્વવિપદ્વિમોક્ષણમ્ ॥ ૫૫॥

દૃષ્ટ્વા મૃધે ગરુડવાહમિભારિવાહ
આવિધ્ય શૂલમહિનોદથ કાલનેમિઃ ।
તલ્લીલયા ગરુડમૂર્ધ્નિ પતદ્ગૃહીત્વા
તેનાહનન્નૃપ સવાહમરિં ત્ર્યધીશઃ ॥ ૫૬॥

માલી સુમાલ્યતિબલૌ યુધિ પેતતુર્ય-
ચ્ચક્રેણ કૃત્તશિરસાવથ માલ્યવાંસ્તમ્ ।

આહત્ય તિગ્મગદયાહનદણ્ડજેન્દ્રં
તાવચ્છિરોઽચ્છિનદરેર્નદતોઽરિણાદ્યઃ ॥ ૫૭॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
અષ્ટમસ્કન્ધે દેવાસુરસઙ્ગ્રામે દશમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૦॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ એકાદશોઽધ્યાયઃ - ૧૧ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
અથો સુરાઃ પ્રત્યુપલબ્ધચેતસઃ
પરસ્ય પુંસઃ પરયાનુકમ્પયા ।
જઘ્નુર્ભૃશં શક્રસમીરણાદય-
સ્તાંસ્તાન્ રણે યૈરભિસંહતાઃ પુરા ॥ ૧॥

વૈરોચનાય સંરબ્ધો ભગવાન્ પાકશાસનઃ ।
ઉદયચ્છદ્યદા વજ્રં પ્રજા હા હેતિ ચુક્રુશુઃ ॥ ૨॥

વજ્રપાણિસ્તમાહેદં તિરસ્કૃત્ય પુરઃસ્થિતમ્ ।
મનસ્વિનં સુસમ્પન્નં વિચરન્તં મહામૃધે ॥ ૩॥

નટવન્મૂઢ માયાભિર્માયેશાન્ નો જિગીષસિ ।
જિત્વા બાલાન્ નિબદ્ધાક્ષાન્ નટો હરતિ તદ્ધનમ્ ॥ ૪॥

આરુરુક્ષન્તિ માયાભિરુત્સિસૃપ્સન્તિ યે દિવમ્ ।
તાન્ દસ્યૂન્ વિધુનોમ્યજ્ઞાન્ પૂર્વસ્માચ્ચ પદાદધઃ ॥ ૫॥

સોઽહં દુર્માયિનસ્તેઽદ્ય વજ્રેણ શતપર્વણા ।
શિરો હરિષ્યે મન્દાત્મન્ઘટસ્વ જ્ઞાતિભિઃ સહ ॥ ૬॥

બલિરુવાચ
સઙ્ગ્રામે વર્તમાનાનાં કાલચોદિતકર્મણામ્ ।
કીર્તિર્જયોઽજયો મૃત્યુઃ સર્વેષાં સ્યુરનુક્રમાત્ ॥ ૭॥

તદિદં કાલરશનં જનાઃ પશ્યન્તિ સૂરયઃ ।

ન હૃષ્યન્તિ ન શોચન્તિ તત્ર યૂયમપણ્ડિતાઃ ॥ ૮॥

ન વયં મન્યમાનાનામાત્માનં તત્ર સાધનમ્ ।
ગિરો વઃ સાધુશોચ્યાનાં ગૃહ્ણીમો મર્મતાડનાઃ ॥ ૯॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇત્યાક્ષિપ્ય વિભું વીરો નારાચૈર્વીરમર્દનઃ ।
આકર્ણપૂર્ણૈરહનદાક્ષેપૈરાહતં પુનઃ ॥ ૧૦॥

એવં નિરાકૃતો દેવો વૈરિણા તથ્યવાદિના ।
નામૃષ્યત્તદધિક્ષેપં તોત્રાહત ઇવ દ્વિપઃ ॥ ૧૧॥

પ્રાહરત્કુલિશં તસ્મા અમોઘં પરમર્દનઃ ।
સયાનો ન્યપતદ્ભૂમૌ છિન્નપક્ષ ઇવાચલઃ ॥ ૧૨॥

સખાયં પતિતં દૃષ્ટ્વા જમ્ભો બલિસખઃ સુહૃત્ ।
અભ્યયાત્સૌહૃદં સખ્યુર્હતસ્યાપિ સમાચરન્ ॥ ૧૩॥

સ સિંહવાહ આસાદ્ય ગદામુદ્યમ્ય રંહસા ।
જત્રાવતાડયચ્છક્રં ગજં ચ સુમહાબલઃ ॥ ૧૪॥

ગદાપ્રહારવ્યથિતો ભૃશં વિહ્વલિતો ગજઃ ।
જાનુભ્યાં ધરણીં સ્પૃષ્ટ્વા કશ્મલં પરમં યયૌ ॥ ૧૫॥

તતો રથો માતલિના હરિભિર્દશશતૈર્વૃતઃ ।
આનીતો દ્વિપમુત્સૃજ્ય રથમારુરુહે વિભુઃ ॥ ૧૬॥

તસ્ય તત્પૂજયન્ કર્મ યન્તુર્દાનવસત્તમઃ ।
શૂલેન જ્વલતા તં તુ સ્મયમાનોઽહનન્મૃધે ॥ ૧૭॥

સેહે રુજં સુદુર્મર્ષાં સત્ત્વમાલમ્બ્ય માતલિઃ ।
ઇન્દ્રો જમ્ભસ્ય સઙ્ક્રુદ્ધો વજ્રેણાપાહરચ્છિરઃ ॥ ૧૮॥

જમ્ભં શ્રુત્વા હતં તસ્ય જ્ઞાતયો નારદાદૃષેઃ ।
નમુચિશ્ચ બલઃ પાકસ્તત્રાપેતુસ્ત્વરાન્વિતાઃ ॥ ૧૯॥

વચોભિઃ પરુષૈરિન્દ્રમર્દયન્તોઽસ્ય મર્મસુ ।
શરૈરવાકિરન્ મેઘા ધારાભિરિવ પર્વતમ્ ॥ ૨૦॥

હરીન્ દશશતાન્યાજૌ હર્યશ્વસ્ય બલઃ શરૈઃ ।
તાવદ્ભિરર્દયામાસ યુગપલ્લઘુહસ્તવાન્ ॥ ૨૧॥

શતાભ્યાં માતલિં પાકો રથં સાવયવં પૃથક્ ।
સકૃત્સન્ધાનમોક્ષેણ તદદ્ભુતમભૂદ્રણે ॥ ૨૨॥

નમુચિઃ પઞ્ચદશભિઃ સ્વર્ણપુઙ્ખૈર્મહેષુભિઃ ।
આહત્ય વ્યનદત્સઙ્ખ્યે સતોય ઇવ તોયદઃ ॥ ૨૩॥

સર્વતઃ શરકૂટેન શક્રં સરથસારથિમ્ ।
છાદયામાસુરસુરાઃ પ્રાવૃટ્સૂર્યમિવામ્બુદાઃ ॥ ૨૪॥

અલક્ષયન્તસ્તમતીવ વિહ્વલા
વિચુક્રુશુર્દેવગણાઃ સહાનુગાઃ ।
અનાયકાઃ શત્રુબલેન નિર્જિતા
વણિક્પથા ભિન્નનવો યથાર્ણવે ॥ ૨૫॥

તતસ્તુરાષાડિષુબદ્ધપઞ્જરા-
દ્વિનિર્ગતઃ સાશ્વરથધ્વજાગ્રણીઃ ।
બભૌ દિશઃ ખં પૃથિવીં ચ રોચયન્
સ્વતેજસા સૂર્ય ઇવ ક્ષપાત્યયે ॥ ૨૬॥

નિરીક્ષ્ય પૃતનાં દેવઃ પરૈરભ્યર્દિતાં રણે ।
ઉદયચ્છદ્રિપું હન્તું વજ્રં વજ્રધરો રુષા ॥ ૨૭॥

સ તેનૈવાષ્ટધારેણ શિરસી બલપાકયોઃ ।
જ્ઞાતીનાં પશ્યતાં રાજન્ જહાર જનયન્ ભયમ્ ॥ ૨૮॥

નમુચિસ્તદ્વધં દૃષ્ટ્વા શોકામર્ષરુષાન્વિતઃ ।
જિઘાંસુરિન્દ્રં નૃપતે ચકાર પરમોદ્યમમ્ ॥ ૨૯॥

અશ્મસારમયં શૂલં ઘણ્ટાવદ્ધેમભૂષણમ્ ।
પ્રગૃહ્યાભ્યદ્રવત્ક્રુદ્ધો હતોઽસીતિ વિતર્જયન્ ।
પ્રાહિણોદ્દેવરાજાય નિનદન્ મૃગરાડિવ ॥ ૩૦॥

તદાપતદ્ગગનતલે મહાજવં
વિચિચ્છિદે હરિરિષુભિઃ સહસ્રધા ।
તમાહનન્નૃપ કુલિશેન કન્ધરે
રુષાન્વિતસ્ત્રિદશપતિઃ શિરો હરન્ ॥ ૩૧॥

ન તસ્ય હિ ત્વચમપિ વજ્ર ઊર્જિતો

બિભેદ યઃ સુરપતિનૌજસેરિતઃ ।
તદદ્ભુતં પરમતિવીર્યવૃત્રભિ-
ત્તિરસ્કૃતો નમુચિશિરોધરત્વચા ॥ ૩૨॥

તસ્માદિન્દ્રોઽબિભેચ્છત્રોર્વજ્રઃ પ્રતિહતો યતઃ ।
કિમિદં દૈવયોગેન ભૂતં લોકવિમોહનમ્ ॥ ૩૩॥

યેન મે પૂર્વમદ્રીણાં પક્ષચ્છેદઃ પ્રજાત્યયે ।
કૃતો નિવિશતાં ભારૈઃ પતત્રૈઃ પતતાં ભુવિ ॥ ૩૪॥

તપઃસારમયં ત્વાષ્ટ્રં વૃત્રો યેન વિપાટિતઃ ।
અન્યે ચાપિ બલોપેતાઃ સર્વાસ્ત્રૈરક્ષતત્વચઃ ॥ ૩૫॥

સોઽયં પ્રતિહતો વજ્રો મયા મુક્તોઽસુરેઽલ્પકે ।
નાહં તદાદદે દણ્ડં બ્રહ્મતેજોઽપ્યકારણમ્ ॥ ૩૬॥

ઇતિ શક્રં વિષીદન્તમાહ વાગશરીરિણી ।
નાયં શુષ્કૈરથો નાર્દ્રૈર્વધમર્હતિ દાનવઃ ॥ ૩૭॥

મયાસ્મૈ યદ્વરો દત્તો મૃત્યુર્નૈવાર્દ્રશુષ્કયોઃ ।
અતોઽન્યશ્ચિન્તનીયસ્તે ઉપાયો મઘવન્ રિપોઃ ॥ ૩૮॥

તાં દૈવીં ગિરમાકર્ણ્ય મઘવાન્ સુસમાહિતઃ ।
ધ્યાયન્ ફેનમથાપશ્યદુપાયમુભયાત્મકમ્ ॥ ૩૯॥

ન શુષ્કેણ ન ચાર્દ્રેણ જહાર નમુચેઃ શિરઃ ।
તં તુષ્ટુવુર્મુનિગણા માલ્યૈશ્ચાવાકિરન્ વિભુમ્ ॥ ૪૦॥

ગન્ધર્વમુખ્યૌ જગતુર્વિશ્વાવસુપરાવસૂ ।
દેવદુન્દુભયો નેદુર્નર્તક્યો નનૃતુર્મુદા ॥ ૪૧॥

અન્યેઽપ્યેવં પ્રતિદ્વન્દ્વાન્ વાય્વગ્નિવરુણાદયઃ ।
સૂદયામાસુરસ્ત્રૌઘૈર્મૃગાન્ કેસરિણો યથા ॥ ૪૨॥

બ્રહ્મણા પ્રેષિતો દેવાન્ દેવર્ષિર્નારદો નૃપ ।
વારયામાસ વિબુધાન્ દૃષ્ટ્વા દાનવસઙ્ક્ષયમ્ ॥ ૪૩॥

નારદ ઉવાચ
ભવદ્ભિરમૃતં પ્રાપ્તં નારાયણભુજાશ્રયૈઃ ।
શ્રિયા સમેધિતાઃ સર્વ ઉપારમત વિગ્રહાત્ ॥ ૪૪॥

શ્રીશુક ઉવાચ
સંયમ્ય મન્યુસંરમ્ભં માનયન્તો મુનેર્વચઃ ।
ઉપગીયમાનાનુચરૈર્યયુઃ સર્વે ત્રિવિષ્ટપમ્ ॥ ૪૫॥

યેઽવશિષ્ટા રણે તસ્મિન્ નારદાનુમતેન તે ।
બલિં વિપન્નમાદાય અસ્તં ગિરિમુપાગમન્ ॥ ૪૬॥

તત્રાવિનષ્ટાવયવાન્ વિદ્યમાનશિરોધરાન્ ।
ઉશના જીવયામાસ સઞ્જીવિન્યા સ્વવિદ્યયા ॥ ૪૭॥

બલિશ્ચોશનસા સ્પૃષ્ટઃ પ્રત્યાપન્નેન્દ્રિયસ્મૃતિઃ ।
પરાજિતોઽપિ નાખિદ્યલ્લોકતત્ત્વવિચક્ષણઃ ॥ ૪૮॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયા-
મષ્ટમસ્કન્ધે દેવાસુરસઙ્ગ્રામે એકાદશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૧॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ દ્વાદશોઽધ્યાયઃ - ૧૨ ॥

શ્રીબાદરાયણિરુવાચ
વૃષધ્વજો નિશમ્યેદં યોષિદ્રૂપેણ દાનવાન્ ।
મોહયિત્વા સુરગણાન્ હરિઃ સોમમપાયયત્ ॥ ૧॥

વૃષમારુહ્ય ગિરિશઃ સર્વભૂતગણૈર્વૃતઃ ।
સહ દેવ્યા યયૌ દ્રષ્ટું યત્રાસ્તે મધુસૂદનઃ ॥ ૨॥

સભાજિતો ભગવતા સાદરં સોમયા ભવઃ ।
સૂપવિષ્ટ ઉવાચેદં પ્રતિપૂજ્ય સ્મયન્ હરિમ્ ॥ ૩॥

શ્રીમહાદેવ ઉવાચ
દેવદેવ જગદ્વ્યાપિન્ જગદીશ જગન્મય ।
સર્વેષામપિ ભાવાનાં ત્વમાત્મા હેતુરીશ્વરઃ ॥ ૪॥

આદ્યન્તાવસ્ય યન્મધ્યમિદમન્યદહં બહિઃ ।
યતોઽવ્યયસ્ય નૈતાનિ તત્સત્યં બ્રહ્મ ચિદ્ભવાન્ ॥ ૫॥

તવૈવ ચરણામ્ભોજં શ્રેયસ્કામા નિરાશિષઃ ।
વિસૃજ્યોભયતઃ સઙ્ગં મુનયઃ સમુપાસતે ॥ ૬॥

ત્વં બ્રહ્મ પૂર્ણમમૃતં વિગુણં વિશોક-
માનન્દમાત્રમવિકારમનન્યદન્યત્ ।
વિશ્વસ્ય હેતુરુદયસ્થિતિસંયમાના-
માત્મેશ્વરશ્ચ તદપેક્ષતયાનપેક્ષઃ ॥ ૭॥

એકસ્ત્વમેવ સદસદ્દ્વયમદ્વયં ચ
સ્વર્ણં કૃતાકૃતમિવેહ ન વસ્તુભેદઃ ।
અજ્ઞાનતસ્ત્વયિ જનૈર્વિહિતો વિકલ્પો
યસ્માદ્ગુણવ્યતિકરો નિરુપાધિકસ્ય ॥ ૮॥

ત્વાં બ્રહ્મ કેચિદવયન્ત્યુત ધર્મમેકે
એકે પરં સદસતોઃ પુરુષં પરેશમ્ ।
અન્યેઽવયન્તિ નવશક્તિયુતં પરં ત્વાં
કેચિન્મહાપુરુષમવ્યયમાત્મતન્ત્રમ્ ॥ ૯॥

નાહં પરાયુરૃષયો ન મરીચિમુખ્યા
જાનન્તિ યદ્વિરચિતં ખલુ સત્ત્વસર્ગાઃ ।
યન્માયયા મુષિતચેતસ ઈશ દૈત્ય-
મર્ત્યાદયઃ કિમુત શશ્વદભદ્રવૃત્તાઃ ॥ ૧૦॥

સ ત્વં સમીહિતમદઃ સ્થિતિજન્મનાશં
ભૂતેહિતં ચ જગતો ભવબન્ધમોક્ષૌ ।
વાયુર્યથા વિશતિ ખં ચ ચરાચરાખ્યં
સર્વં તદાત્મકતયાવગમોઽવરુન્ત્સે ॥ ૧૧॥

અવતારા મયા દૃષ્ટા રમમાણસ્ય તે ગુણૈઃ ।
સોઽહં તદ્દ્રષ્ટુમિચ્છામિ યત્તે યોષિદ્વપુર્ધૃતમ્ ॥ ૧૨॥

યેન સમ્મોહિતા દૈત્યાઃ પાયિતાશ્ચામૃતં સુરાઃ ।
તદ્દિદૃક્ષવ આયાતાઃ પરં કૌતૂહલં હિ નઃ ॥ ૧૩॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એવમભ્યર્થિતો વિષ્ણુર્ભગવાન્ શૂલપાણિના ।
પ્રહસ્ય ભાવગમ્ભીરં ગિરિશં પ્રત્યભાષત ॥ ૧૪॥

શ્રીભગવાનુવાચ
કૌતૂહલાય દૈત્યાનાં યોષિદ્વેષો મયા કૃતઃ ।
પશ્યતા સુરકાર્યાણિ ગતે પીયૂષભાજને ॥ ૧૫॥

તત્તેઽહં દર્શયિષ્યામિ દિદૃક્ષોઃ સુરસત્તમ ।
કામિનાં બહુ મન્તવ્યં સઙ્કલ્પપ્રભવોદયમ્ ॥ ૧૬॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇતિ બ્રુવાણો ભગવાંસ્તત્રૈવાન્તરધીયત ।
સર્વતશ્ચારયંશ્ચક્ષુર્ભવ આસ્તે સહોમયા ॥ ૧૭॥

તતો દદર્શોપવને વરસ્ત્રિયં
વિચિત્રપુષ્પારુણપલ્લવદ્રુમે ।
વિક્રીડતીં કન્દુકલીલયા લસ-
દ્દુકૂલપર્યસ્તનિતમ્બમેખલામ્ ॥ ૧૮॥

આવર્તનોદ્વર્તનકમ્પિતસ્તન-
પ્રકૃષ્ટહારોરુભરૈઃ પદે પદે ।
પ્રભજ્યમાનામિવ મધ્યતશ્ચલ-
ત્પદપ્રવાલં નયતીં તતસ્તતઃ ॥ ૧૯॥

દિક્ષુ ભ્રમત્કન્દુકચાપલૈર્ભૃશં
પ્રોદ્વિગ્નતારાયતલોલલોચનામ્ ।
સ્વકર્ણવિભ્રાજિતકુણ્ડલોલ્લસ-
ત્કપોલનીલાલકમણ્ડિતાનનામ્ ॥ ૨૦॥

શ્લથદ્દુકૂલં કબરીં ચ વિચ્યુતાં
સન્નહ્યતીં વામકરેણ વલ્ગુના ।
વિનિઘ્નતીમન્યકરેણ કન્દુકં
વિમોહયન્તીં જગદાત્મમાયયા ॥ ૨૧॥

તાં વીક્ષ્ય દેવ ઇતિ કન્દુકલીલયેષ-
દ્વ્રીડાસ્ફુટસ્મિતવિસૃષ્ટકટાક્ષમુષ્ટઃ ।
સ્ત્રીપ્રેક્ષણપ્રતિસમીક્ષણવિહ્વલાત્મા
નાત્માનમન્તિક ઉમાં સ્વગણાંશ્ચ વેદ ॥ ૨૨॥

તસ્યાઃ કરાગ્રાત્સ તુ કન્દુકો યદા

ગતો વિદૂરં તમનુવ્રજત્સ્ત્રિયાઃ ।
વાસઃ સસૂત્રં લઘુ મારુતોऽહરદ્-
દ્ભવસ્ય દેવસ્ય કિલાનુપશ્યતઃ ॥ ૨૩॥

એવં તાં રુચિરાપાઙ્ગીં દર્શનીયાં મનોરમામ્ ।
દૃષ્ટ્વા તસ્યાં મનશ્ચક્રે વિષજ્જન્ત્યાં ભવઃ કિલ ॥ ૨૪॥

તયાપહૃતવિજ્ઞાનસ્તત્કૃતસ્મરવિહ્વલઃ ।
ભવાન્યા અપિ પશ્યન્ત્યા ગતહ્રીસ્તત્પદં યયૌ ॥ ૨૫॥

સા તમાયાન્તમાલોક્ય વિવસ્ત્રા વ્રીડિતા ભૃશમ્ ।
નિલીયમાના વૃક્ષેષુ હસન્તી નાન્વતિષ્ઠત ॥ ૨૬॥

તામન્વગચ્છદ્ભગવાન્ ભવઃ પ્રમુષિતેન્દ્રિયઃ ।
કામસ્ય ચ વશં નીતઃ કરેણુમિવ યૂથપઃ ॥ ૨૭॥

સોऽનુવ્રજ્યાતિવેગેન ગૃહીત્વાનિચ્છતીં સ્ત્રિયમ્ ।
કેશબન્ધ ઉપાનીય બાહુભ્યાં પરિષસ્વજે ॥ ૨૮॥

સોપગૂઢા ભગવતા કરિણા કરિણી યથા ।
ઇતસ્તતઃ પ્રસર્પન્તી વિપ્રકીર્ણશિરોરુહા ॥ ૨૯॥

આત્માનં મોચયિત્વાઙ્ગ સુરર્ષભભુજાન્તરાત્ ।
પ્રાદ્રવત્સા પૃથુશ્રોણી માયા દેવવિનિર્મિતા ॥ ૩૦॥

તસ્યાસૌ પદવીં રુદ્રો વિષ્ણોરદ્ભુતકર્મણઃ ।
પ્રત્યપદ્યત કામેન વૈરિણેવ વિનિર્જિતઃ ॥ ૩૧॥

તસ્યાનુધાવતો રેતશ્ચસ્કન્દામોઘરેતસઃ ।
શુષ્મિણો યૂથપસ્યેવ વાસિતામનુધાવતઃ ॥ ૩૨॥

યત્ર યત્રાપતન્મહ્યાં રેતસ્તસ્ય મહાત્મનઃ ।
તાનિ રૂપ્યસ્ય હેમ્નશ્ચ ક્ષેત્રાણ્યાસન્ મહીપતે ॥ ૩૩॥

સરિત્સરઃસુ શૈલેષુ વનેષૂપવનેષુ ચ ।
યત્ર ક્વ ચાસન્નૃષયસ્તત્ર સન્નિહિતો હરઃ ॥ ૩૪॥

સ્કન્ને રેતસિ સોऽપશ્યદાત્માનં દેવમાયયા ।
જડીકૃતં નૃપશ્રેષ્ઠ સન્ન્યવર્તત કશ્મલાત્ ॥ ૩૫॥

અથાવગતમાહાત્મ્ય આત્મનો જગદાત્મનઃ ।

અપરિજ્ઞેયવીર્યસ્ય ન મેને તદુ હાદ્ભુતમ્ ॥ ૩૬॥

તમવિક્લવમવ્રીડમાલક્ષ્ય મધુસૂદનઃ ।
ઉવાચ પરમપ્રીતો બિભ્રત્સ્વાં પૌરુષીં તનુમ્ ॥ ૩૭॥

શ્રીભગવાનુવાચ
દિષ્ટ્યા ત્વં વિબુધશ્રેષ્ઠ સ્વાં નિષ્ઠામાત્મના સ્થિતઃ ।
યન્મે સ્ત્રીરૂપયા સ્વૈરં મોહિતોઽપ્યઙ્ગ માયયા ॥ ૩૮॥

કો નુ મેઽતિતરેન્માયાં વિષક્તસ્ત્વદૃતે પુમાન્ ।
તાંસ્તાન્ વિસૃજતીં ભાવાન્ દુસ્તરામકૃતાત્મભિઃ ॥ ૩૯॥

સેયં ગુણમયી માયા ન ત્વામભિભવિષ્યતિ ।
મયા સમેતા કાલેન કાલરૂપેણ ભાગશઃ ॥ ૪૦॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એવં ભગવતા રાજન્ શ્રીવત્સાઙ્કેન સત્કૃતઃ ।
આમન્ત્ર્ય તં પરિક્રમ્ય સગણઃ સ્વાલયં યયૌ ॥ ૪૧॥

આત્માંશભૂતાં તાં માયાં ભવાનીં ભગવાન્ ભવઃ ।
શંસતામૃષિમુખ્યાનાં પ્રીત્યાઽઽચષ્ટાથ ભારત ॥ ૪૨॥

અપિ વ્યપશ્યસ્ત્વમજસ્ય માયાં
પરસ્ય પુંસઃ પરદેવતાયાઃ ।
અહં કલાનામૃષભો વિમુહ્યે
યયાવશોઽન્યે કિમુતાસ્વતન્ત્રાઃ ॥ ૪૩॥

યં મામપૃચ્છસ્ત્વમુપેત્ય યોગાત્
સમાસહસ્રાન્ત ઉપારતં વૈ ।
સ એષ સાક્ષાત્પુરુષઃ પુરાણો
ન યત્ર કાલો વિશતે ન વેદઃ ॥ ૪૪॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇતિ તેઽભિહિતસ્તાત વિક્રમઃ શાર્ઙ્ગધન્વનઃ ।
સિન્ધોર્નિર્મથને યેન ધૃતઃ પૃષ્ઠે મહાચલઃ ॥ ૪૫॥

એતન્મુહુઃ કીર્તયતોઽનુશ‍ૃણ્વતો
ન રિષ્યતે જાતુ સમુદ્યમઃ ક્વચિત્ ।
યદુત્તમશ્લોકગુણાનુવર્ણનં

સમસ્તસંસારપરિશ્રમાપહમ્ ॥ ૪૬॥

અસદવિષયમઙ્ઘ્રિં ભાવગમ્યં પ્રપન્ના-
નમૃતમમરવર્યાનાશયત્સિન્ધુમથ્યમ્ ।
કપટયુવતિવેષો મોહયન્ યઃ સુરારીન્
તમહમુપસૃતાનાં કામપૂરં નતોઽસ્મિ ॥ ૪૭॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયા-
મષ્ટમસ્કન્ધે શઙ્કરમોહનં નામ દ્વાદશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૨॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ત્રયોદશોઽધ્યાયઃ - ૧૩ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
મનુર્વિવસ્વતઃ પુત્રઃ શ્રાદ્ધદેવ ઇતિ શ્રુતઃ ।
સપ્તમો વર્તમાનો યસ્તદપત્યાનિ મે શૃણુ ॥ ૧॥

ઇક્ષ્વાકુર્નભગશ્ચૈવ ધૃષ્ટઃ શર્યાતિરેવ ચ ।
નરિષ્યન્તોઽથ નાભાગઃ સપ્તમો દિષ્ટ ઉચ્યતે ॥ ૨॥

કરૂષશ્ચ પૃષધ્રશ્ચ દશમો વસુમાન્ સ્મૃતઃ ।
મનોર્વૈવસ્વતસ્યૈતે દશપુત્રાઃ પરન્તપ ॥ ૩॥

આદિત્યા વસવો રુદ્રા વિશ્વેદેવા મરુદ્ગણાઃ ।
અશ્વિનાવૃભવો રાજન્નિન્દ્રસ્તેષાં પુરન્દરઃ ॥ ૪॥

કશ્યપોઽત્રિર્વસિષ્ઠશ્ચ વિશ્વામિત્રોઽથ ગૌતમઃ ।
જમદગ્નિર્ભરદ્વાજ ઇતિ સપ્તર્ષયઃ સ્મૃતાઃ ॥ ૫॥

અત્રાપિ ભગવજ્જન્મ કશ્યપાદદિતેરભૂત્ ।
આદિત્યાનામવરજો વિષ્ણુર્વામનરૂપધૃક્ ॥ ૬॥

સઙ્ક્ષેપતો મયોક્તાનિ સપ્તમન્વન્તરાણિ તે ।
ભવિષ્યાણ્યથ વક્ષ્યામિ વિષ્ણોઃ શક્ત્યાન્વિતાનિ ચ ॥ ૭॥

વિવસ્વતશ્ચ દ્વે જાયે વિશ્વકર્મસુતે ઉભે ।

સંજ્ઞા છાયા ચ રાજેન્દ્ર યે પ્રાગભિહિતે તવ ॥ ૮॥

તૃતીયાં વડવામેકે તાસાં સંજ્ઞાસુતાસ્ત્રયઃ ।
યમો યમી શ્રાદ્ધદેવશ્છાયાયાશ્ચ સુતાઞ્છૃણુ ॥ ૯॥

સાવર્ણિસ્તપતી કન્યા ભાર્યા સંવરણસ્ય યા ।
શનૈશ્ચરસ્તૃતીયોઽભૂદશ્વિનૌ વડવાત્મજૌ ॥ ૧૦॥

અષ્ટમેઽન્તર આયાતે સાવર્ણિર્ભવિતા મનુઃ ।
નિર્મોકવિરજસ્કાદ્યાઃ સાવર્ણિતનયા નૃપ ॥ ૧૧॥

તત્ર દેવાઃ સુતપસો વિરજા અમૃતપ્રભાઃ ।
તેષાં વિરોચનસુતો બલિરિન્દ્રો ભવિષ્યતિ ॥ ૧૨॥

દત્ત્વેમાં યાચમાનાય વિષ્ણવે યઃ પદત્રયમ્ ।
રાદ્ધમિન્દ્રપદં હિત્વા તતઃ સિદ્ધિમવાપ્સ્યતિ ॥ ૧૩॥

યોઽસૌ ભગવતા બદ્ધઃ પ્રીતેન સુતલે પુનઃ ।
નિવેશિતોઽધિકે સ્વર્ગાદધુનાઽઽસ્તે સ્વરાડિવ ॥ ૧૪॥

ગાલવો દીપ્તિમાન્ રામો દ્રોણપુત્રઃ કૃપસ્તથા ।
ઋષ્યશૃઙ્ગઃ પિતાસ્માકં ભગવાન્ બાદરાયણઃ ॥ ૧૫॥

ઇમે સપ્તર્ષયસ્તત્ર ભવિષ્યન્તિ સ્વયોગતઃ ।
ઇદાનીમાસતે રાજન્ સ્વે સ્વ આશ્રમમણ્ડલે ॥ ૧૬॥

દેવગુહ્યાત્સરસ્વત્યાં સાર્વભૌમ ઇતિ પ્રભુઃ ।
સ્થાનં પુરન્દરાદ્ધૃત્વા બલયે દાસ્યતીશ્વરઃ ॥ ૧૭॥

નવમો દક્ષસાવર્ણિર્મનુર્વરુણસમ્ભવઃ ।
ભૂતકેતુર્દીપ્તકેતુરિત્યાદ્યાસ્તત્સુતા નૃપ ॥ ૧૮॥

પારા મરીચિગર્ભાદ્યા દેવા ઇન્દ્રોઽદ્ભુતઃ સ્મૃતઃ ।
દ્યુતિમત્પ્રમુખાસ્તત્ર ભવિષ્યન્ત્યૃષયસ્તતઃ ॥ ૧૯॥

આયુષ્મતોઽમ્બુધારાયામૃષભો ભગવત્કલા ।
ભવિતા યેન સંરાદ્ધાં ત્રિલોકીં ભોક્ષ્યતેઽદ્ભુતઃ ॥ ૨૦॥

દશમો બ્રહ્મસાવર્ણિરુપશ્લોકસુતો મહાન્ ।
તત્સુતા ભૂરિષેણાદ્યા હવિષ્મત્પ્રમુખા દ્વિજાઃ ॥ ૨૧॥

હવિષ્માન્ સુકૃતિઃ સત્યો જયો મૂર્તિસ્તદા દ્વિજાઃ ।
સુવાસનવિરુદ્ધાદ્યા દેવાઃ શમ્ભુઃ સુરેશ્વરઃ ॥ ૨૨॥

વિષ્વક્સેનો વિષૂચ્યાં તુ શમ્ભોઃ સખ્યં કરિષ્યતિ ।
જાતઃ સ્વાંશેન ભગવાન્ ગૃહે વિશ્વસૃજો વિભુઃ ॥ ૨૩॥

મનુર્વૈ ધર્મસાવર્ણિરેકાદશમ આત્મવાન્ ।
અનાગતાસ્તત્સુતાશ્ચ સત્યધર્માદયો દશ ॥ ૨૪॥

વિહઙ્ગમાઃ કામગમા નિર્વાણરુચયઃ સુરાઃ ।
ઇન્દ્રશ્ચ વૈધૃતસ્તેષામૃષયશ્ચારુણાદયઃ ॥ ૨૫॥

આર્યકસ્ય સુતસ્તત્ર ધર્મસેતુરિતિ સ્મૃતઃ ।
વૈધૃતાયાં હરેરંશસ્ત્રિલોકીં ધારયિષ્યતિ ॥ ૨૬॥

ભવિતા રુદ્રસાવર્ણી રાજન્ દ્વાદશમો મનુઃ ।
દેવવાનુપદેવશ્ચ દેવશ્રેષ્ઠાદયઃ સુતાઃ ॥ ૨૭॥

ઋતધામા ચ તત્રેન્દ્રો દેવાશ્ચ હરિતાદયઃ ।
ઋષયશ્ચ તપોમૂર્તિસ્તપસ્વ્યાગ્નીધ્રકાદયઃ ॥ ૨૮॥

સ્વધામાખ્યો હરેરંશઃ સાધયિષ્યતિ તન્મનોઃ ।
અન્તરં સત્યસહસઃ સૂનૃતાયાઃ સુતો વિભુઃ ॥ ૨૯॥

મનુસ્ત્રયોદશો ભાવ્યો દેવસાવર્ણિરાત્મવાન્ ।
ચિત્રસેનવિચિત્રાદ્યા દેવસાવર્ણિદેહજાઃ ॥ ૩૦॥

દેવાઃ સુકર્મસુત્રામસંજ્ઞા ઇન્દ્રો દિવસ્પતિઃ ।
નિર્મોકતત્ત્વદર્શાદ્યા ભવિષ્યન્ત્યૃષયસ્તદા ॥ ૩૧॥

દેવહોત્રસ્ય તનય ઉપહર્તા દિવસ્પતેઃ ।
યોગેશ્વરો હરેરંશો બૃહત્યાં સમ્ભવિષ્યતિ ॥ ૩૨॥

મનુર્વા ઇન્દ્રસાવર્ણિશ્ચતુર્દશમ એષ્યતિ ।
ઉરુગમ્ભીરબુદ્ધ્યાદ્યા ઇન્દ્રસાવર્ણિવીર્યજાઃ ॥ ૩૩॥

પવિત્રાશ્ચાક્ષુષા દેવાઃ શુચિરિન્દ્રો ભવિષ્યતિ ।
અગ્નિર્બાહુઃ શુચિઃ શુદ્ધો માગધાદ્યાસ્તપસ્વિનઃ ॥ ૩૪॥

સત્રાયણસ્ય તનયો બૃહદ્ભાનુસ્તદા હરિઃ ।
વિતાનાયાં મહારાજ ક્રિયાતન્તૂન્ વિતાયિતા ॥ ૩૫॥

રાજંશ્ચતુર્દશૈતાનિ ત્રિકાલાનુગતાનિ તે ।
પ્રોક્તાન્યેભિર્મિતઃ કલ્પો યુગસાહસ્રપર્યયઃ ॥ ૩૬॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
અષ્ટમસ્કન્ધે મન્વન્તરાનુવર્ણનં નામ ત્રયોદશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૩॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ચતુર્દશોઽધ્યાયઃ - ૧૪ ॥

રાજોવાચ
મન્વન્તરેષુ ભગવન્ યથા મન્વાદયસ્ત્વિમે ।
યસ્મિન્ કર્મણિ યે યેન નિયુક્તાસ્તદ્વદસ્વ મે ॥ ૧॥

ઋષિરુવાચ
મનવો મનુપુત્રાશ્ચ મુનયશ્ચ મહીપતે ।
ઇન્દ્રાઃ સુરગણાશ્ચૈવ સર્વે પુરુષશાસનાઃ ॥ ૨॥

યજ્ઞાદયો યાઃ કથિતાઃ પૌરુષ્યસ્તનવો નૃપ ।
મન્વાદયો જગદ્યાત્રાં નયન્ત્યાભિઃ પ્રચોદિતાઃ ॥ ૩॥

ચતુર્યુગાન્તે કાલેન ગ્રસ્તાન્ શ્રુતિગણાન્ યથા ।
તપસા ઋષયોઽપશ્યન્ યતો ધર્મઃ સનાતનઃ ॥ ૪॥

તતો ધર્મં ચતુષ્પાદં મનવો હરિણોદિતાઃ ।
યુક્તાઃ સઞ્ચારયન્ત્યદ્ધા સ્વે સ્વે કાલે મહીં નૃપ ॥ ૫॥

પાલયન્તિ પ્રજાપાલા યાવદન્તં વિભાગશઃ ।
યજ્ઞભાગભુજો દેવા યે ચ તત્રાન્વિતાશ્ચ તૈઃ ॥ ૬॥

ઇન્દ્રો ભગવતા દત્તાં ત્રૈલોક્યશ્રિયમૂર્જિતામ્ ।
ભુઞ્જાનઃ પાતિ લોકાંસ્ત્રીન્ કામં લોકે પ્રવર્ષતિ ॥ ૭॥

જ્ઞાનં ચાનુયુગં બ્રૂતે હરિઃ સિદ્ધસ્વરૂપધૃક્ ।
ઋષિરૂપધરઃ કર્મ યોગં યોગેશરૂપધૃક્ ॥ ૮॥

સર્ગં પ્રજેશરૂપેણ દસ્યૂન્ હન્યાત્સ્વરાડ્વપુઃ ।
કાલરૂપેણ સર્વેષામભાવાય પૃથગ્ગુણઃ ॥ ૯॥

સ્તૂયમાનો જનૈરેભિર્માયયા નામરૂપયા ।
વિમોહિતાત્મભિર્નાનાદર્શનૈર્ન ચ દૃશ્યતે ॥ ૧૦॥

એતત્કલ્પવિકલ્પસ્ય પ્રમાણં પરિકીર્તિતમ્ ।
યત્ર મન્વન્તરાણ્યાહુશ્ચતુર્દશ પુરાવિદઃ ॥ ૧૧॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયામષ્ટમસ્કન્ધે ચતુર્દશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૪॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ પઞ્ચદશોઽદ્ધ્યયાઃ - ૧૫ ॥

રાજોવાચ
બલેઃ પદત્રયં ભૂમેઃ કસ્માદ્ધરિરયાચત ।
ભૂત્વેશ્વરઃ કૃપણવલ્લબ્ધાર્થોઽપિ બબન્ધ તમ્ ॥ ૧॥

એતદ્વેદિતુમિચ્છામો મહત્કૌતૂહલં હિ નઃ ।
યજ્ઞેશ્વરસ્ય પૂર્ણસ્ય બન્ધનં ચાપ્યનાગસઃ ॥ ૨॥

શ્રીશુક ઉવાચ
પરાજિતશ્રીરસુભિશ્ચ હાપિતો
હીન્દ્રેણ રાજન્ ભૃગુભિઃ સ જીવિતઃ ।
સર્વાત્મના તાનભજદ્ભૃગૂન્ બલિઃ
શિષ્યો મહાત્માર્થનિવેદનેન ॥ ૩॥

તં બ્રાહ્મણા ભૃગવઃ પ્રીયમાણા
અયાજયન્ વિશ્વજિતા ત્રિણાકમ્ ।
જિગીષમાણં વિધિનાભિષિચ્ય
મહાભિષેકેણ મહાનુભાવાઃ ॥ ૪॥

તતો રથઃ કાઞ્ચનપટ્ટનદ્ધો

હયાશ્ચ હર્યશ્વતુરઙ્ગવર્ણાઃ ।
ધ્વજશ્ચ સિંહેન વિરાજમાનો
હુતાશનાદાસ હવિર્ભિરિષ્ટાત્ ॥ ૫॥

ધનુશ્ચ દિવ્યં પુરટોપનદ્ધં
તૂણાવરિક્તૌ કવચં ચ દિવ્યમ્ ।
પિતામહસ્તસ્ય દદૌ ચ માલા-
મમ્લાનપુષ્પાં જલજં ચ શુક્રઃ ॥ ૬॥

એવં સ વિપ્રાર્જિતયોધનાર્થઃ
તૈઃ કલ્પિતસ્વસ્ત્યયનોઽથ વિપ્રાન્ ।
પ્રદક્ષિણીકૃત્ય કૃતપ્રણામઃ
પ્રહ્લાદમામન્ત્ર્ય નમશ્ચકાર ॥ ૭॥

અથારુહ્ય રથં દિવ્યં ભૃગુદત્તં મહારથઃ ।
સુસ્રગ્ધરોઽથ સન્નહ્ય ધન્વી ખડ્ગી ધૃતેષુધિઃ ॥ ૮॥

હેમાઙ્ગદલસદ્બાહુઃ સ્ફુરન્મકરકુણ્ડલઃ ।
રરાજ રથમારૂઢો ધિષ્ણ્યસ્થ ઇવ હવ્યવાટ્ ॥ ૯॥

તુલ્યૈશ્વર્યબલશ્રીભિઃ સ્વયૂથૈર્દૈત્યયૂથપૈઃ ।
પિબદ્ભિરિવ ખં દૃગ્ભિર્દહદ્ભિઃ પરિધીનિવ ॥ ૧૦॥

વૃતો વિકર્ષન્ મહતીમાસુરીં ધ્વજિનીં વિભુઃ ।
યયાવિન્દ્રપુરીં સ્વૃદ્ધાં કમ્પયન્નિવ રોદસી ॥ ૧૧॥

રમ્યામુપવનોદ્યાનૈઃ શ્રીમદ્ભિર્નન્દનાદિભિઃ ।
કૂજદ્વિહઙ્ગમિથુનૈર્ગાયન્મત્તમધુવ્રતૈઃ ॥ ૧૨॥

પ્રવાલફલપુષ્પોરુભારશાખામરદ્રુમૈઃ ।
હંસસારસચક્રાહ્વકારણ્ડવકુલાકુલાઃ ।
નલિન્યો યત્ર ક્રીડન્તિ પ્રમદાઃ સુરસેવિતાઃ ॥ ૧૩॥

આકાશગઙ્ગયા દેવ્યા વૃતાં પરિખભૂતયા ।
પ્રાકારેણાગ્નિવર્ણેન સાટ્ટાલેનોન્નતેન ચ ॥ ૧૪॥

રુક્મપટ્ટકપાટૈશ્ચ દ્વારૈઃ સ્ફટિકગોપુરૈઃ ।
જુષ્ટાં વિભક્તપ્રપથાં વિશ્વકર્મવિનિર્મિતામ્ ॥ ૧૫॥

સભાચત્વરરથ્યાઢ્યાં વિમાનૈર્ન્યર્બુદૈર્વૃતામ્ ।
શ‌ૃઙ્ગાટકૈર્મણિમયૈર્વજ્રવિદ્રુમવેદિભિઃ ॥ ૧૬॥

યત્ર નિત્યવયોરૂપાઃ શ્યામા વિરજવાસસઃ ।
ભ્રાજન્તે રૂપવન્નાર્યો હ્યર્ચિર્ભિરિવ વહ્નયઃ ॥ ૧૭॥

સુરસ્ત્રીકેશવિભ્રષ્ટનવસૌગન્ધિકસ્રજામ્ ।
યત્રામોદમુપાદાય માર્ગ આવાતિ મારુતઃ ॥ ૧૮॥

હેમજાલાક્ષનિર્ગચ્છદ્ધૂમેનાગુરુગન્ધિના ।
પાણ્ડુરેણ પ્રતિચ્છન્નમાર્ગે યાન્તિ સુરપ્રિયાઃ ॥ ૧૯॥

મુક્તાવિતાનૈર્મણિહેમકેતુભિ-
ર્નાનાપતાકાવલભીભિરાવૃતામ્ ।
શિખણ્ડિપારાવતભૃઙ્ગનાદિતાં
વૈમાનિકસ્ત્રીકલગીતમઙ્ગલામ્ ॥ ૨૦॥

મૃદઙ્ગશઙ્ખાનકદુન્દુભિસ્વનૈઃ
સતાલવીણામુરજર્ષ્ટિવેણુભિઃ ।
નૃત્યૈઃ સવાદ્યૈરુપદેવગીતકૈ-
ર્મનોરમાં સ્વપ્રભયા જિતપ્રભામ્ ॥ ૨૧॥

યાં ન વ્રજન્ત્યધર્મિષ્ઠાઃ ખલા ભૂતદ્રુહઃ શઠાઃ ।
માનિનઃ કામિનો લુબ્ધા એભિર્હીના વ્રજન્તિ યત્ ॥ ૨૨॥

તાં દેવધાનીં સ વરૂથિનીપતિ-
ર્બહિઃ સમન્તાદ્રુરુધે પૃતન્યયા ।
આચાર્યદત્તં જલજં મહાસ્વનં
દધ્મૌ પ્રયુઞ્જન્ ભયમિન્દ્રયોષિતામ્ ॥ ૨૩॥

મઘવાંસ્તમભિપ્રેત્ય બલેઃ પરમમુદ્યમમ્ ।
સર્વદેવગણોપેતો ગુરુમેતદુવાચ હ ॥ ૨૪॥

ભગવન્નુદ્યમો ભૂયાન્ બલેર્નઃ પૂર્વવૈરિણઃ ।
અવિષહ્યમિમં મન્યે કેનાસીત્તેજસોર્જિતઃ ॥ ૨૫॥

નૈનં કશ્ચિત્કુતો વાપિ પ્રતિવ્યોઢુમધીશ્વરઃ ।
પિબન્નિવ મુખેનેદં લિહન્નિવ દિશો દશ ।
દહન્નિવ દિશો દૃગ્ભિઃ સંવર્તાગ્નિરિવોત્થિતઃ ॥ ૨૬॥

બ્રૂહિ કારણમેતસ્ય દુર્ધર્ષત્વસ્ય મદ્રિપોઃ ।
ઓજઃ સહો બલં તેજો યત એતત્સમુદ્યમઃ ॥ ૨૭॥

ગુરુરુવાચ
જાનામિ મઘવન્ શત્રોરુન્નતેરસ્ય કારણમ્ ।
શિષ્યાયોપભૃતં તેજો ભૃગુભિર્બ્રહ્મવાદિભિઃ ॥ ૨૮॥

(ઓજસ્વિનં બલિં જેતું ન સમર્થોઽસ્તિ કશ્ચન ।
વિજેષ્યતિ ન કોઽપ્યેનં બ્રહ્મતેજઃસમેધિતમ્ ॥)
ભવદ્વિધો ભવાન્ વાપિ વર્જયિત્વેશ્વરં હરિં
નાસ્ય શક્તઃ પુરઃ સ્થાતું કૃતાન્તસ્ય યથા જનાઃ ॥ ૨૯॥

તસ્માન્નિલયમુત્સૃજ્ય યૂયં સર્વે ત્રિવિષ્ટપમ્ ।
યાત કાલં પ્રતીક્ષન્તો યતઃ શત્રોર્વિપર્યયઃ ॥ ૩૦॥

એષ વિપ્રબલોદર્કઃ સમ્પ્રત્યૂર્જિતવિક્રમઃ ।
તેષામેવાપમાનેન સાનુબન્ધો વિનઙ્ક્ષ્યતિ ॥ ૩૧॥

એવં સુમન્ત્રિતાર્થાસ્તે ગુરુણાર્થાનુદર્શિના ।
હિત્વા ત્રિવિષ્ટપં જગ્મુર્ગીર્વાણાઃ કામરૂપિણઃ ॥ ૩૨॥

દેવેષ્વથ નિલીનેષુ બલિર્વૈરોચનઃ પુરીમ્ ।
દેવધાનીમધિષ્ઠાય વશં નિન્યે જગત્ત્રયમ્ ॥ ૩૩॥

તં વિશ્વજયિનં શિષ્યં ભૃગવઃ શિષ્યવત્સલાઃ ।
શતેન હયમેધાનામનુવ્રતમયાજયન્ ॥ ૩૪॥

તતસ્તદનુભાવેન ભુવનત્રયવિશ્રુતામ્ ।
કીર્તિં દિક્ષુ વિતન્વાનઃ સ રેજ ઉડુરાડિવ ॥ ૩૫॥

બુભુજે ચ શ્રિયં સ્વૃદ્ધાં દ્વિજદેવોપલમ્ભિતામ્ ।
કૃતકૃત્યમિવાત્માનં મન્યમાનો મહામનાઃ ॥ ૩૬॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયામષ્ટમસ્કન્ધે પઞ્ચદશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૫॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ષોડશોઽધ્યાયઃ - ૧૬ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એવં પુત્રેષુ નષ્ટેષુ દેવમાતાદિતિસ્તદા ।
હૃતે ત્રિવિષ્ટપે દૈત્યૈઃ પર્યતપ્યદનાથવત્ ॥ ૧॥

એકદા કશ્યપસ્તસ્યા આશ્રમં ભગવાનગાત્ ।
નિરુત્સવં નિરાનન્દં સમાધેર્વિરતશ્ચિરાત્ ॥ ૨॥

સ પત્નીં દીનવદનાં કૃતાસનપરિગ્રહઃ ।
સભાજિતો યથાન્યાયમિદમાહ કુરૂદ્વહ ॥ ૩॥

અપ્યભદ્રં ન વિપ્રાણાં ભદ્રે લોકેઽધુનાઽઽગતમ્ ।
ન ધર્મસ્ય ન લોકસ્ય મૃત્યોશ્છન્દાનુવર્તિનઃ ॥ ૪॥

અપિ વાકુશલં કિઞ્ચિદ્ગૃહેષુ ગૃહમેધિનિ ।
ધર્મસ્યાર્થસ્ય કામસ્ય યત્ર યોગો હ્યયોગિનામ્ ॥ ૫॥

અપિ વાતિથયોઽભ્યેત્ય કુટુમ્બાસક્તયા ત્વયા ।
ગૃહાદપૂજિતા યાતાઃ પ્રત્યુત્થાનેન વા ક્વચિત્ ॥ ૬॥

ગૃહેષુ યેષ્વતિથયો નાર્ચિતાઃ સલિલૈરપિ ।
યદિ નિર્યાન્તિ તે નૂનં ફેરુરાજગૃહોપમાઃ ॥ ૭॥

અપ્યગ્નયસ્તુ વેલાયાં ન હુતા હવિષા સતિ ।
ત્વયોદ્વિગ્નધિયા ભદ્રે પ્રોષિતે મયિ કર્હિચિત્ ॥ ૮॥

યત્પૂજયા કામદુઘાન્ યાતિ લોકાન્ ગૃહાન્વિતઃ ।
બ્રાહ્મણોઽગ્નિશ્ચ વૈ વિષ્ણોઃ સર્વદેવાત્મનો મુખમ્ ॥ ૯॥

અપિ સર્વે કુશલિનસ્તવ પુત્રા મનસ્વિનિ ।
લક્ષયેઽસ્વસ્થમાત્માનં ભવત્યા લક્ષણૈરહમ્ ॥ ૧૦॥

અદિતિરુવાચ
ભદ્રં દ્વિજગવાં બ્રહ્મન્ ધર્મસ્યાસ્ય જનસ્ય ચ ।
ત્રિવર્ગસ્ય પરં ક્ષેત્રં ગૃહમેધિન્ ગૃહા ઇમે ॥ ૧૧॥

અગ્નયોઽતિથયો ભૃત્યા ભિક્ષવો યે ચ લિપ્સવઃ ।

સર્વં ભગવતો બ્રહ્મન્નનુધ્યાનાન્ન રિષ્યતિ ॥ ૧૨॥

કો નુ મે ભગવન્ કામો ન સમ્પદ્યેત માનસઃ ।
યસ્યા ભવાન્ પ્રજાધ્યક્ષ એવં ધર્માન્ પ્રભાષતે ॥ ૧૩॥

તવૈવ મારીચ મનઃશરીરજાઃ
પ્રજા ઇમાઃ સત્ત્વરજસ્તમોજુષઃ ।
સમો ભવાંસ્તાસ્વસુરાદિષુ પ્રભો
તથાપિ ભક્તં ભજતે મહેશ્વરઃ ॥ ૧૪॥

તસ્માદીશ ભજન્ત્યા મે શ્રેયશ્ચિન્તય સુવ્રત ।
હૃતશ્રિયો હૃતસ્થાનાન્ સપત્નૈઃ પાહિ નઃ પ્રભો ॥ ૧૫॥

પરૈર્વિવાસિતા સાહં મગ્ના વ્યસનસાગરે ।
ઐશ્વર્યં શ્રીર્યશઃ સ્થાનં હૃતાનિ પ્રબલૈર્મમ ॥ ૧૬॥

યથા તાનિ પુનઃ સાધો પ્રપદ્યેરન્ મમાત્મજાઃ ।
તથા વિધેહિ કલ્યાણં ધિયા કલ્યાણકૃત્તમ ॥ ૧૭॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એવમભ્યર્થિતોઽદિત્યા કસ્તામાહ સ્મયન્નિવ ।
અહો માયાબલં વિષ્ણોઃ સ્નેહબદ્ધમિદં જગત્ ॥ ૧૮॥

ક્વ દેહો ભૌતિકોઽનાત્મા ક્વ ચાત્મા પ્રકૃતેઃ પરઃ ।
કસ્ય કે પતિપુત્રાદ્યા મોહ એવ હિ કારણમ્ ॥ ૧૯॥

ઉપતિષ્ઠસ્વ પુરુષં ભગવન્તં જનાર્દનમ્ ।
સર્વભૂતગુહાવાસં વાસુદેવં જગદ્ગુરુમ્ ॥ ૨૦॥

સ વિધાસ્યતિ તે કામાન્ હરિર્દીનાનુકમ્પનઃ ।
અમોઘા ભગવદ્ભક્તિર્નેતરેતિ મતિર્મમ ॥ ૨૧॥

અદિતિરુવાચ
કેનાહં વિધિના બ્રહ્મન્નુપસ્થાસ્યે જગત્પતિમ્ ।
યથા મે સત્યસઙ્કલ્પો વિદધ્યાત્સ મનોરથમ્ ॥ ૨૨॥

આદિશ ત્વં દ્વિજશ્રેષ્ઠ વિધિં તદુપધાવનમ્ ।
આશુ તુષ્યતિ મે દેવઃ સીદન્ત્યાઃ સહ પુત્રકૈઃ ॥ ૨૩॥

કશ્યપ ઉવાચ

એતન્મે ભગવાન્ પૃષ્ટઃ પ્રજાકામસ્ય પદ્મજઃ ।
યદાહ તે પ્રવક્ષ્યામિ વ્રતં કેશવતોષણમ્ ॥ ૨૪॥

ફાલ્ગુનસ્યામલે પક્ષે દ્વાદશાહં પયોવ્રતઃ ।
અર્ચયેદરવિન્દાક્ષં ભક્ત્યા પરમયાન્વિતઃ ॥ ૨૫॥

સિનીવાલ્યાં મૃદાऽऽલિપ્ય સ્નાયાત્ક્રોડવિદીર્ણયા ।
યદિ લભ્યેત વૈ સ્રોતસ્યેતં મન્ત્રમુદીરયેત્ ॥ ૨૬॥

ત્વં દેવ્યાદિવરાહેણ રસાયાઃ સ્થાનમિચ્છતા ।
ઉદ્ધૃતાસિ નમસ્તુભ્યં પાપ્માનં મે પ્રણાશય ॥ ૨૭॥

નિર્વર્તિતાત્મનિયમો દેવમર્ચેત્સમાહિતઃ ।
અર્ચાયાં સ્થણ્ડિલે સૂર્યે જલે વહ્નૌ ગુરાવપિ ॥ ૨૮॥

નમસ્તુભ્યં ભગવતે પુરુષાય મહીયસે ।
સર્વભૂતનિવાસાય વાસુદેવાય સાક્ષિણે ॥ ૨૯॥

નમોऽવ્યક્તાય સૂક્ષ્માય પ્રધાનપુરુષાય ચ ।
ચતુર્વિંશદ્ગુણજ્ઞાય ગુણસઙ્ખ્યાનહેતવે ॥ ૩૦॥

નમો દ્વિશીર્ષ્ણે ત્રિપદે ચતુઃશૃઙ્ગાય તન્તવે ।
સપ્તહસ્તાય યજ્ઞાય ત્રયીવિદ્યાત્મને નમઃ ॥ ૩૧॥

નમઃ શિવાય રુદ્રાય નમઃ શક્તિધરાય ચ ।
સર્વવિદ્યાધિપતયે ભૂતાનાં પતયે નમઃ ॥ ૩૨॥

નમો હિરણ્યગર્ભાય પ્રાણાય જગદાત્મને ।
યોગૈશ્વર્યશરીરાય નમસ્તે યોગહેતવે ॥ ૩૩॥

નમસ્ત આદિદેવાય સાક્ષીભૂતાય તે નમઃ ।
નારાયણાય ઋષયે નરાય હરયે નમઃ ॥ ૩૪॥

નમો મરકતશ્યામવપુષેऽધિગતશ્રિયે ।
કેશવાય નમસ્તુભ્યં નમસ્તે પીતવાસસે ॥ ૩૫॥

ત્વં સર્વવરદઃ પુંસાં વરેણ્ય વરદર્ષભ ।
અતસ્તે શ્રેયસે ધીરાઃ પાદરેણુમુપાસતે ॥ ૩૬॥

અન્વવર્તન્ત યં દેવાઃ શ્રીશ્ચ તત્પાદપદ્મયોઃ ।
સ્પૃહયન્ત ઇવામોદં ભગવાન્ મે પ્રસીદતામ્ ॥ ૩૭॥

એતૈર્મન્ત્રૈર્હૃષીકેશમાવાહનપુરસ્કૃતમ્ ।
અર્ચયેચ્છ્રદ્ધયા યુક્તઃ પાદ્યોપસ્પર્શનાદિભિઃ ॥ ૩૮॥

અર્ચિત્વા ગન્ધમાલ્યાદ્યૈઃ પયસા સ્નપયેદ્વિભુમ્ ।
વસ્ત્રોપવીતાભરણપાદ્યોપસ્પર્શનૈસ્તતઃ ।
ગન્ધધૂપાદિભિશ્ચાર્ચેદ્દ્વાદશાક્ષરવિદ્યયા ॥ ૩૯॥

શ‌ૃતં પયસિ નૈવેદ્યં શાલ્યન્નં વિભવે સતિ ।
સસર્પિઃ સગુડં દત્ત્વા જુહુયાન્મૂલવિદ્યયા ॥ ૪૦॥

નિવેદિતં તદ્ભક્તાય દદ્યાદ્ભુઞ્જીત વા સ્વયમ્ ।
દત્ત્વાઽઽચમનમર્ચિત્વા તામ્બૂલં ચ નિવેદયેત્ ॥ ૪૧॥

જપેદષ્ટોત્તરશતં સ્તુવીત સ્તુતિભિઃ પ્રભુમ્ ।
કૃત્વા પ્રદક્ષિણં ભૂમૌ પ્રણમેદ્દણ્ડવન્મુદા ॥ ૪૨॥

કૃત્વા શિરસિ તચ્છેષાં દેવમુદ્વાસયેત્તતઃ ।
દ્વ્યવરાન્ ભોજયેદ્વિપ્રાન્ પાયસેન યથોચિતમ્ ॥ ૪૩॥

ભુઞ્જીત તૈરનુજ્ઞાતઃ શેષં સેષ્ટઃ સભાજિતૈઃ ।
બ્રહ્મચાર્યથ તદ્રાત્ર્યાં શ્વોભૂતે પ્રથમેઽહનિ ॥ ૪૪॥

સ્નાતઃ શુચિર્યથોક્તેન વિધિના સુસમાહિતઃ ।
પયસા સ્નાપયિત્વાર્ચેદ્યાવદ્વ્રતસમાપનમ્ ॥ ૪૫॥

પયોભક્ષો વ્રતમિદં ચરેદ્વિષ્ણ્વર્ચનાદૃતઃ ।
પૂર્વવજ્જુહુયાદગ્નિં બ્રાહ્મણાંશ્ચાપિ ભોજયેત્ ॥ ૪૬॥

એવં ત્વહરહઃ કુર્યાદ્દ્વાદશાહં પયોવ્રતઃ ।
હરેરારાધનં હોમમર્હણં દ્વિજતર્પણમ્ ॥ ૪૭॥

પ્રતિપદ્દિનમારભ્ય યાવચ્છુક્લત્રયોદશી ।
બ્રહ્મચર્યમધઃસ્વપ્નં સ્નાનં ત્રિષવણં ચરેત્ ॥ ૪૮॥

વર્જયેદસદાલાપં ભોગાનુચ્ચાવચાંસ્તથા ।
અહિંસ્રઃ સર્વભૂતાનાં વાસુદેવપરાયણઃ ॥ ૪૯॥

ત્રયોદશ્યામથો વિષ્ણોઃ સ્નપનં પઞ્ચકૈર્વિભોઃ ।
કારયેચ્છાસ્ત્રદૃષ્ટેન વિધિના વિધિકોવિદૈઃ ॥ ૫૦॥

પૂજાં ચ મહતીં કુર્યાદ્વિત્તશાઠ્યવિવર્જિતઃ ।
ચરું નિરુપ્ય પયસિ શિપિવિષ્ટાય વિષ્ણવે ॥ ૫૧॥

શ‌ૃતેન તેન પુરુષં યજેત સુસમાહિતઃ ।
નૈવેદ્યં ચાતિગુણવદ્દદ્યાત્પુરુષતુષ્ટિદમ્ ॥ ૫૨॥

આચાર્યં જ્ઞાનસમ્પન્નં વસ્ત્રાભરણધેનુભિઃ ।
તોષયેદૃત્વિજશ્ચૈવ તદ્વિદ્ધ્યારાધનં હરેઃ ॥ ૫૩॥

ભોજયેત્તાન્ ગુણવતા સદન્નેન શુચિસ્મિતે ।
અન્યાંશ્ચ બ્રાહ્મણાન્ શક્ત્યા યે ચ તત્ર સમાગતાઃ ॥ ૫૪॥

દક્ષિણાં ગુરવે દદ્યાદૃત્વિગ્ભ્યશ્ચ યથાર્હતઃ ।
અન્નાદ્યેનાશ્વપાકાંશ્ચ પ્રીણયેત્સમુપાગતાન્ ॥ ૫૫॥

ભુક્તવત્સુ ચ સર્વેષુ દીનાન્ધકૃપણેષુ ચ ।
વિષ્ણોસ્તત્પ્રીણનં વિદ્વાન્ ભુઞ્જીત સહ બન્ધુભિઃ ॥ ૫૬॥

નૃત્યવાદિત્રગીતૈશ્ચ સ્તુતિભિઃ સ્વસ્તિવાચકૈઃ ।
કારયેત્તત્કથાભિશ્ચ પૂજાં ભગવતોઽન્વહમ્ ॥ ૫૭॥

એતત્પયોવ્રતં નામ પુરુષારાધનં પરમ્ ।
પિતામહેનાભિહિતં મયા તે સમુદાહૃતમ્ ॥ ૫૮॥

ત્વં ચાનેન મહાભાગે સમ્યક્ ચીર્ણેન કેશવમ્ ।
આત્મના શુદ્ધભાવેન નિયતાત્મા ભજાવ્યયમ્ ॥ ૫૯॥

અયં વૈ સર્વયજ્ઞાખ્યઃ સર્વવ્રતમિતિ સ્મૃતમ્ ।
તપઃસારમિદં ભદ્રે દાનં ચેશ્વરતર્પણમ્ ॥ ૬૦॥

ત એવ નિયમાઃ સાક્ષાત્ત એવ ચ યમોત્તમાઃ ।
તપો દાનં વ્રતં યજ્ઞો યેન તુષ્યત્યધોક્ષજઃ ॥ ૬૧॥

તસ્માદેતદ્વ્રતં ભદ્રે પ્રયતા શ્રદ્ધયા ચર ।
ભગવાન્ પરિતુષ્ટસ્તે વરાનાશુ વિધાસ્યતિ ॥ ૬૨॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સમ્હિતાયાં
અષ્ટમસ્કન્ધે અદિતિપયોવ્રતકથનં નામ ષોડશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૬॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ સપ્તદશોऽધ્યાયઃ - ૧૭ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇત્યુક્તા સાદિતી રાજન્ સ્વભર્ત્રા કશ્યપેન વૈ ।
અન્વતિષ્ઠદ્વ્રતમિદં દ્વાદશાહમતન્દ્રિતા ॥ ૧॥

ચિન્તયન્ત્યેકયા બુદ્ધ્યા મહાપુરુષમીશ્વરમ્ ।
પ્રગૃહ્યેન્દ્રિયદુષ્ટાશ્વાન્ મનસા બુદ્ધિસારથિઃ ॥ ૨॥

મનશ્ચૈકાગ્રયા બુદ્ધ્યા ભગવત્યખિલાત્મનિ ।
વાસુદેવે સમાધાય ચચાર હ પયોવ્રતમ્ ॥ ૩॥

તસ્યાઃ પ્રાદુરભૂત્તાત ભગવાનાદિપુરુષઃ ।
પીતવાસાશ્ચતુર્બાહુઃ શઙ્ખચક્રગદાધરઃ ॥ ૪॥

તં નેત્રગોચરં વીક્ષ્ય સહસોત્થાય સાદરમ્ ।
નનામ ભુવિ કાયેન દણ્ડવત્પ્રીતિવિહ્વલા ॥ ૫॥

સોત્થાય બદ્ધાઞ્જલિરીડિતું સ્થિતા
નોત્સેહ આનન્દજલાકુલેક્ષણા ।
બભૂવ તૂષ્ણીં પુલકાકુલાકૃતિ-
સ્તદ્દર્શનાત્યુત્સવગાત્રવેપથુઃ ॥ ૬॥

પ્રીત્યા શનૈર્ગદ્ગદયા ગિરા હરિં
તુષ્ટાવ સા દેવ્યદિતિઃ કુરૂદ્વહ ।
ઉદ્વીક્ષતી સા પિબતીવ ચક્ષુષા
રમાપતિં યજ્ઞપતિં જગત્પતિમ્ ॥ ૭॥

અદિતિરુવાચ
યજ્ઞેશ યજ્ઞપુરુષાચ્યુત તીર્થપાદ
તીર્થશ્રવઃ શ્રવણમઙ્ગલનામધેય ।
આપન્નલોકવૃજિનોપશમોદયાદ્ય
શં નઃ કૃધીશ ભગવન્નસિ દીનનાથઃ ॥ ૮॥

વિશ્વાય વિશ્વભવનસ્થિતિસંયમાય

સ્વૈરં ગૃહીતપુરુશક્તિગુણાય ભૂમ્ને ।
સ્વસ્થાય શશ્વદુપબૃંહિતપૂર્ણબોધ-
વ્યાપાદિતાત્મતમસે હરયે નમસ્તે ॥ ૯॥

આયુઃ પરં વપુરભીષ્ટમતુલ્યલક્ષ્મી-
ર્દ્યૌર્ભૂરસાઃ સકલયોગગુણાસ્ત્રિવર્ગઃ ।
જ્ઞાનં ચ કેવલમનન્ત ભવન્તિ તુષ્ટા-
ત્ત્વત્તો નૃણાં કિમુ સપત્નજયાદિરાશીઃ ॥ ૧૦॥

શ્રીશુક ઉવાચ
અદિત્યૈવં સ્તુતો રાજન્ ભગવાન્ પુષ્કરેક્ષણઃ ।
ક્ષેત્રજ્ઞઃ સર્વભૂતાનામિતિ હોવાચ ભારત ॥ ૧૧॥

શ્રીભગવાનુવાચ
દેવમાતર્ભવત્યા મે વિજ્ઞાતં ચિરકાઙ્ક્ષિતમ્ ।
યત્સપત્નૈર્હૃતશ્રીણાં ચ્યાવિતાનાં સ્વધામતઃ ॥ ૧૨॥

તાન્ વિનિર્જિત્ય સમરે દુર્મદાનસુરર્ષભાન્ ।
પ્રતિલબ્ધજયશ્રીભિઃ પુત્રૈરિચ્છસ્યુપાસિતુમ્ ॥ ૧૩॥

ઇન્દ્રજ્યેષ્ઠૈઃ સ્વતનયૈર્હતાનાં યુધિ વિદ્વિષામ્ ।
સ્ત્રિયો રુદન્તીરાસાદ્ય દ્રષ્ટુમિચ્છસિ દુઃખિતાઃ ॥ ૧૪॥

આત્મજાન્ સુસમૃદ્ધાંસ્ત્વં પ્રત્યાહૃતયશઃશ્રિયઃ ।
નાકપૃષ્ઠમધિષ્ઠાય ક્રીડતો દ્રષ્ટુમિચ્છસિ ॥ ૧૫॥

પ્રાયોઽધુના તેઽસુરયૂથનાથા
અપારણીયા ઇતિ દેવિ મે મતિઃ ।
યત્તેઽનુકૂલેશ્વરવિપ્રગુપ્તા
ન વિક્રમસ્તત્ર સુખં દદાતિ ॥ ૧૬॥

અથાપ્યુપાયો મમ દેવિ ચિન્ત્યઃ
સન્તોષિતસ્ય વ્રતચર્યયા તે ।
મમાર્ચનં નાર્હતિ ગન્તુમન્યથા
શ્રદ્ધાનુરૂપં ફલહેતુકત્વાત્ ॥ ૧૭॥

ત્વયાર્ચિતશ્ચાહમપત્યગુપ્તયે
પયોવ્રતેનાનુગુણં સમીડિતઃ ।

સ્વાંશેન પુત્રત્વમુપેત્ય તે સુતાન્
ગોપ્તાસ્મિ મારીચતપસ્યધિષ્ઠિતઃ ॥ ૧૮॥

ઉપધાવ પતિં ભદ્રે પ્રજાપતિમકલ્મષમ્ ।
માં ચ ભાવયતી પત્યાવેવં રૂપમવસ્થિતમ્ ॥ ૧૯॥

નૈતત્પરસ્મા આખ્યેયં પૃષ્ટયાપિ કથઞ્ચન ।
સર્વં સમ્પદ્યતે દેવિ દેવગુહ્યં સુસંવૃતમ્ ॥ ૨૦॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એતાવદુક્ત્વા ભગવાંસ્તત્રૈવાન્તરધીયત ।
અદિતિર્દુર્લભં લબ્ધ્વા હરેર્જન્માત્મનિ પ્રભોઃ ॥ ૨૧॥

ઉપાધાવત્પતિં ભક્ત્યા પરયા કૃતકૃત્યવત્ ।
સ વૈ સમાધિયોગેન કશ્યપસ્તદબુધ્યત ॥ ૨૨॥

પ્રવિષ્ટમાત્મનિ હરેરંશં હ્યવિતથેક્ષણઃ ।
સોઽદિત્યાં વીર્યમાધત્ત તપસા ચિરસમ્ભૃતમ્ ।
સમાહિતમના રાજન્ દારુણ્યગ્નિં યથાનિલઃ ॥ ૨૩॥

અદિતેર્ધિષ્ઠિતં ગર્ભં ભગવન્તં સનાતનમ્ ।
હિરણ્યગર્ભો વિજ્ઞાય સમીડે ગુહ્યનામભિઃ ॥ ૨૪॥

બ્રહ્મોવાચ
જયોરુગાય ભગવન્નુરુક્રમ નમોઽસ્તુ તે ।
નમો બ્રહ્મણ્યદેવાય ત્રિગુણાય નમો નમઃ ॥ ૨૫॥

નમસ્તે પૃશ્નિગર્ભાય વેદગર્ભાય વેધસે ।
ત્રિનાભાય ત્રિપૃષ્ઠાય શિપિવિષ્ટાય વિષ્ણવે ॥ ૨૬॥

ત્વમાદિરન્તો ભુવનસ્ય મધ્ય-
મનન્તશક્તિં પુરુષં યમાહુઃ ।
કાલો ભવાનાક્ષિપતીશ વિશ્વં
સ્રોતો યથાન્તઃ પતિતં ગભીરમ્ ॥ ૨૭॥

ત્વં વૈ પ્રજાનાં સ્થિરજઙ્ગમાનાં
પ્રજાપતીનામસિ સમ્ભવિષ્ણુઃ ।
દિવૌકસાં દેવ દિવશ્ચ્યુતાનાં
પરાયણં નૌરિવ મજ્જતોઽપ્સુ ॥ ૨૮॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સમ્હિતાયાં
અષ્ટમસ્કન્ધે વામનપ્રાદુર્ભાવે સપ્તદશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૭॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ અષ્ટાદશોઽધ્યાયઃ - ૧૮ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇત્થં વિરિઞ્ચસ્તુતકર્મવીર્યઃ
પ્રાદુર્બભૂવામૃતભૂરદિત્યામ્ ।
ચતુર્ભુજઃ શઙ્ખગદાબ્જચક્રઃ
પિશઙ્ગવાસા નલિનાયતેક્ષણઃ ॥ ૧॥

શ્યામાવદાતો ઝષરાજકુણ્ડલ-
ત્વિષોલ્લસચ્છ્રીવદનામ્બુજઃ પુમાન્ ।
શ્રીવત્સવક્ષા વલયાઙ્ગદોલ્લસ-
ત્કિરીટકાઞ્ચીગુણચારુનૂપુરઃ ॥ ૨॥

મધુવ્રતવ્રાતવિઘુષ્ટયા સ્વયા
વિરાજિતઃ શ્રીવનમાલયા હરિઃ ।
પ્રજાપતેર્વેશ્મતમઃ સ્વરોચિષા
વિનાશયન્ કણ્ઠનિવિષ્ટકૌસ્તુભઃ ॥ ૩॥

દિશઃ પ્રસેદુઃ સલિલાશયાસ્તદા
પ્રજાઃ પ્રહૃષ્ટા ઋતવો ગુણાન્વિતાઃ ।
દ્યૌરન્તરિક્ષં ક્ષિતિરગ્નિજિહ્વા
ગાવો દ્વિજાઃ સઞ્જહૃષુર્નગાશ્ચ ॥ ૪॥

શ્રોણાયાં શ્રવણદ્વાદશ્યાં મુહૂર્તેઽભિજિતિ પ્રભુઃ ।
સર્વે નક્ષત્રતારાદ્યાશ્ચક્રુસ્તજ્જન્મ દક્ષિણમ્ ॥ ૫॥

દ્વાદશ્યાં સવિતાતિષ્ઠન્મધ્યન્દિનગતો નૃપ ।
વિજયા નામ સા પ્રોક્તા યસ્યાં જન્મ વિદુર્હરેઃ ॥ ૬॥

શઙ્ખદુન્દુભયો નેદુર્મૃદઙ્ગપણવાનકાઃ ।
ચિત્રવાદિત્રતૂર્યાણાં નિર્ઘોષસ્તુમુલોઽભવત્ ॥ ૭॥

પ્રીતાશ્ચાપ્સરસોઽનૃત્યન્ ગન્ધર્વપ્રવરા જગુઃ ।
તુષ્ટુવુર્મુનયો દેવા મનવઃ પિતરોઽગ્નયઃ ॥ ૮॥

સિદ્ધવિદ્યાધરગણાઃ સકિમ્પુરુષકિન્નરાઃ ।
ચારણા યક્ષરક્ષાંસિ સુપર્ણા ભુજગોત્તમાઃ ॥ ૯॥

ગાયન્તોઽતિપ્રશંસન્તો નૃત્યન્તો વિબુધાનુગાઃ ।
અદિત્યા આશ્રમપદં કુસુમૈઃ સમવાકિરન્ ॥ ૧૦॥

દૃષ્ટ્વાદિતિસ્તં નિજગર્ભસમ્ભવં
પરં પુમાંસં મુદમાપ વિસ્મિતા ।
ગૃહીતદેહં નિજયોગમાયયા
પ્રજાપતિશ્ચાહ જયેતિ વિસ્મિતઃ ॥ ૧૧॥

યત્તદ્વપુર્ભાતિ વિભૂષણાયુધૈ-
રવ્યક્તચિદ્વ્યક્તમધારયદ્ધરિઃ ।
બભૂવ તેનૈવ સ વામનો વટુઃ
સમ્પશ્યતોર્દિવ્યગતિર્યથા નટઃ ॥ ૧૨॥

તં વટું વામનં દૃષ્ટ્વા મોદમાના મહર્ષયઃ ।
કર્માણિ કારયામાસુઃ પુરસ્કૃત્ય પ્રજાપતિમ્ ॥ ૧૩॥

તસ્યોપનીયમાનસ્ય સાવિત્રીં સવિતાબ્રવીત્ ।
બૃહસ્પતિર્બ્રહ્મસૂત્રં મેખલાં કશ્યપોઽદદાત્ ॥ ૧૪॥

દદૌ કૃષ્ણાજિનં ભૂમિર્દણ્ડં સોમો વનસ્પતિઃ ।
કૌપીનાચ્છાદનં માતા દ્યૌશ્છત્રં જગતઃ પતેઃ ॥ ૧૫॥

કમણ્ડલું વેદગર્ભઃ કુશાન્ સપ્તર્ષયો દદુઃ ।
અક્ષમાલાં મહારાજ સરસ્વત્યવ્યયાત્મનઃ ॥ ૧૬॥

તસ્મા ઇત્યુપનીતાય યક્ષરાટ્ પાત્રિકામદાત્ ।
ભિક્ષાં ભગવતી સાક્ષાદુમાદાદમ્બિકા સતી ॥ ૧૭॥

સ બ્રહ્મવર્ચસેનૈવં સભાં સમ્ભાવિતો વટુઃ ।

બ્રહ્મર્ષિગણસઞ્જુષ્ટામત્યરોચત મારિષઃ ॥ ૧૮॥

સમિદ્ધમાહિતં વહ્નિં કૃત્વા પરિસમૂહનમ્ ।
પરિસ્તીર્ય સમભ્યર્ચ્ય સમિદ્ભિરજુહોદ્દ્વિજઃ ॥ ૧૯॥

શ્રુત્વાશ્વમેધૈર્યજમાનમૂર્જિતં
બલિં ભૃગૂણામુપકલ્પિતૈસ્તતઃ ।
જગામ તત્રાખિલસારસમ્ભૃતો
ભારેણ ગાં સન્નમયન્ પદે પદે ॥ ૨૦॥

તં નર્મદાયાસ્તટ ઉત્તરે બલેઃ
ય ઋત્વિજસ્તે ભૃગુકચ્છસંજ્ઞકે ।
પ્રવર્તયન્તો ભૃગવઃ ક્રતૂત્તમં
વ્યચક્ષતારાદુદિતં યથા રવિમ્ ॥ ૨૧॥

ત ઋત્વિજો યજમાનઃ સદસ્યા
હતત્વિષો વામનતેજસા નૃપ ।
સૂર્યઃ કિલાયાત્યુત વા વિભાવસુઃ
સનત્કુમારોઽથ દિદૃક્ષયા ક્રતોઃ ॥ ૨૨॥

ઇત્થં સશિષ્યેષુ ભૃગુષ્વનેકધા
વિતર્ક્યમાણો ભગવાન્ સ વામનઃ ।
છત્રં સદણ્ડં સજલં કમણ્ડલું
વિવેશ બિભ્રદ્ધયમેધવાટમ્ ॥ ૨૩॥

મૌઞ્જ્યા મેખલયા વીતમુપવીતાજિનોત્તરમ્ ।
જટિલં વામનં વિપ્રં માયામાણવકં હરિમ્ ॥ ૨૪॥

પ્રવિષ્ટં વીક્ષ્ય ભૃગવઃ સશિષ્યાસ્તે સહાગ્નિભિઃ ।
પ્રત્યગૃહ્ણન્ સમુત્થાય સઙ્ક્ષિપ્તાસ્તસ્ય તેજસા ॥ ૨૫॥

યજમાનઃ પ્રમુદિતો દર્શનીયં મનોરમમ્ ।
રૂપાનુરૂપાવયવં તસ્મા આસનમાહરત્ ॥ ૨૬॥

સ્વાગતેનાભિનન્દ્યાથ પાદૌ ભગવતો બલિઃ ।
અવનિજ્યાર્ચયામાસ મુક્તસઙ્ગમનોરમમ્ ॥ ૨૭॥

તત્પાદશૌચં જનકલ્મષાપહં
સ ધર્મવિન્મૂર્ધ્ન્યદધાત્સુમઙ્ગલમ્ ।

યદ્દેવદેવો ગિરિશશ્ચન્દ્રમૌલિઃ
દધાર મૂર્ધ્ના પરયા ચ ભક્ત્યા ॥ ૨૮॥

બલિરુવાચ
સ્વાગતં તે નમસ્તુભ્યં બ્રહ્મન્ કિં કરવામ તે ।
બ્રહ્મર્ષીણાં તપઃ સાક્ષાન્મન્યે ત્વાऽऽર્ય વપુર્ધરમ્ ॥ ૨૯॥

અદ્ય નઃ પિતરસ્તૃપ્તા અદ્ય નઃ પાવિતં કુલમ્ ।
અદ્ય સ્વિષ્ટઃ ક્રતુરયં યદ્ભવાનાગતો ગૃહાન્ ॥ ૩૦॥

અદ્યાગ્નયો મે સુહુતા યથાવિધિ
દ્વિજાત્મજ ત્વચ્ચરણાવનેજનૈઃ ।
હતાંહસો વાર્ભિરિયં ચ ભૂરહો
તથા પુનીતા તનુભિઃ પદૈસ્તવ ॥ ૩૧॥

યદ્યદ્બટો વાઞ્છસિ તત્પ્રતીચ્છ મે
ત્વામર્થિનં વિપ્રસુતાનુતર્કયે ।
ગાં કાઞ્ચનં ગુણવદ્ધામ મૃષ્ટં
તથાન્નપેયમુત વા વિપ્રકન્યામ્ ।
ગ્રામાન્ સમૃદ્ધાંસ્તુરગાન્ ગજાન્ વા
રથાંસ્તથાર્હત્તમ સમ્પ્રતીચ્છ ॥ ૩૨॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયામષ્ટમસ્કન્ધે
વામનપ્રાદુર્ભાવે બલિવામનસંવાદે અષ્ટાદશોऽધ્યાયઃ ॥ ૧૮॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ એકોનવિંશોऽધ્યાયઃ - ૧૯ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇતિ વૈરોચનેર્વાક્યં ધર્મયુક્તં સ સૂનૃતમ્ ।
નિશમ્ય ભગવાન્ પ્રીતઃ પ્રતિનન્દ્યેદમબ્રવીત્ ॥ ૧॥

શ્રીભગવાનુવાચ
વચસ્તવૈતજ્જનદેવ સૂનૃતં

કુલોચિતં ધર્મયુતં યશસ્કરમ્ ।
યસ્ય પ્રમાણં ભૃગવઃ સામ્પરાયે
પિતામહઃ કુલવૃદ્ધઃ પ્રશાન્તઃ ॥ ૨॥

ન હ્યેતસ્મિન્ કુલે કશ્ચિન્નિઃસત્ત્વઃ કૃપણઃ પુમાન્ ।
પ્રત્યાખ્યાતા પ્રતિશ્રુત્ય યો વાદાતા દ્વિજાતયે ॥ ૩॥

ન સન્તિ તીર્થે યુધિ ચાર્થિનાર્થિતાઃ
પરાઙ્મુખા યે ત્વમનસ્વિનો નૃપાઃ ।
યુષ્મત્કુલે યદ્યશસામલેન
પ્રહ્લાદ ઉદ્ભાતિ યથોડુપઃ ખે ॥ ૪॥

યતો જાતો હિરણ્યાક્ષશ્ચરન્નેક ઇમાં મહીમ્ ।
પ્રતિવીરં દિગ્વિજયે નાવિન્દત ગદાયુધઃ ॥ ૫॥

યં વિનિર્જિત્ય કૃચ્છ્રેણ વિષ્ણુઃ ક્ષ્મોદ્ધાર આગતમ્ ।
નાત્માનં જયિનં મેને તદ્વીર્યં ભૂર્યનુસ્મરન્ ॥ ૬॥

નિશમ્ય તદ્વધં ભ્રાતા હિરણ્યકશિપુઃ પુરા ।
હન્તું ભ્રાતૃહણં ક્રુદ્ધો જગામ નિલયં હરેઃ ॥ ૭॥

તમાયાન્તં સમાલોક્ય શૂલપાણિં કૃતાન્તવત્ ।
ચિન્તયામાસ કાલજ્ઞો વિષ્ણુર્માયાવિનાં વરઃ ॥ ૮॥

યતો યતોઽહં તત્રાસૌ મૃત્યુઃ પ્રાણભૃતામિવ ।
અતોઽહમસ્ય હૃદયં પ્રવેક્ષ્યામિ પરાગ્દૃશઃ ॥ ૯॥

એવં સ નિશ્ચિત્ય રિપોઃ શરીર-
માધાવતો નિર્વિવિશેઽસુરેન્દ્ર ।
શ્વાસાનિલાન્તર્હિતસૂક્ષ્મદેહ-
સ્તત્પ્રાણરન્ધ્રેણ વિવિગ્નચેતાઃ ॥ ૧૦॥

સ તન્નિકેતં પરિમૃશ્ય શૂન્ય-
મપશ્યમાનઃ કુપિતો નનાદ ।
ક્ષ્માં દ્યાં દિશઃ ખં વિવરાન્ સમુદ્રાન્
વિષ્ણું વિચિન્વન્ ન દદર્શ વીરઃ ॥ ૧૧॥

અપશ્યન્નિતિ હોવાચ મયાન્વિષ્ટમિદં જગત્ ।
ભ્રાતૃહા મે ગતો નૂનં યતો નાવર્તતે પુમાન્ ॥ ૧૨॥

વૈરાનુબન્ધ એતાવાનામૃત્યોરિહ દેહિનામ્ ।
અજ્ઞાનપ્રભવો મન્યુરહમ્માનોપબૃંહિતઃ ॥ ૧૩॥

પિતા પ્રહ્લાદપુત્રસ્તે તદ્વિદ્વાન્ દ્વિજવત્સલઃ ।
સ્વમાયુર્દ્વિજલિઙ્ગેભ્યો દેવેભ્યોઽદાત્સ યાચિતઃ ॥ ૧૪॥

ભવાનાચરિતાન્ ધર્માનાસ્થિતો ગૃહમેધિભિઃ ।
બ્રાહ્મણૈઃ પૂર્વજૈઃ શૂરૈરન્યૈશ્ચોદ્દામકીર્તિભિઃ ॥ ૧૫॥

તસ્માત્ત્વત્તો મહીમીષદ્વૃણેઽહં વરદર્ષભાત્ ।
પદાનિ ત્રીણિ દૈત્યેન્દ્ર સમ્મિતાનિ પદા મમ ॥ ૧૬॥

નાન્યત્તે કામયે રાજન્ વદાન્યાજ્જગદીશ્વરાત્ ।
નૈનઃ પ્રાપ્નોતિ વૈ વિદ્વાન્ યાવદર્થપ્રતિગ્રહઃ ॥ ૧૭॥

બલિરુવાચ
અહો બ્રાહ્મણદાયાદ વાચસ્તે વૃદ્ધસમ્મતાઃ ।
ત્વં બાલો બાલિશમતિઃ સ્વાર્થં પ્રત્યબુધો યથા ॥ ૧૮॥

માં વચોભિઃ સમારાધ્ય લોકાનામેકમીશ્વરમ્ ।
પદત્રયં વૃણીતે યોઽબુદ્ધિમાન્ દ્વીપદાશુષમ્ ॥ ૧૯॥

ન પુમાન્ મામુપવ્રજ્ય ભૂયો યાચિતુમર્હતિ ।
તસ્માદ્વૃત્તિકરીં ભૂમિં વટો કામં પ્રતીચ્છ મે ॥ ૨૦॥

શ્રીભગવાનુવાચ
યાવન્તો વિષયાઃ પ્રેષ્ઠાસ્ત્રિલોક્યામજિતેન્દ્રિયમ્ ।
ન શક્નુવન્તિ તે સર્વે પ્રતિપૂરયિતું નૃપ ॥ ૨૧॥

ત્રિભિઃ ક્રમૈરસન્તુષ્ટો દ્વીપેનાપિ ન પૂર્યતે ।
નવવર્ષસમેતેન સપ્તદ્વીપવરેચ્છયા ॥ ૨૨॥

સપ્તદ્વીપાધિપતયો નૃપા વૈન્યગયાદયઃ ।
અર્થૈઃ કામૈર્ગતા નાન્તં તૃષ્ણાયા ઇતિ નઃ શ્રુતમ્ ॥ ૨૩॥

યદૃચ્છયોપપન્નેન સન્તુષ્ટો વર્તતે સુખમ્ ।
નાસન્તુષ્ટસ્ત્રિભિર્લોકૈરજિતાત્મોપસાદિતૈઃ ॥ ૨૪॥

પુંસોઽયં સંસૃતેર્હેતુરસન્તોષોઽર્થકામયોઃ ।

યદૃચ્છયોપપન્નેન સન્તોષો મુક્તયે સ્મૃતઃ ॥ ૨૫॥

યદૃચ્છાલાભતુષ્ટસ્ય તેજો વિપ્રસ્ય વર્ધતે ।
તત્પ્રશામ્યત્યસન્તોષાદમ્ભસેવાશુશુક્ષણિઃ ॥ ૨૬॥

તસ્માત્ત્રીણિ પદાન્યેવ વૃણે ત્વદ્વરદર્ષભાત્ ।
એતાવતૈવ સિદ્ધોઽહં વિત્તં યાવત્પ્રયોજનમ્ ॥ ૨૭॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇત્યુક્તઃ સ હસન્નાહ વાઞ્છાતઃ પ્રતિગૃહ્યતામ્ ।
વામનાય મહીં દાતું જગ્રાહ જલભાજનમ્ ॥ ૨૮॥

વિષ્ણવે ક્ષ્માં પ્રદાસ્યન્તમુશના અસુરેશ્વરમ્ ।
જાનંશ્ચિકીર્ષિતં વિષ્ણોઃ શિષ્યં પ્રાહ વિદાં વરઃ ॥ ૨૯॥

શુક્ર ઉવાચ
એષ વૈરોચને સાક્ષાદ્ભગવાન્ વિષ્ણુરવ્યયઃ ।
કશ્યપાદદિતેર્જાતો દેવાનાં કાર્યસાધકઃ ॥ ૩૦॥

પ્રતિશ્રુતં ત્વયૈતસ્મૈ યદનર્થમજાનતા ।
ન સાધુ મન્યે દૈત્યાનાં મહાનુપગતોઽનયઃ ॥ ૩૧॥

એષ તે સ્થાનમૈશ્વર્યં શ્રિયં તેજો યશઃ શ્રુતમ્ ।
દાસ્યત્યાચ્છિદ્ય શક્રાય માયામાણવકો હરિઃ ॥ ૩૨॥

ત્રિભિઃ ક્રમૈરિમાઁલ્લોકાન્ વિશ્વકાયઃ ક્રમિષ્યતિ ।
સર્વસ્વં વિષ્ણવે દત્ત્વા મૂઢ વર્તિષ્યસે કથમ્ ॥ ૩૩॥

ક્રમતો ગાં પદૈકેન દ્વિતીયેન દિવં વિભોઃ ।
ખં ચ કાયેન મહતા તાર્તીયસ્ય કુતો ગતિઃ ॥ ૩૪॥

નિષ્ઠાં તે નરકે મન્યે હ્યપ્રદાતુઃ પ્રતિશ્રુતમ્ ।
પ્રતિશ્રુતસ્ય યોઽનીશઃ પ્રતિપાદયિતું ભવાન્ ॥ ૩૫॥

ન તદ્દાનં પ્રશંસન્તિ યેન વૃત્તિર્વિપદ્યતે ।
દાનં યજ્ઞસ્તપઃ કર્મ લોકે વૃત્તિમતો યતઃ ॥ ૩૬॥

ધર્માય યશસેઽર્થાય કામાય સ્વજનાય ચ ।
પઞ્ચધા વિભજન્ વિત્તમિહામુત્ર ચ મોદતે ॥ ૩૭॥

અત્રાપિ બહ્વૃચૈર્ગીતં શ ૃણુ મેઽસુરસત્તમ ।

સત્યમોમિતિ યત્પ્રોક્તં યન્નેત્યાહાનૃતં હિ તત્ ॥ ૩૮॥

સત્યં પુષ્પફલં વિદ્યાદાત્મવૃક્ષસ્ય ગીયતે ।
વૃક્ષેઽજીવતિ તન્ન સ્યાદનૃતં મૂલમાત્મનઃ ॥ ૩૯॥

તદ્યથા વૃક્ષ ઉન્મૂલઃ શુષ્યત્યુદ્વર્તતેઽચિરાત્ ।
એવં નષ્ટાનૃતઃ સદ્ય આત્મા શુષ્યેન્ન સંશયઃ ॥ ૪૦॥

પરાગ્રિક્તમપૂર્ણં વા અક્ષરં યત્તદોમિતિ ।
યત્કિઞ્ચિદોમિતિ બ્રૂયાત્તેન રિચ્યેત વૈ પુમાન્ ।
ભિક્ષવે સર્વમોં કુર્વન્ નાલં કામેન ચાત્મને ॥ ૪૧॥

અથૈતત્પૂર્ણમભ્યાત્મં યચ્ચ નેત્યનૃતં વચઃ ।
સર્વં નેત્યનૃતં બ્રૂયાત્સ દુષ્કીર્તિઃ શ્વસન્ મૃતઃ ॥ ૪૨॥

સ્ત્રીષુ નર્મવિવાહે ચ વૃત્ત્યર્થે પ્રાણસઙ્કટે ।
ગોબ્રાહ્મણાર્થે હિંસાયાં નાનૃતં સ્યાજ્જુગુપ્સિતમ્ ॥ ૪૩॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
અષ્ટમસ્કન્ધે વામનપ્રાદુર્ભાવે એકોનવિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૯॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ વિંશોઽધ્યાયઃ - ૨૦ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
બલિરેવં ગૃહપતિઃ કુલાચાર્યેણ ભાષિતઃ ।
તૂષ્ણીં ભૂત્વા ક્ષણં રાજન્નુવાચાવહિતો ગુરુમ્ ॥ ૧॥

બલિરુવાચ
સત્યં ભગવતા પ્રોક્તં ધર્મોઽયં ગૃહમેધિનામ્ ।
અર્થં કામં યશો વૃત્તિં યો ન બાધેત કર્હિચિત્ ॥ ૨॥

સ ચાહં વિત્તલોભેન પ્રત્યાચક્ષે કથં દ્વિજમ્ ।
પ્રતિશ્રુત્ય દદામીતિ પ્રાહ્લાદિઃ કિતવો યથા ॥ ૩॥

ન હ્યસત્યાત્પરોઽધર્મ ઇતિ હોવાચ ભૂરિયમ્ ।

સર્વં સોઢુમલં મન્યે ઋતેઽલીકપરં નરમ્ ॥ ૪॥

નાહં બિભેમિ નિરયાન્નાધન્યાદસુખાર્ણવાત્ ।
ન સ્થાનચ્યવનાન્મૃત્યોર્યથા વિપ્રપ્રલમ્ભનાત્ ॥ ૫॥

યદ્યદ્ધાસ્યતિ લોકેઽસ્મિન્ સમ્પરેતં ધનાદિકમ્ ।
તસ્ય ત્યાગે નિમિત્તં કિં વિપ્રસ્તુષ્યેન્ન તેન ચેત્ ॥ ૬॥

શ્રેયઃ કુર્વન્તિ ભૂતાનાં સાધવો દુસ્ત્યજાસુભિઃ ।
દધ્યઙ્ શિબિપ્રભૃતયઃ કો વિકલ્પો ધરાદિષુ ॥ ૭॥

યૈરિયં બુભુજે બ્રહ્મન્ દૈત્યેન્દ્રૈરનિવર્તિભિઃ ।
તેષાં કાલોઽગ્રસીલ્લોકાન્ ન યશોઽધિગતં ભુવિ ॥ ૮॥

સુલભા યુધિ વિપ્રર્ષે હ્યનિવૃત્તાસ્તનુત્યજઃ ।
ન તથા તીર્થ આયાતે શ્રદ્ધયા યે ધનત્યજઃ ॥ ૯॥

મનસ્વિનઃ કારુણિકસ્ય શોભનં
યદર્થિકામોપનયેન દુર્ગતિઃ ।
કુતઃ પુનર્બ્રહ્મવિદાં ભવાદૃશાં
તતો વટોરસ્ય દદામિ વાઞ્છિતમ્ ॥ ૧૦॥

યજન્તિ યજ્ઞક્રતુભિર્યમાદૃતા
ભવન્ત આમ્નાયવિધાનકોવિદાઃ ।
સ એવ વિષ્ણુર્વરદોઽસ્તુ વા પરો
દાસ્યામ્યમુષ્મૈ ક્ષિતિમીપ્સિતાં મુને ॥ ૧૧॥

યદ્યપ્યસાવધર્મેણ માં બધ્નીયાદનાગસમ્ ।
તથાપ્યેનં ન હિંસિષ્યે ભીતં બ્રહ્મતનું રિપુમ્ ॥ ૧૨॥

એષ વા ઉત્તમશ્લોકો ન જિહાસતિ યદ્યશઃ ।
હત્વા મૈનાં હરેદ્યુદ્ધે શયીત નિહતો મયા ॥ ૧૩॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એવમશ્રદ્ધિતં શિષ્યમનાદેશકરં ગુરુઃ ।
શશાપ દૈવપ્રહિતઃ સત્યસન્ધં મનસ્વિનમ્ ॥ ૧૪॥

દૃઢં પણ્ડિતમાન્યજ્ઞઃ સ્તબ્ધોઽસ્યસ્મદુપેક્ષયા ।
મચ્છાસનાતિગો યસ્ત્વમચિરાદ્ભ્રશ્યસે શ્રિયઃ ॥ ૧૫॥

એવં શપ્તઃ સ્વગુરુણા સત્યાન્ન ચલિતો મહાન્ ।
વામનાય દદાવેનામર્ચિત્વોદકપૂર્વકમ્ ॥ ૧૬॥

વિન્ધ્યાવલિસ્તદાઽઽગત્ય પત્ની જાલકમાલિની ।
આનિન્યે કલશં હૈમમવનેજન્યપાં ભૃતમ્ ॥ ૧૭॥

યજમાનઃ સ્વયં તસ્ય શ્રીમત્પાદયુગં મુદા ।
અવનિજ્યાવહન્મૂર્ધ્નિ તદપો વિશ્વપાવનીઃ ॥ ૧૮॥

તદાસુરેન્દ્રં દિવિ દેવતાગણાઃ
ગન્ધર્વવિદ્યાધરસિદ્ધચારણાઃ ।
તત્કર્મ સર્વેઽપિ ગૃણન્ત આર્જવં
પ્રસૂનવર્ષૈર્વવૃષુર્મુદાન્વિતાઃ ॥ ૧૯॥

નેદુર્મુહુર્દુન્દુભયઃ સહસ્રશો
ગન્ધર્વકિમ્પૂરુષકિન્નરા જગુઃ ।
મનસ્વિનાનેન કૃતં સુદુષ્કરં
વિદ્વાનદાદ્યદ્રિપવે જગત્રયમ્ ॥ ૨૦॥

તદ્વામનં રૂપમવર્ધતાદ્ભુતં
હરેરનન્તસ્ય ગુણત્રયાત્મકમ્ ।
ભૂઃ ખં દિશો દ્યૌર્વિવરાઃ પયોધય-
સ્તિર્યઙ્ નૃદેવા ઋષયો યદાસત ॥ ૨૧॥

કાયે બલિસ્તસ્ય મહાવિભૂતેઃ
સહર્ત્વિગાચાર્યસદસ્ય એતત્ ।
દદર્શ વિશ્વં ત્રિગુણં ગુણાત્મકે
ભૂતેન્દ્રિયાર્થાશયજીવયુક્તમ્ ॥ ૨૨॥

રસામચષ્ટાઙ્ઘ્રિતલેઽથ પાદયોઃ
મહીં મહીધ્રાન્ પુરુષસ્ય જઙ્ઘયોઃ ।
પતત્ત્રિણો જાનુનિ વિશ્વમૂર્તે-
રૂર્વોર્ગણં મારુતમિન્દ્રસેનઃ ॥ ૨૩॥

સન્ધ્યાં વિભોર્વાસસિ ગુહ્ય ઐક્ષ-
ત્પ્રજાપતીન્ જઘને આત્મમુખ્યાન્ ।
નાભ્યાં નભઃ કુક્ષિષુ સપ્તસિન્ધૂ-

નુરુક્રમસ્યોરસિ ચર્ક્ષમાલામ્ ॥ ૨૪॥

હૃદ્યઙ્ગ ધર્મં સ્તનયોર્મુરારેઃ
ઋતં ચ સત્યં ચ મનસ્યથેન્દુમ્ ।
શ્રિયં ચ વક્ષસ્યરવિન્દહસ્તાં
કણ્ઠે ચ સામાનિ સમસ્તરેફાન્ ॥ ૨૫॥

ઇન્દ્રપ્રધાનાનમરાન્ ભુજેષુ
તત્કર્ણયોઃ કકુભો દ્યૌશ્ચ મૂર્ધ્નિ ।
કેશેષુ મેઘાન્ શ્વસનં નાસિકાયા-
મક્ષ્ણોશ્ચ સૂર્યં વદને ચ વહ્નિમ્ ॥ ૨૬॥

વાણ્યાં ચ છન્દાંસિ રસે જલેશં
ભ્રુવોર્નિષેધં ચ વિધિં ચ પક્ષ્મસુ ।
અહશ્ચ રાત્રિં ચ પરસ્ય પુંસો
મન્યું લલાટેઽધર એવ લોભમ્ ॥ ૨૭॥

સ્પર્શે ચ કામં નૃપ રેતસોઽમ્ભઃ
પૃષ્ઠે ત્વધર્મં ક્રમણેષુ યજ્ઞમ્ ।
છાયાસુ મૃત્યું હસિતે ચ માયાં
તનૂરુહેષ્વોષધિજાતયશ્ચ ॥ ૨૮॥

નદીશ્ચ નાડીષુ શિલા નખેષુ
બુદ્ધાવજં દેવગણાન્ ઋષીંશ્ચ ।
પ્રાણેષુ ગાત્રે સ્થિરજઙ્ગમાનિ
સર્વાણિ ભૂતાનિ દદર્શ વીરઃ ॥ ૨૯॥

સર્વાત્મનીદં ભુવનં નિરીક્ષ્ય
સર્વેઽસુરાઃ કશ્મલમાપુરઙ્ગ ।
સુદર્શનં ચક્રમસહ્યતેજો
ધનુશ્ચ શાર્ઙ્ગં સ્તનયિત્નુઘોષમ્ ॥ ૩૦॥

પર્જન્યઘોષો જલજઃ પાઞ્ચજન્યઃ
કૌમોદકી વિષ્ણુગદા તરસ્વિની ।
વિદ્યાધરોઽસિઃ શતચન્દ્રયુક્ત-
સ્તૂણોત્તમાવક્ષયસાયકૌ ચ ॥ ૩૧॥

સુનન્દમુખ્યા ઉપતસ્થુરીશં
પાર્ષદમુખ્યાઃ સહલોકપાલાઃ ।
સ્ફુરત્કિરીટાઙ્ગદમીનકુણ્ડલ-
શ્રીવત્સરત્નોત્તમમેખલામ્બરૈઃ ॥ ૩૨॥

મધુવ્રતસ્રગ્વનમાલયા વૃતો
રરાજ રાજન્ ભગવાનુરુક્રમઃ ।
ક્ષિતિં પદૈકેન બલેર્વિચક્રમે
નભઃ શરીરેણ દિશશ્ચ બાહુભિઃ ॥ ૩૩॥

પદં દ્વિતીયં ક્રમતસ્ત્રિવિષ્ટપં
ન વૈ તૃતીયાય તદીયમણ્વપિ ।
ઉરુક્રમસ્યાઙ્ઘ્રિરુપર્યુપર્યથો
મહર્જનાભ્યાં તપસઃ પરં ગતઃ ॥ ૩૪॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સમ્હિતાયા-
મષ્ટમસ્કન્ધે વિશ્વરૂપદર્શનં નામ વિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૨૦॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ એકવિંશોઽધ્યાયઃ - ૨૧ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
સત્યં સમીક્ષ્યાબ્જભવો નખેન્દુભિ-
ર્હતસ્વધામદ્યુતિરાવૃતોઽભ્યગાત્ ।
મરીચિમિશ્રા ઋષયો બૃહદ્વ્રતાઃ
સનન્દનાદ્યા નરદેવ યોગિનઃ ॥ ૧॥

વેદોપવેદા નિયમાન્વિતા યમા-
સ્તર્કેતિહાસાઙ્ગપુરાણસંહિતાઃ ।
યે ચાપરે યોગસમીરદીપિત-
જ્ઞાનાગ્નિના રન્ધિતકર્મકલ્મષાઃ ।
વવન્દિરે યત્સ્મરણાનુભાવતઃ

સ્વાયમ્ભુવં ધામ ગતા અકર્મકમ્ ॥ ૨॥

અથાઙ્ઘ્રયે પ્રોન્નમિતાય વિષ્ણો-
રુપાહરત્પદ્મભવોઽર્હણોદકમ્ ।
સમર્ચ્ય ભક્ત્યાભ્યગૃણાચ્છુચિશ્રવા
યન્નાભિપઙ્કેરુહસમ્ભવઃ સ્વયમ્ ॥ ૩॥

ધાતુઃ કમણ્ડલુજલં તદુરુક્રમસ્ય
પાદાવનેજનપવિત્રતયા નરેન્દ્ર ।
સ્વર્ધુન્યભૂન્નભસિ સા પતતી નિમાર્ષ્ટિ
લોકત્રયં ભગવતો વિશદેવ કીર્તિઃ ॥ ૪॥

બ્રહ્માદયો લોકનાથાઃ સ્વનાથાય સમાદૃતાઃ ।
સાનુગા બલિમાજહ્રુઃ સઙ્ક્ષિપ્તાત્મવિભૂતયે ॥ ૫॥

તોયૈઃ સમર્હણૈઃ સ્રગ્ભિર્દિવ્યગન્ધાનુલેપનૈઃ ।
ધૂપૈર્દીપૈઃ સુરભિભિર્લાજાક્ષતફલાઙ્કુરૈઃ ॥ ૬॥

સ્તવનૈર્જયશબ્દૈશ્ચ તદ્વીર્યમહિમાઙ્કિતૈઃ ।
નૃત્યવાદિત્રગીતૈશ્ચ શઙ્ખદુન્દુભિનિઃસ્વનૈઃ ॥ ૭॥

જામ્બવાન્ ઋક્ષરાજસ્તુ ભેરીશબ્દૈર્મનોજવઃ ।
વિજયં દિક્ષુ સર્વાસુ મહોત્સવમઘોષયત્ ॥ ૮॥

મહીં સર્વાં હૃતાં દૃષ્ટ્વા ત્રિપદવ્યાજયાચ્ઞયા ।
ઊચુઃ સ્વભર્તુરસુરા દીક્ષિતસ્યાત્યમર્ષિતાઃ ॥ ૯॥

ન વા અયં બ્રહ્મબન્ધુર્વિષ્ણુર્માયાવિનાં વરઃ ।
દ્વિજરૂપપ્રતિચ્છન્નો દેવકાર્યં ચિકીર્ષતિ ॥ ૧૦॥

અનેન યાચમાનેન શત્રુણા વટુરૂપિણા ।
સર્વસ્વં નો હૃતં ભર્તુર્ન્યસ્તદણ્ડસ્ય બર્હિષિ ॥ ૧૧॥

સત્યવ્રતસ્ય સતતં દીક્ષિતસ્ય વિશેષતઃ ।
નાનૃતં ભાષિતું શક્યં બ્રહ્મણ્યસ્ય દયાવતઃ ॥ ૧૨॥

તસ્માદસ્ય વધો ધર્મો ભર્તુઃ શુશ્રૂષણં ચ નઃ ।
ઇત્યાયુધાનિ જગૃહુર્બલેરનુચરાસુરાઃ ॥ ૧૩॥

તે સર્વે વામનં હન્તું શૂલપટ્ટિશપાણયઃ ।

અનિચ્છતો બલે રાજન્ પ્રાદ્રવન્ જાતમન્યવઃ ॥ ૧૪॥

તાનભિદ્રવતો દૃષ્ટ્વા દિતિજાનીકપાન્ નૃપ ।
પ્રહસ્યાનુચરા વિષ્ણોઃ પ્રત્યષેધન્નુદાયુધાઃ ॥ ૧૫॥

નન્દઃ સુનન્દોઽથ જયો વિજયઃ પ્રબલો બલઃ ।
કુમુદઃ કુમુદાક્ષશ્ચ વિષ્વક્સેનઃ પતત્રિરાટ્ ॥ ૧૬॥

જયન્તઃ શ્રુતદેવશ્ચ પુષ્પદન્તોઽથ સાત્વતઃ ।
સર્વે નાગાયુતપ્રાણાશ્ચમૂં તે જઘ્નુરાસુરીમ્ ॥ ૧૭॥

હન્યમાનાન્ સ્વકાન્ દૃષ્ટ્વા પુરુષાનુચરૈર્બલિઃ ।
વારયામાસ સંરબ્ધાન્ કાવ્યશાપમનુસ્મરન્ ॥ ૧૮॥

હે વિપ્રચિત્તે હે રાહો હે નેમે શ્રૂયતાં વચઃ ।
મા યુધ્યત નિવર્તધ્વં ન નઃ કાલોઽયમર્થકૃત્ ॥ ૧૯॥

યઃ પ્રભુઃ સર્વભૂતાનાં સુખદુઃખોપપત્તયે ।
તં નાતિવર્તિતું દૈત્યાઃ પૌરુષૈરીશ્વરઃ પુમાન્ ॥ ૨૦॥

યો નો ભવાય પ્રાગાસીદભવાય દિવૌકસામ્ ।
સ એવ ભગવાનદ્ય વર્તતે તદ્વિપર્યયમ્ ॥ ૨૧॥

બલેન સચિવૈર્બુદ્ધ્યા દુર્ગૈર્મન્ત્રૌષધાદિભિઃ ।
સામાદિભિરુપાયૈશ્ચ કાલં નાત્યેતિ વૈ જનઃ ॥ ૨૨॥

ભવદ્ભિર્નિર્જિતા હ્યેતે બહુશોઽનુચરા હરેઃ ।
દૈવેનર્દ્ધૈસ્ત એવાદ્ય યુધિ જિત્વા નદન્તિ નઃ ॥ ૨૩॥

એતાન્ વયં વિજેષ્યામો યદિ દૈવં પ્રસીદતિ ।
તસ્માત્કાલં પ્રતીક્ષધ્વં યો નોઽર્થત્વાય કલ્પતે ॥ ૨૪॥

શ્રીશુક ઉવાચ
પત્યુર્નિગદિતં શ્રુત્વા દૈત્યદાનવયૂથપાઃ ।
રસાં નિર્વિવિશૂ રાજન્ વિષ્ણુપાર્ષદતાડિતાઃ ॥ ૨૫॥

અથ તાર્ક્ષ્યસુતો જ્ઞાત્વા વિરાટ્ પ્રભુચિકીર્ષિતમ્ ।
બબન્ધ વારુણૈઃ પાશૈર્બલિં સૌત્યેઽહનિ ક્રતૌ ॥ ૨૬॥

હાહાકારો મહાનાસીદ્રોદસ્યોઃ સર્વતોદિશમ્ ।
નિગૃહ્યમાણેઽસુરપતૌ વિષ્ણુના પ્રભવિષ્ણુના ॥ ૨૭॥

તં બદ્ધં વારુણૈઃ પાશૈર્ભગવાનાહ વામનઃ ।
નષ્ટશ્રિયં સ્થિરપ્રજ્ઞમુદારયશસં નૃપ ॥ ૨૮॥

પદાનિ ત્રીણિ દત્તાનિ ભૂમેર્મહ્યં ત્વયાસુર ।
દ્વાભ્યાં ક્રાન્તા મહી સર્વા તૃતીયમુપકલ્પય ॥ ૨૯॥

યાવત્તપત્યસૌ ગોભિર્યાવદિન્દુઃ સહોડુભિઃ ।
યાવદ્વર્ષતિ પર્જન્યસ્તાવતી ભૂરિયં તવ ॥ ૩૦॥

પદૈકેન મયાક્રાન્તો ભૂર્લોકઃ ખં દિશસ્તનોઃ ।
સ્વર્લોકસ્તુ દ્વિતીયેન પશ્યતસ્તે સ્વમાત્મના ॥ ૩૧॥

પ્રતિશ્રુતમદાતુસ્તે નિરયે વાસ ઇષ્યતે ।
વિશ ત્વં નિરયં તસ્માદ્ગુરુણા ચાનુમોદિતઃ ॥ ૩૨॥

વૃથા મનોરથસ્તસ્ય દૂરે સ્વર્ગઃ પતત્યધઃ ।
પ્રતિશ્રુતસ્યાદાનેન યોઽર્થિનં વિપ્રલમ્ભતે ॥ ૩૩॥

વિપ્રલબ્ધો દદામીતિ ત્વયાહં ચાઢ્યમાનિના ।
તદ્વ્યલીકફલં ભુઙ્ક્ષ્વ નિરયં કતિચિત્સમાઃ ॥ ૩૪॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયામષ્ટમસ્કન્ધે વામનપ્રાદુર્ભાવે બલિનિગ્રહો નામૈકવિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૨૧॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ દ્વાવિંશોઽધ્યાયઃ - ૨૨ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એવં વિપ્રકૃતો રાજન્ બલિર્ભગવતાસુરઃ ।
ભિદ્યમાનોઽપ્યભિન્નાત્મા પ્રત્યાહાવિક્લવં વચઃ ॥ ૧॥

બલિરુવાચ
યદ્યુત્તમશ્લોક ભવાન્ મમેરિતં
વચો વ્યલીકં સુરવર્ય મન્યતે ।

કરોમ્યૃતં તન્ન ભવેત્પ્રલમ્ભનં
પદં તૃતીયં કુરુ શીર્ષ્ણિ મે નિજમ્ ॥ ૨॥

બિભેમિ નાહં નિરયાત્પદચ્યુતો
ન પાશબન્ધાદ્વ્યસનાદ્દુરત્યયાત્ ।
નૈવાર્થકૃચ્છ્રાદ્ભવતો વિનિગ્રહા-
દસાધુવાદાદ્ભૃશમુદ્વિજે યથા ॥ ૩॥

પુંસાં શ્લાઘ્યતમં મન્યે દણ્ડમર્હત્તમાર્પિતમ્ ।
યં ન માતા પિતા ભ્રાતા સુહૃદશ્ચાદિશન્તિ હિ ॥ ૪॥

ત્વં નૂનમસુરાણાં નઃ પારોક્ષ્યઃ પરમો ગુરુઃ ।
યો નોઽનેકમદાન્ધાનાં વિભ્રંશં ચક્ષુરાદિશત્ ॥ ૫॥

યસ્મિન્ વૈરાનુબન્ધેન વ્યૂઢેન વિબુધેતરાઃ ।
બહવો લેભિરે સિદ્ધિં યામુ હૈકાન્તયોગિનઃ ॥ ૬॥

તેનાહં નિગૃહીતોઽસ્મિ ભવતા ભૂરિકર્મણા ।
બદ્ધશ્ચ વારુણૈઃ પાશૈર્નાતિવ્રીડે ન ચ વ્યથે ॥ ૭॥

પિતામહો મે ભવદીયસમ્મતઃ
પ્રહ્લાદ આવિષ્કૃતસાધુવાદઃ ।
ભવદ્વિપક્ષેણ વિચિત્રવૈશસં
સમ્પ્રાપિતસ્ત્વત્પરમઃ સ્વપિત્રા ॥ ૮॥

કિમાત્મનાનેન જહાતિ યોઽન્તતઃ
કિં રિક્થહારૈઃ સ્વજનાખ્યદસ્યુભિઃ ।
કિં જાયયા સંસૃતિહેતુભૂતયા
મર્ત્યસ્ય ગેહૈઃ કિમિહાયુષો વ્યયઃ ॥ ૯॥

ઇત્થં સ નિશ્ચિત્ય પિતામહો મહા-
નગાધબોધો ભવતઃ પાદપદ્મમ્ ।
ધ્રુવં પ્રપેદે હ્યકુતોભયં જનાદ્-
ભીતઃ સ્વપક્ષક્ષપણસ્ય સત્તમ ॥ ૧૦॥

અથાહમપ્યાત્મરિપોસ્તવાન્તિકં
દૈવેન નીતઃ પ્રસભં ત્યાજિતશ્રીઃ ।
ઇદં કૃતાન્તાન્તિકવર્તિ જીવિતં

યયાધ્રુવં સ્તબ્ધમતિર્ન બુધ્યતે ॥ ૧૧॥

શ્રીશુક ઉવાચ
તસ્યેત્થં ભાષમાણસ્ય પ્રહ્લાદો ભગવત્પ્રિયઃ ।
આજગામ કુરુશ્રેષ્ઠ રાકાપતિરિવોત્થિતઃ ॥ ૧૨॥

તમિન્દ્રસેનઃ સ્વપિતામહં શ્રિયા
વિરાજમાનં નલિનાયતેક્ષણમ્ ।
પ્રાંશું પિશઙ્ગામ્બરમઞ્જનત્વિષં
પ્રલમ્બબાહું સુભગં સમૈક્ષત ॥ ૧૩॥

તસ્મૈ બલિર્વારુણપાશયન્ત્રિતઃ
સમર્હણં નોપજહાર પૂર્વવત્ ।
નનામ મૂર્ધ્નાશ્રુવિલોલલોચનઃ
સવ્રીડનીચીનમુખો બભૂવ હ ॥ ૧૪॥

સ તત્ર હાસીનમુદીક્ષ્ય સત્પતિં
સુનન્દનન્દાદ્યનુગૈરુપાસિતમ્ ।
ઉપેત્ય ભૂમૌ શિરસા મહામના
નનામ મૂર્ધ્ના પુલકાશ્રુવિક્લવઃ ॥ ૧૫॥

પ્રહ્લાદ ઉવાચ
ત્વયૈવ દત્તં પદમૈન્દ્રમૂર્જિતં
હૃતં તદેવાદ્ય તથૈવ શોભનમ્ ।
મન્યે મહાનસ્ય કૃતો હ્યનુગ્રહો
વિભ્રંશિતો યચ્છ્રિય આત્મમોહનાત્ ॥ ૧૬॥

યયા હિ વિદ્વાનપિ મુહ્યતે યત-
સ્તત્કો વિચષ્ટે ગતિમાત્મનો યથા ।
તસ્મૈ નમસ્તે જગદીશ્વરાય વૈ
નારાયણાયાખિલલોકસાક્ષિણે ॥ ૧૭॥

શ્રીશુક ઉવાચ
તસ્યાનુશૃણ્વતો રાજન્ પ્રહ્લાદસ્ય કૃતાઞ્જલેઃ ।
હિરણ્યગર્ભો ભગવાનુવાચ મધુસૂદનમ્ ॥ ૧૮॥

બદ્ધં વીક્ષ્ય પતિં સાધ્વી તત્પત્ની ભયવિહ્વલા ।

પ્રાઞ્જલિઃ પ્રણતોપેન્દ્રં બભાષેઽવાઙ્મુખી નૃપ ॥ ૧૯॥

વિન્ધ્યાવલિરુવાચ
ક્રીડાર્થમાત્મન ઇદં ત્રિજગત્કૃતં તે
સ્વામ્યં તુ તત્ર કુધિયોઽપર ઈશ કુર્યુઃ ।
કર્તુઃ પ્રભોસ્તવ કિમસ્યત આવહન્તિ
ત્યક્તહ્રિયસ્ત્વદવરોપિતકર્તૃવાદાઃ ॥ ૨૦॥

બ્રહ્મોવાચ
ભૂતભાવન ભૂતેશ દેવદેવ જગન્મય ।
મુઞ્ચૈનં હૃતસર્વસ્વં નાયમર્હતિ નિગ્રહમ્ ॥ ૨૧॥

કૃત્સ્ના તેઽનેન દત્તા ભૂર્લોકાઃ કર્માર્જિતાશ્ચ યે ।
નિવેદિતં ચ સર્વસ્વમાત્માવિક્લવયા ધિયા ॥ ૨૨॥

યત્પાદયોરશઠધીઃ સલિલં પ્રદાય
દૂર્વાઙ્કુરૈરપિ વિધાય સતીં સપર્યામ્ ।
અપ્યુત્તમાં ગતિમસૌ ભજતે ત્રિલોકીં
દાશ્વાનવિક્લવમનાઃ કથમાર્તિમૃચ્છેત્ ॥ ૨૩॥

શ્રીભગવાનુવાચ
બ્રહ્મન્ યમનુગૃહ્ણામિ તદ્વિશો વિધુનોમ્યહમ્ ।
યન્મદઃ પુરુષઃ સ્તબ્ધો લોકં માં ચાવમન્યતે ॥ ૨૪॥

યદા કદાચિજ્જીવાત્મા સંસરન્ નિજકર્મભિઃ ।
નાનાયોનિષ્વનીશોઽયં પૌરુષીં ગતિમાવ્રજેત્ ॥ ૨૫॥

જન્મકર્મવયોરૂપવિદ્યૈશ્વર્યધનાદિભિઃ ।
યદ્યસ્ય ન ભવેત્સ્તમ્ભસ્તત્રાયં મદનુગ્રહઃ ॥ ૨૬॥

માનસ્તમ્ભનિમિત્તાનાં જન્માદીનાં સમન્તતઃ ।
સર્વશ્રેયઃપ્રતીપાનાં હન્ત મુહ્યેન્ન મત્પરઃ ॥ ૨૭॥

એષ દાનવદૈત્યાનામગ્રણીઃ કીર્તિવર્ધનઃ ।
અજૈષીદજયાં માયાં સીદન્નપિ ન મુહ્યતિ ॥ ૨૮॥

ક્ષીણરિક્થશ્ચ્યુતઃ સ્થાનાત્ક્ષિપ્તો બદ્ધશ્ચ શત્રુભિઃ ।
જ્ઞાતિભિશ્ચ પરિત્યક્તો યાતનામનુયાપિતઃ ॥ ૨૯॥

ગુરુણા ભર્ત્સિતઃ શપ્તો જહૌ સત્યં ન સુવ્રતઃ ।
છલૈરુક્તો મયા ધર્મો નાયં ત્યજતિ સત્યવાક્ ॥ ૩૦॥

એષ મે પ્રાપિતઃ સ્થાનં દુષ્પ્રાપમમરૈરપિ ।
સાવર્ણેરન્તરસ્યાયં ભવિતેન્દ્રો મદાશ્રયઃ ॥ ૩૧॥

તાવત્સુતલમધ્યાસ્તાં વિશ્વકર્મવિનિર્મિતમ્ ।
યન્નાધયો વ્યાધયશ્ચ ક્લમસ્તન્દ્રા પરાભવઃ ।
નોપસર્ગા નિવસતાં સમ્ભવન્તિ મમેક્ષયા ॥ ૩૨॥

ઇન્દ્રસેન મહારાજ યાહિ ભો ભદ્રમસ્તુ તે ।
સુતલં સ્વર્ગિભિઃ પ્રાર્થ્યં જ્ઞાતિભિઃ પરિવારિતઃ ॥ ૩૩॥

ન ત્વામભિભવિષ્યન્તિ લોકેશાઃ કિમુતાપરે ।
ત્વચ્છાસનાતિગાન્ દૈત્યાંશ્ચક્રં મે સૂદયિષ્યતિ ॥ ૩૪॥

રક્ષિષ્યે સર્વતોઽહં ત્વાં સાનુગં સપરિચ્છદમ્ ।
સદા સન્નિહિતં વીર તત્ર માં દ્રક્ષ્યતે ભવાન્ ॥ ૩૫॥

તત્ર દાનવદૈત્યાનાં સઙ્ગાત્તે ભાવ આસુરઃ ।
દૃષ્ટ્વા મદનુભાવં વૈ સદ્યઃ કુણ્ઠો વિનઙ્ક્ષ્યતિ ॥ ૩૬॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયામષ્ટમસ્કન્ધે
વામનપ્રાદુર્ભાવે બલિવામનસંવાદો નામ દ્વાવિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૨૨॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ત્રયોવિંશોઽધ્યાયઃ - ૨૩ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇત્યુક્તવન્તં પુરુષં પુરાતનં
મહાનુભાવોઽખિલસાધુસમ્મતઃ ।
બદ્ધાઞ્જલિર્બાષ્પકલાકુલેક્ષણો
ભક્ત્યુદ્ગલો ગદ્ગદયા ગિરાબ્રવીત્ ॥ ૧॥

બલિરુવાચ

અહો પ્રણામાય કૃતઃ સમુદ્યમઃ
પ્રપન્નભક્તાર્થવિધૌ સમાહિતઃ ।
યલ્લોકપાલૈસ્ત્વદનુગ્રહોઽમરૈ-
રલબ્ધપૂર્વોઽપસદેઽસુરેઽર્પિતઃ ॥ ૨॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇત્યુક્ત્વા હરિમાનમ્ય બ્રહ્માણં સભવં તતઃ ।
વિવેશ સુતલં પ્રીતો બલિર્મુક્તઃ સહાસુરૈઃ ॥ ૩॥

એવમિન્દ્રાય ભગવાન્ પ્રત્યાનીય ત્રિવિષ્ટપમ્ ।
પૂરયિત્વાદિતેઃ કામમશાસત્સકલં જગત્ ॥ ૪॥

લબ્ધપ્રસાદં નિર્મુક્તં પૌત્રં વંશધરં બલિમ્ ।
નિશામ્ય ભક્તિપ્રવણઃ પ્રહ્લાદ ઇદમબ્રવીત્ ॥ ૫॥

પ્રહ્લાદ ઉવાચ
નેમં વિરિઞ્ચો લભતે પ્રસાદં
ન શ્રીર્ન શર્વઃ કિમુતાપરે તે ।
યન્નોઽસુરાણામસિ દુર્ગપાલો
વિશ્વાભિવન્દ્યૈરભિવન્દિતાઙ્ઘ્રિઃ ॥ ૬॥

યત્પાદપદ્મમકરન્દનિષેવણેન
બ્રહ્માદયઃ શરણદાશ્નુવતે વિભૂતીઃ ।
કસ્માદ્વયં કુસૃતયઃ ખલયોનયસ્તે
દાક્ષિણ્યદૃષ્ટિપદવીં ભવતઃ પ્રણીતાઃ ॥ ૭॥

ચિત્રં તવેહિતમહોઽમિતયોગમાયા-
લીલાવિસૃષ્ટભુવનસ્ય વિશારદસ્ય ।
સર્વાત્મનઃ સમદૃશોઽવિષમઃ સ્વભાવો
ભક્તપ્રિયો યદસિ કલ્પતરુસ્વભાવઃ ॥ ૮॥

શ્રીભગવાનુવાચ
વત્સ પ્રહ્લાદ ભદ્રં તે પ્રયાહિ સુતલાલયમ્ ।
મોદમાનઃ સ્વપૌત્રેણ જ્ઞાતીનાં સુખમાવહ ॥ ૯॥

નિત્યં દ્રષ્ટાસિ માં તત્ર ગદાપાણિમવસ્થિતમ્ ।
મદ્દર્શનમહાહ્લાદધ્વસ્તકર્મનિબન્ધનઃ ॥ ૧૦॥

શ્રીશુક ઉવાચ
આજ્ઞાં ભગવતો રાજન્ પ્રહ્લાદો બલિના સહ ।
બાઢમિત્યમલપ્રજ્ઞો મૂર્ધ્ન્યાધાય કૃતાઞ્જલિઃ ॥ ૧૧॥

પરિક્રમ્યાદિપુરુષં સર્વાસુરચમૂપતિઃ ।
પ્રણતસ્તદનુજ્ઞાતઃ પ્રવિવેશ મહાબિલમ્ ॥ ૧૨॥

અથાહોશનસં રાજન્ હરિર્નારાયણોઽન્તિકે ।
આસીનમૃત્વિજાં મધ્યે સદસિ બ્રહ્મવાદિનામ્ ॥ ૧૩॥

બ્રહ્મન્ સન્તનુ શિષ્યસ્ય કર્મચ્છિદ્રં વિતન્વતઃ ।
યત્તત્કર્મસુ વૈષમ્યં બ્રહ્મદૃષ્ટં સમં ભવેત્ ॥ ૧૪॥

શુક્ર ઉવાચ
કુતસ્તત્કર્મવૈષમ્યં યસ્ય કર્મેશ્વરો ભવાન્ ।
યજ્ઞેશો યજ્ઞપુરુષઃ સર્વભાવેન પૂજિતઃ ॥ ૧૫॥

મન્ત્રતસ્તન્ત્રતશ્છિદ્રં દેશકાલાર્હવસ્તુતઃ ।
સર્વં કરોતિ નિશ્છિદ્રં નામસઙ્કીર્તનં તવ ॥ ૧૬॥

તથાપિ વદતો ભૂમન્ કરિષ્યામ્યનુશાસનમ્ ।
એતચ્છ્રેયઃ પરં પુંસાં યત્તવાજ્ઞાનુપાલનમ્ ॥ ૧૭॥

શ્રીશુક ઉવાચ
અભિનન્દ્ય હરેરાજ્ઞામુશના ભગવાનિતિ ।
યજ્ઞચ્છિદ્રં સમાધત્ત બલેર્વિપ્રર્ષિભિઃ સહ ॥ ૧૮॥

એવં બલેર્મહીં રાજન્ ભિક્ષિત્વા વામનો હરિઃ ।
દદૌ ભ્રાત્રે મહેન્દ્રાય ત્રિદિવં યત્પરૈર્હૃતમ્ ॥ ૧૯॥

પ્રજાપતિપતિર્બ્રહ્મા દેવર્ષિપિતૃભૂમિપૈઃ ।
દક્ષભૃગ્વઙ્ગિરોમુખ્યૈઃ કુમારેણ ભવેન ચ ॥ ૨૦॥

કશ્યપસ્યાદિતેઃ પ્રીત્યૈ સર્વભૂતભવાય ચ ।
લોકાનાં લોકપાલાનામકરોદ્વામનં પતિમ્ ॥ ૨૧॥

વેદાનાં સર્વદેવાનાં ધર્મસ્ય યશસઃ શ્રિયઃ ।
મઙ્ગલાનાં વ્રતાનાં ચ કલ્પં સ્વર્ગાપવર્ગયોઃ ॥ ૨૨॥

ઉપેન્દ્રં કલ્પયાઞ્ચક્રે પતિં સર્વવિભૂતયે ।

તદા સર્વાણિ ભૂતાનિ ભૃશં મુમુદિરે નૃપ ॥ ૨૩॥

તતસ્ત્વિન્દ્રઃ પુરસ્કૃત્ય દેવયાનેન વામનમ્ ।
લોકપાલૈર્દિવં નિન્યે બ્રહ્મણા ચાનુમોદિતઃ ॥ ૨૪॥

પ્રાપ્ય ત્રિભુવનં ચેન્દ્ર ઉપેન્દ્રભુજપાલિતઃ ।
શ્રિયા પરમયા જુષ્ટો મુમુદે ગતસાધ્વસઃ ॥ ૨૫॥

બ્રહ્મા શર્વઃ કુમારશ્ચ ભૃગ્વાદ્યા મુનયો નૃપ ।
પિતરઃ સર્વભૂતાનિ સિદ્ધા વૈમાનિકાશ્ચ યે ॥ ૨૬॥

સુમહત્કર્મ તદ્વિષ્ણોર્ગાયન્તઃ પરમાદ્ભુતમ્ ।
ધિષ્ણ્યાનિ સ્વાનિ તે જગ્મુરદિતિં ચ શશંસિરે ॥ ૨૭॥

સર્વમેતન્મયાऽऽખ્યાતં ભવતઃ કુલનન્દન ।
ઉરુક્રમસ્ય ચરિતં શ્રોતૄણામઘમોચનમ્ ॥ ૨૮॥

પારં મહિમ્ન ઉરુવિક્રમતો ગૃણાનો
યઃ પાર્થિવાનિ વિમમે સ રજાંસિ મર્ત્યઃ ।
કિં જાયમાન ઉત જાત ઉપૈતિ મર્ત્ય
ઇત્યાહ મન્ત્રદૃગૃષિઃ પુરુષસ્ય યસ્ય ॥ ૨૯॥

ય ઇદં દેવદેવસ્ય હરેરદ્ભુતકર્મણઃ ।
અવતારાનુચરિતં શ ૃણ્વન્ યાતિ પરાં ગતિમ્ ॥ ૩૦॥

ક્રિયમાણે કર્મણીદં દૈવે પિત્ર્યેऽથ માનુષે ।
યત્ર યત્રાનુકીર્ત્યેત તત્તેષાં સુકૃતં વિદુઃ ॥ ૩૧॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયા-
મષ્ટમસ્કન્ધે વામનાવતારચરિતે ત્રયોવિંશોऽધ્યાયઃ ॥ ૨૩॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ચતુર્વિંશોऽધ્યાયઃ - ૨૪ ॥

રાજોવાચ
ભગવન્ શ્રોતુમિચ્છામિ હરેરદ્ભુતકર્મણઃ ।

અવતારકથામાદ્યાં માયામત્સ્યવિડમ્બનમ્ ॥ ૧॥

યદર્થમદધાદ્રૂપં માત્સ્યં લોકજુગુપ્સિતમ્ ।
તમઃપ્રકૃતિદુર્મર્ષં કર્મગ્રસ્ત ઇવેશ્વરઃ ॥ ૨॥

એતન્નો ભગવન્ સર્વં યથાવદ્વક્તુમર્હસિ ।
ઉત્તમશ્લોકચરિતં સર્વલોકસુખાવહમ્ ॥ ૩॥

સૂત ઉવાચ
ઇત્યુક્તો વિષ્ણુરાતેન ભગવાન્ બાદરાયણિઃ ।
ઉવાચ ચરિતં વિષ્ણોર્મત્સ્યરૂપેણ યત્કૃતમ્ ॥ ૪॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ગોવિપ્રસુરસાધૂનાં છન્દસામપિ ચેશ્વરઃ ।
રક્ષામિચ્છંસ્તનૂર્ધત્તે ધર્મસ્યાર્થસ્ય ચૈવ હિ ॥ ૫॥

ઉચ્ચાવચેષુ ભૂતેષુ ચરન્ વાયુરિવેશ્વરઃ ।
નોચ્ચાવચત્વં ભજતે નિર્ગુણત્વાદ્ધિયો ગુણૈઃ ॥ ૬॥

આસીદતીતકલ્પાન્તે બ્રાહ્મો નૈમિત્તિકો લયઃ ।
સમુદ્રોપપ્લુતાસ્તત્ર લોકા ભૂરાદયો નૃપ ॥ ૭॥

કાલેનાગતનિદ્રસ્ય ધાતુઃ શિશયિષોર્બલી ।
મુખતો નિઃસૃતાન્ વેદાન્ હયગ્રીવોઽન્તિકેઽહરત્ ॥ ૮॥

જ્ઞાત્વા તદ્દાનવેન્દ્રસ્ય હયગ્રીવસ્ય ચેષ્ટિતમ્ ।
દધાર શફરીરૂપં ભગવાન્ હરિરીશ્વરઃ ॥ ૯॥

તત્ર રાજઋષિઃ કશ્ચિન્નામ્ના સત્યવ્રતો મહાન્ ।
નારાયણપરોઽતપ્યત્તપઃ સ સલિલાશનઃ ॥ ૧૦॥

યોઽસાવસ્મિન્ મહાકલ્પે તનયઃ સ વિવસ્વતઃ ।
શ્રાદ્ધદેવ ઇતિ ખ્યાતો મનુત્વે હરિણાર્પિતઃ ॥ ૧૧॥

એકદા કૃતમાલાયાં કુર્વતો જલતર્પણમ્ ।
તસ્યાઞ્જલ્યુદકે કાચિચ્છફર્યેકાભ્યપદ્યત ॥ ૧૨॥

સત્યવ્રતોઽઞ્જલિગતાં સહ તોયેન ભારત ।
ઉત્સસર્જ નદીતોયે શફરીં દ્રવિડેશ્વરઃ ॥ ૧૩॥

તમાહ સાતિકરુણં મહાકારુણિકં નૃપમ્ ।

યાદોભ્યો જ્ઞાતિઘાતિભ્યો દીનાં માં દીનવત્સલ ।
કથં વિસૃજસે રાજન્ ભીતામસ્મિન્ સરિજ્જલે ॥ ૧૪॥

તમાત્મનોઽનુગ્રહાર્થં પ્રીત્યા મત્સ્યવપુર્ધરમ્ ।
અજાનન્ રક્ષણાર્થાય શફર્યાઃ સ મનો દધે ॥ ૧૫॥

તસ્યા દીનતરં વાક્યમાશ્રુત્ય સ મહીપતિઃ ।
કલશાપ્સુ નિધાયૈનાં દયાલુર્નિન્ય આશ્રમમ્ ॥ ૧૬॥

સા તુ તત્રૈકરાત્રેણ વર્ધમાના કમણ્ડલૌ ।
અલબ્ધ્વાઽઽત્માવકાશં વા ઇદમાહ મહીપતિમ્ ॥ ૧૭॥

નાહં કમણ્ડલાવસ્મિન્ કૃચ્છ્રં વસ્તુમિહોત્સહે ।
કલ્પયૌકઃ સુવિપુલં યત્રાહં નિવસે સુખમ્ ॥ ૧૮॥

સ એનાં તત આદાય ન્યધાદૌદઞ્ચનોદકે ।
તત્ર ક્ષિપ્તા મુહૂર્તેન હસ્તત્રયમવર્ધત ॥ ૧૯॥

ન મ એતદલં રાજન્ સુખં વસ્તુમુદઞ્ચનમ્ ।
પૃથુ દેહિ પદં મહ્યં યત્ત્વાહં શરણં ગતા ॥ ૨૦॥

તત આદાય સા રાજ્ઞા ક્ષિપ્તા રાજન્ સરોવરે ।
તદાવૃત્યાત્મના સોઽયં મહામીનોઽન્વવર્ધત ॥ ૨૧॥

નૈતન્મે સ્વસ્તયે રાજન્નુદકં સલિલૌકસઃ ।
નિધેહિ રક્ષાયોગેન હ્રદે મામવિદાસિનિ ॥ ૨૨॥

ઇત્યુક્તઃ સોઽનયન્મત્સ્યં તત્ર તત્રાવિદાસિનિ ।
જલાશયેઽસમ્મિતં તં સમુદ્રે પ્રાક્ષિપજ્ઝષમ્ ॥ ૨૩॥

ક્ષિપ્યમાણસ્તમાહેદમિહ માં મકરાદયઃ ।
અદન્ત્યતિબલા વીર માં નેહોત્સ્રષ્ટુમર્હસિ ॥ ૨૪॥

એવં વિમોહિતસ્તેન વદતા વલ્ગુભારતીમ્ ।
તમાહ કો ભવાનસ્માન્ મત્સ્યરૂપેણ મોહયન્ ॥ ૨૫॥

નૈવં વીર્યો જલચરો દૃષ્ટોઽસ્માભિઃ શ્રુતોઽપિ ચ ।
યો ભવાન્ યોજનશતમહ્નાભિવ્યાનશે સરઃ ॥ ૨૬॥

નૂનં ત્વં ભગવાન્ સાક્ષાદ્ધરિર્નારાયણોઽવ્યયઃ ।
અનુગ્રહાય ભૂતાનાં ધત્સે રૂપં જલૌકસામ્ ॥ ૨૭॥

નમસ્તે પુરુષશ્રેષ્ઠ સ્થિત્યુત્પત્ત્યપ્યયેશ્વર ।
ભક્તાનાં નઃ પ્રપન્નાનાં મુખ્યો હ્યાત્મગતિર્વિભો ॥ ૨૮॥

સર્વે લીલાવતારાસ્તે ભૂતાનાં ભૂતિહેતવઃ ।
જ્ઞાતુમિચ્છામ્યદો રૂપં યદર્થં ભવતા ધૃતમ્ ॥ ૨૯॥

ન તેઽરવિન્દાક્ષ પદોપસર્પણં
મૃષા ભવેત્સર્વસુહૃત્પ્રિયાત્મનઃ ।
યથેતરેષાં પૃથગાત્મનાં સતા-
મદીદૃશો યદ્વપુરદ્ભુતં હિ નઃ ॥ ૩૦॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇતિ બ્રુવાણં નૃપતિં જગત્પતિઃ
સત્યવ્રતં મત્સ્યવપુર્યુગક્ષયે ।
વિહર્તુકામઃ પ્રલયાર્ણવેઽબ્રવી-
ચ્ચિકીર્ષુરેકાન્તજનપ્રિયઃ પ્રિયમ્ ॥ ૩૧॥

શ્રીભગવાનુવાચ
સપ્તમેઽદ્યતનાદૂર્ધ્વમહન્યેતદરિન્દમ ।
નિમઙ્ક્ષ્યત્યપ્યયામ્ભોધૌ ત્રૈલોક્યં ભૂર્ભુવાદિકમ્ ॥ ૩૨॥

ત્રિલોક્યાં લીયમાનાયાં સંવર્તામ્ભસિ વૈ તદા ।
ઉપસ્થાસ્યતિ નૌઃ કાચિદ્વિશાલા ત્વાં મયેરિતા ॥ ૩૩॥

ત્વં તાવદોષધીઃ સર્વા બીજાન્યુચ્ચાવચાનિ ચ ।
સપ્તર્ષિભિઃ પરિવૃતઃ સર્વસત્ત્વોપબૃંહિતઃ ॥ ૩૪॥

આરુહ્ય બૃહતીં નાવં વિચરિષ્યસ્યવિક્લવઃ ।
એકાર્ણવે નિરાલોકે ઋષીણામેવ વર્ચસા ॥ ૩૫॥

દોધૂયમાનાં તાં નાવં સમીરેણ બલીયસા ।
ઉપસ્થિતસ્ય મે શ‍ૃઙ્ગે નિબધ્નીહિ મહાહિના ॥ ૩૬॥

અહં ત્વામૃષિભિઃ સાકં સહનાવમુદન્વતિ ।
વિકર્ષન્ વિચરિષ્યામિ યાવદ્બ્રાહ્મી નિશા પ્રભો ॥ ૩૭॥

મદીયં મહિમાનં ચ પરં બ્રહ્મેતિ શબ્દિતમ્ ।
વેત્સ્યસ્યનુગૃહીતં મે સમ્પ્રશ્નૈર્વિવૃતં હૃદિ ॥ ૩૮॥

ઇત્થમાદિશ્ય રાજાનં હરિરન્તરધીયત ।
સોઽન્વવૈક્ષત તં કાલં યં હૃષીકેશ આદિશત્ ॥ ૩૯॥

આસ્તીર્ય દર્ભાન્ પ્રાક્કૂલાન્ રાજર્ષિઃ પ્રાગુદઙ્મુખઃ ।
નિષસાદ હરેઃ પાદૌ ચિન્તયન્ મત્સ્યરૂપિણઃ ॥ ૪૦॥

તતઃ સમુદ્ર ઉદ્વેલઃ સર્વતઃ પ્લાવયન્ મહીમ્ ।
વર્ધમાનો મહામેઘૈર્વર્ષદ્ભિઃ સમદૃશ્યત ॥ ૪૧॥

ધ્યાયન્ ભગવદાદેશં દદૃશે નાવમાગતામ્ ।
તામારુરોહ વિપ્રેન્દ્રૈરાદાયૌષધિવીરુધઃ ॥ ૪૨॥

તમૂચુર્મુનયઃ પ્રીતા રાજન્ ધ્યાયસ્વ કેશવમ્ ।
સ વૈ નઃ સઙ્કટાદસ્માદવિતા શં વિધાસ્યતિ ॥ ૪૩॥

સોઽનુધ્યાતસ્તતો રાજ્ઞા પ્રાદુરાસીન્મહાર્ણવે ।
એકશૃઙ્ગધરો મત્સ્યો હૈમો નિયુતયોજનઃ ॥ ૪૪॥

નિબધ્ય નાવં તચ્છૃઙ્ગે યથોક્તો હરિણા પુરા ।
વરત્રેણાહિના તુષ્ટસ્તુષ્ટાવ મધુસૂદનમ્ ॥ ૪૫॥

રાજોવાચ
અનાદ્યવિદ્યોપહતાત્મસંવિદ-
સ્તન્મૂલસંસારપરિશ્રમાતુરાઃ ।
યદૃચ્છયેહોપસૃતા યમાપ્નુયુ-
ર્વિમુક્તિદો નઃ પરમો ગુરુર્ભવાન્ ॥ ૪૬॥

જનોઽબુધોઽયં નિજકર્મબન્ધનઃ
સુખેચ્છયા કર્મ સમીહતેઽસુખમ્ ।
યત્સેવયા તાં વિધુનોત્યસન્મતિં
ગ્રન્થિં સ ભિન્દ્યાદ્ધૃદયં સ નો ગુરુઃ ॥ ૪૭॥

યત્સેવયાગ્નેરિવ રુદ્રરોદનં
પુમાન્ વિજહ્યાન્મલમાત્મનસ્તમઃ ।
ભજેત વર્ણં નિજમેષ સોઽવ્યયો
ભૂયાત્સ ઈશઃ પરમો ગુરોર્ગુરુઃ ॥ ૪૮॥

ન યત્પ્રસાદાયુતભાગલેશ-

મન્યે ચ દેવા ગુરવો જનાઃ સ્વયમ્ ।
કર્તું સમેતાઃ પ્રભવન્તિ પુંસ-
સ્તમીશ્વરં ત્વાં શરણં પ્રપદ્યે ॥ ૪૯॥

અચક્ષુરન્ધસ્ય યથાગ્રણીઃ કૃત-
સ્તથા જનસ્યાવિદુષોઽબુધો ગુરુઃ ।
ત્વમર્કદૃક્સર્વદૃશાં સમીક્ષણો
વૃતો ગુરુર્નઃ સ્વગતિં બુભુત્સતામ્ ॥ ૫૦॥

જનો જનસ્યાદિશતેઽસતીં મતિં
યયા પ્રપદ્યેત દુરત્યયં તમઃ ।
ત્વં ત્વવ્યયં જ્ઞાનમમોઘમઞ્જસા
પ્રપદ્યતે યેન જનો નિજં પદમ્ ॥ ૫૧॥

ત્વં સર્વલોકસ્ય સુહૃત્પ્રિયેશ્વરો
હ્યાત્મા ગુરુર્જ્ઞાનમભીષ્ટસિદ્ધિઃ ।
તથાપિ લોકો ન ભવન્તમન્ધધી-
ર્જાનાતિ સન્તં હૃદિ બદ્ધકામઃ ॥ ૫૨॥

તં ત્વામહં દેવવરં વરેણ્યં
પ્રપદ્ય ઈશં પ્રતિબોધનાય ।
છિન્ધ્યર્થદીપૈર્ભગવન્ વચોભિ-
ર્ગ્રન્થીન્ હૃદય્યાન્ વિવૃણુ સ્વમોકઃ ॥ ૫૩॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇત્યુક્તવન્તં નૃપતિં ભગવાનાદિપૂરુષઃ ।
મત્સ્યરૂપી મહામ્ભોધૌ વિહરંસ્તત્ત્વમબ્રવીત્ ॥ ૫૪॥

પુરાણસંહિતાં દિવ્યાં સાઙ્ખ્યયોગક્રિયાવતીમ્ ।
સત્યવ્રતસ્ય રાજર્ષેરાત્મગુહ્યમશેષતઃ ॥ ૫૫॥

અશ્રૌષીદૃષિભિઃ સાકમાત્મતત્ત્વમસંશયમ્ ।
નાવ્યાસીનો ભગવતા પ્રોક્તં બ્રહ્મ સનાતનમ્ ॥ ૫૬॥

અતીતપ્રલયાપાય ઉત્થિતાય સ વેધસે ।
હત્વાસુરં હયગ્રીવં વેદાન્ પ્રત્યાહરદ્ધરિઃ ॥ ૫૭॥

સ તુ સત્યવ્રતો રાજા જ્ઞાનવિજ્ઞાનસંયુતઃ ।

વિષ્ણોઃ પ્રસાદાત્કલ્પેઽસ્મિન્નાસીદ્વૈવસ્વતો મનુઃ ॥ ૫૮॥

સત્યવ્રતસ્ય રાજર્ષેર્માયામત્સ્યસ્ય શાર્ઙ્ગિણઃ ।
સંવાદં મહદાખ્યાનં શ્રુત્વા મુચ્યેત કિલ્બિષાત્ ॥ ૫૯॥

અવતારો હરેર્યોઽયં કીર્તયેદન્વહં નરઃ ।
સઙ્કલ્પાસ્તસ્ય સિધ્યન્તિ સ યાતિ પરમાં ગતિમ્ ॥ ૬૦॥

પ્રલયપયસિ ધાતુઃ સુપ્તશક્તેર્મુખેભ્યઃ
શ્રુતિગણમપનીતં પ્રત્યુપાદત્ત હત્વા ।
દિતિજમકથયદ્યો બ્રહ્મ સત્યવ્રતાનાં
તમહમખિલહેતું જિહ્મમીનં નતોઽસ્મિ ॥ ૬૧॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે વૈયાસક્યામષ્ટાદશસાહસ્ર્યાં
પારમહંસ્યાં સંહિતાયામષ્ટમસ્કન્ધે મત્સ્યાવતારચરિતાનુ-
વર્ણનં નામ ચતુર્વિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૨૪॥

॥ ઇત્યષ્ટમસ્કન્ધઃ સમાપ્તઃ ॥

॥ ૐ તત્સત્ ॥

Proofread by PSA Easwaran

shrImadbhAgavataM - aShTamaskandhaH

pdf was typeset on October 3, 2021

Please send corrections to *sanskrit@cheerful.com*